DINGIR

3
2016
19. ročník

religionistický časopis o současné náboženské scéně

Cena 49Kč
září 2016

Cesta českého zenu
Český zen po roce 1989
Hlavní je naplněný život
Kláštery zenu na Západě
Rozhovor s Jikanem Kodo

téma: Zenový buddhismus v Česku

PROČ DINGIR

Některé starověké jazyky měly zajímavý zvyk, který spočíval v tom, že do psaného textu vkládaly tzv. ideogramy. Byly to značky, které předjímaly vlastnosti následného slova. A tak se např. v klínopisných textech vkládal před každou věc ze dřeva (např. strom, ale i stůl nebo židli) znak pro dřevo. Před rybníky, řeky apod. se vkládal znak pro vodu atd. Podobně existoval i zvláštní znak, který se musel napsat před jméno jakékoli božské bytosti nebo boha. Této značce, upozorňující na božskost toho, co bude následovat, se většinou říká podle starého sumerského označení pro boha DINGIR. Toto slovo je pak zároveň i pravděpodobně vůbec nejstarším označením pro božskou bytost, jaké známe.

Zajímavé je, že klínový znak, který se jako označení DINGIR používá, je ve skutečnosti obrázkem hvězdy, která představuje směr, k němuž člověk hledí a k němuž se upíná. Znak DINGIR se tak může pro nás stát symbolem jistě nezanedbatelného rozměru lidství, člověka, který hledá něco, co ho přesahuje, na čem se může orientovat a k čemu může směřovat. Tato lidská touha nachází nejrozmanitější podoby v nejrůznějších kulturách a sociálních skupinách. A tak i v naší současné společnosti se setkáváme s desítkami nejrůznějších náboženských skupin, jež jsou výrazem tohoto rozměru člověka.

Záměrem našeho časopisu je pozorně sledovat a zkoumat tuto současnou náboženskou scénu. Východiskem naší práce jsou principy a metody vědy o náboženství, religionistiky. Nesnažíme se tedy náboženská hnutí hodnotit nebo kritizovat, chceme je podrobně monitorovat, popisovat a adekvátně jim rozumět z hlediska příčin a souvislostí jejich vzniku a vývoje. Budeme se tedy věcně tázat, kdo nebo co je DINGIRem těch, kdo se k těmto hnutím hlásí, jak právě jejich DINGIR ovlivňuje jejich život a jaké formy jejich cesta za tímto cílem nabývá. Časopis DINGIR by tak měl pomoci odborně zkoumat a mapovat oblast, která je od pradávna neodmyslitelnou součástí života lidstva, a přesto zůstává pro mnohé nezmapovanou a nepřehlednou krajinou.

RECENZNÍ ŘÍZENÍ

Dingir se jako religionistický časopis věnuje především současné náboženské scéně. Kromě doprovodných textů dokumentujících různé náboženské postoje a zpráv obsahuje každé číslo odborné články (je na ně upozorněno dole na stránce), které podléhají recenznímu řízení. Na každý článek vypracovávají dva písemné posudky akademičtí pracovníci, členové redakční rady nebo její spolupracovníci. U těchto článků se posuzuje soulad s bibliografickou normou, jazyková úroveň textu, spolehlivost informací a vědecký přínos při jejich interpretaci. Dingir je jediným českým odborným časopisem, který se věnuje současné religiozitě.

Fotografie na obálce: archiv.
Na protější straně: foto Petr J. Vinš.

Modlitba ukrajinské delegace na 15. Evropském kongresu etnických náboženství (ECER), který se konal 14.–17. července v Praze. O akci je krátká zpráva na straně 100. Foto: Ruth J. Weiniger.

V rozsáhlé usedlosti v bavorském Klosterzimmern, kde od roku 2001 přebývala komunita hnutí Dvanáct kmenů, žije už jen několik posledních obyvatel. Do konce tohoto roku bude usedlost prodána. O důvodech se zmiňuje článek na stranách 82–84. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

V moravské eparchii Řecké pravoslavné starostylní církve (takzvané starokalendářní) byl 2. července slavnostně otevřen již třetí chrám. Slavnost posvěcení chrámu svatého Filareta Nového Vyznavače v Praze vedl biskup Kliment gardikijský. Foto: http://www.orthodoxiachristiana.cz.

ÚSPĚŠNÁ MISE ZENU

Zdeněk Vojtíšek

Podobně jako v případě křesťanství a islámu je i expanze buddhismu a jeho schopnost přizpůsobit se místním duchovním poměrům podivuhodná. Jeho mahájánová větev, jež se konstituovala asi pět staletí po době působení Siddhárthy Gautamy, zvaného Buddha (asi 563–483), doputovala také do Číny a asi v 6. století tam vytvořila školu *čchan*. Její název je přepisem sanskrtského *dhjána* s významem „meditace" či „ponoření", a naznačuje tak její hlavní charakteristiku, snad v protikladu ke škole Čisté země, jež byla v Číně již tehdy populární a jejíž podstatou je spoléhání na milost buddhy Amitábhy. Buddhismus školy *čchan* se snad už v sedmém, ale spíše až na konci 8. století uchytil i v sousední Koreji pod jménem *sŏn*. Škola *čchan* později zažila v Číně úpadek, ale ve 12. a 13. století naopak rozkvetla v Japonsku (kde byl její název čten *zen*), a to ve dvou liniích, jež tam získaly název *rinzai* a *sótó.*

Další vlnu expanze – a to na Západ – podniká buddhismus od konce 19. století. Jejím silným impulzem se stal Parlament náboženství světa v Chicagu roku 1893. Jako představitel zenového buddhismu na něm vystoupil mistr školy *rinzai* Sójen Šaku (1859–1919). Ještě daleko větší pozornost ale získal jeden z jeho žáků, Daisecu Teitaró Suzuki (1870–1966), kromě jiného též autor útlé knížky *Úvod do zenového buddhismu,* jež se snad i díky předmluvě C. G. Junga dočkala jen ve Spojených státech několika desítek vydání. Druhou školu, *sótó,* pak ve Spojených státech reprezentoval hlavně Šunrju Suzuki (1904–1971).

Druhým silným impulzem pro etablování zenového buddhismu na Západě byl takzvaný beatnický zen ve Spojených státech. Jistě lze diskutovat o jeho vzdálenosti k tradici i o výstředném způsobu života, jenž k němu patřil, ale jeho význam pro buddhistickou misii i západní kulturu může být těžko zpochybněn. Zatímco *Cesta zenu* (1957) Allana Wattse (1915–1973) hrála roli učebnice, román *Dharmoví tuláci* (1958) Jacka Kerouaca chytal za srdce. „Energii" šířící se popularity zenu zachytil, kultivoval a znásobil Taisen Dešimaru (1914–1982), mistr školy *sótó* a velmi úspěšný misionář zenového buddhismu ve Francii a dále v Evropě.

Česká společnost se s buddhismem seznamovala od konce 19. století spíše formou jednotlivých podnětů než zřetelným navázáním na jeho jednotlivé směry a školy. Jedním z nevýznamnějších příjemců takových podnětů, fotografem a malířem Františkem Drtikolem, se v článku mimo téma zabývá **Jan Lípa**. První přehledový článek v tematickém bloku napsala **Ruth J. Weiniger**; ve sledování stop zenu v české společnosti došla až na konec období budování komunismu. V druhé části tohoto období se v ohlase na beatnickou generaci a na étos hippies zformoval už skutečný český zenový buddhismus. Spisů o něm nebo aspoň jejich částí bylo v této době velmi málo, zato od roku 1990 až dodnes se jich objevily v desítky. Některé z nejdůležitějších uvádí a komentuje v dalším článku **Ivan O. Štampach**. Ve svobodných poměrech se také konstituovala společenství praktikujících zen: **Petr Jan Vinš** předkládá jejich přehled a charakteristiku. Co do počtu si mezi nimi už několik let nejlépe vedou žáci a následovníci róšiho Kaisena. Proto tomuto společenství věnujeme více místa v samostatném článku **Jitky Schlichtsové**. Přizpůsobení zenového buddhismu Západu znamená i změnu chápání role klášterů. O výsledku této změny ve společenství Kwan Um referuje z vlastní zkušenosti **Jiří Motl**. Téma uzavírá rozhovor se svéráznou postavou české zenové scény: mnichem **Džikanem Kódó**. K tématu ovšem patří i recenze jedné knihy zásadního významu a vtipné čtení jednoho z prvních českých praktikujících, Vlastimila Marka. ■

Doc. PhDr. **Zdeněk Vojtíšek**, Th. D., (*1963) je vedoucím katedry religionistiky na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a šéfredaktorem časopisu Dingir.

OBSAH

Kimbanguismus a božská úloha vůdců *(Benjamin Simon)* 74
Patriarcha českého buddhismu *(Jan Lípa)* 77

Z domova

Archandělé mezi námi *(Jitka Schlichtsová)* 80

Zahraničí

Pod tlakem úřadů *(Zdeněk Vojtíšek)* 82

Téma

Cesta českého zenu *(Ruth J. Weiniger)* 85
Literatura o zenu publikovaná v češtině *(Ivan O. Štampach)* 87
Český zen po roce 1989 *(Petr Jan Vinš)* 89
Hlavní je naplněný život *(Jitka Schlichtsová)* 92
Kláštery zenu na Západě *(Jiří Motl)* 94

Rozhovor s Josefem Mádlem

Můj svět v mezerách *(Zdeněk Vojtíšek)* 96

Info-servis 98

Události

Kongres pohanů v Praze *(Ruth J. Weiniger)* 100
Zemřel zakladatel studia pentekostalismu *(Tereza Halasová)* 100
Čhögjal Namkhai Norbu v Praze a Bratislavě *(Zdeněk Vojtíšek)* 101

Recenze

Zen a válka *(Jan Sušer)* 102
Angažovaně o současné nenáboženské spiritualitě *(Ivan O. Štampach)* 102
Další encyklopedické dílo o současné religiozitě *(Ivan O. Štampach)* 103
Mysticky od vzdoru ke smrti *(Ivan O. Štampach)* 104

Reflexe

Fátimská tajemství a konspirační teorie *(Vojtěch Tutr)* 105

Čtení

Rána holí *(Vlastimil Marek)*

Církev Simona Kimbangua je jednou z největších afrických nezávislých církví

KIMBANGUISMUS A BOŽSKÁ ÚLOHA VŮDCŮ

Benjamin Simon, přeložila Iva Kolářová

Z utrpení způsobeného koloniálními úřady vyrostla církev, jež v současné době působí nejen v mnoha afrických, ale i v některých neafrických zemích a jejíž členská základna se odhaduje až na deset milionů lidí (sama církev uvádí až dvacet milionů). Její křesťanskost, často zpochybňovaná kvůli sebepojetí zakladatele a dalších vůdců, byla stvrzena přijetím do Světové rady církví roku 1969.

Simon Kimbangu (1887–1951), zakladatel Církve Ježíše Krista na Zemi prostřednictvím Jeho zvláštního posla Simona Kimbangua (EJCSK), se narodil v září 1887 ve městě N'Kamba v Belgickém Kongu (dnes Demokratická republika Kongo). Protože jeho matka zemřela ještě mladá, vychovávala jej jeho teta Kinzembo, jež byla členkou baptistické misijní stanice v Ngombe-Lutete. V roce 1915 se v církevním obřadu oženil s dívkou Mwilu Marie. Tento den byl zároveň dnem jeho křtu. Mama Mwilu a Papa Simon[1] měli tři syny: nejstarší, Charles Kisolokele, se narodil v roce 1914, v roce 1916 pak následoval Salomon Kiangani Dialungana a v roce 1918 Joseph Diangienda Kuntima.

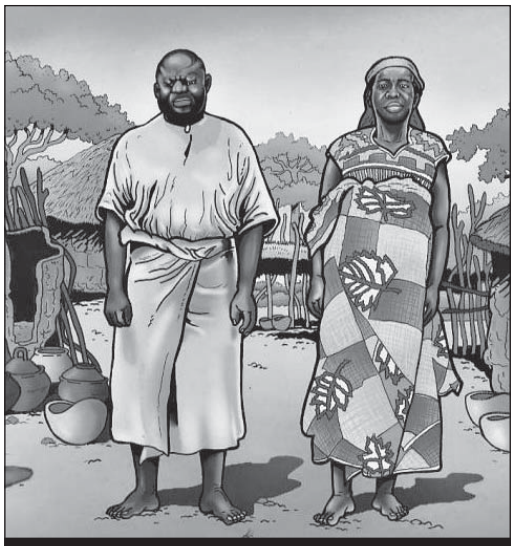

Idealizovaná kresba Simona Kimbangua a jeho manželky podle patrně jediných zachovaných fotografií. Foto: internet.

Prorok a uzdravovatel

Traduje se, že Kimbangu slyšel hlasy a měl vidění již mezi lety 1914 a 1921; v nich jej Ježíš povolával, aby se stal uzdravovatelem, a velel mu, aby vedl jeho lid na správnou cestu. V jednom z těchto vidění mu Ježíš Kristus řekl: „Simone Kimbangu, mí lidé nemají víru, zvolil jsem tě, abys o mě svědčil a vedl je k pravdě a spáse. Tvá mise bude obtížná, ale neobávej se, neboť já budu vždy po tvém boku."[2] Jeho reakce na toto boží povolání silně připomíná starozákonní příběhy Jonáše a Jeremiáše. Kimbangu před hlasem Krista prchl, ten jej však všude dostihl. V roce 1921 rozpoznal, že bude nezbytné, aby se tomuto volání podřídil a vydal se do své rodné vesnice N'Kamba.

Jeho první uzdravovatelská činnost se odehrála 6. dubna 1921. Jakoby „proti své vůli"[3] vešel do domu nemocné ženy Mama Nkiantondo a vkládáním rukou ji zbavil bolesti. Uzdravená žena mu nejprve spílala, nadávala mu, že je „ndoki"[4], tj. šaman, který na ni nejdříve uvrhl kletbu, aby ji z ní zase mohl sejmout. Dnes se toto datum považuje za den založení jeho církve.

Uzdravující činnost a veřejné působení proroka Simona Kimbangua trvaly pouze několik měsíců. Pak jej belgická koloniální vláda odsoudila k smrti za ohrožování bezpečnosti státu. Během měsíců, které předcházely jeho odsouzení, se směrem k městu N'Kamba vydaly velké zástupy lidí. Misionář z Baptistické misijní společnosti, který byl svědkem těchto událostí, vypověděl, že tito lidé „přišli v zástupech z velmi vzdálených míst, jako je například Boma a Kinshasa (Léopoldville); cestovali v přeplněných vlacích, takže někdy musely být připojeny zvláštní vozy. Velké dojetí vzbuzovalo, když člověk viděl matku, která vedla nebo nesla slepé dítě, blízké, kteří nesli své nemocné, umírající, nebo dokonce mrtvé, v naději, že jim prorok pomůže. Byli jsme hluboce dojati, když jsme přihlíželi tomu, co se muselo odehrávat v dobách Syna člověka."[5]

O několik měsíců později belgický král Albert I. zmírnil trest smrti na doživotí.[6] Simon Kimbangu zemřel za zdmi vězení v Elizabethville (dnes Lubumbashi) 12. října 1951.

Během třiceti let Kimbanguova věznění žili jeho stoupenci podobně jako první křesťané v dobách pronásledování za římského impéria. Mohli se scházet jenom tajně v noci. Pojítkem hnutí byla Mama Mwilu. Protože nebyla sledována, mohla se scházet s následovníky, modlit se s nimi a posílat nemocné k prameni ve městě N'Kamba. Léčivá moc je tomuto prameni připisována dodnes. Mama Mwilu je od té doby v církvi silně uctívána. Během let pronásledování zastávala pozici „duchovního vůdce" („Chef Spirituel").[7] Ženy v domovské zemi nebo v diaspoře se k ní cítí přitahovány a uctívají ji. Na svém zelenobílém slavnostním oblečení nosí její fotoportrét a podpis.

Během těchto let byli stoupenci hnutí vystaveni silnému útlaku. Na jedné straně byli trnem v oku belgické koloniální vládě, na straně druhé je ještě očerňovali mnozí křesťanští misionáři. Nicméně lidové jméno jejich společenství již naznačovalo typickou vlastnost kimbanguistického hnutí: říkalo se mu „kintwadi", což znamená něco jako „v pospolitosti". Duch soudržnosti a pospolitosti mezi kimbanguisty byl a je příznačný.[8] Africký odkaz širšího pojetí rodiny a pospolitosti je typickou vlastností kimbanguistů jak v jejich domovině, tak i jinde ve světě.

Vznik církve

Krátce před jeho smrtí mohl Simona Kimbangua navštívit jeho třetí syn Diangienda (1918–1992). Jemu dal během to-

Tento článek prošel recenzním řízením.

hoto posledního setkání za úkol založit církev. Po letech útisku začala vláda po roce 1957 projevovat ke kimbanguistické církvi větší toleranci. Rozhodující událostí byla petice generálnímu guvernérovi Petillonovi podepsaná 600 kimbanguisty pod vedením Diangiendy. V této petici se píše: „Trpíme už příliš. Kdykoli se sejdeme k modlitbě, jsme zatýkáni vašimi vojáky. Abychom nepřidělávali policii práci navíc, shromáždíme se všichni na Stadionu krále Baudouina – neozbrojení –, kde nás můžete povraždit všechny najednou.“ Alternativou – ačkoli nebyla výslovně uvedena – bylo: „nebo nám zaručte svobodu náboženství.“[9]

Generální guvernér jim zaručil jistou míru tolerance, nebyl však schopen poskytnout souhlas belgické vlády. Protože požadoval jméno kontaktní osoby za hnutí kimbanguistů, bylo do N'Kamby v prosinci 1958 svoláno shromáždění. Diangienda, nejmladší syn proroka, byl prohlášen „zákonným zástupcem“ hnutí. Zrod církve, který je doložitelný krok za krokem, způsobil poněkud „napjaté ovzduší v ‚oficiálních‘ církvích. Do té doby mohl být kdokoli deportován na základě pouhého faktu, že byl označen za kimbanguistu. (...) Misionáři neváhali udat ty, které podezírali z kontaktů s kimbanguismem. V té době byli kimbanguisté členy jiných křesťanských denominací.“[10]

Díky Diangiendovu náročnému vyjednávání s belgickou koloniální vládou byl 14. prosince 1959 zrušen zákaz takzvaných „původních náboženství“, čímž „bylo de facto docíleno právního uznání kimbanguistické církve, zejména proto, že první článek tohoto zákona byl původně zaměřen na rozklad takzvaného kimbanguistického hnutí.“[11]

Počínaje rokem 1960 bylo úkolem „duchovního vůdce“ Diangiendy spojit rozptýlené kongregace kimbanguistického hnutí a dát jim hierarchickou strukturu a církevní pravidla, která by „v africkém prostředí nejlépe posloužila při budování řádného komunitního života.“[12] Aby nastolil jednotu rozptýlených kongregací, soustředil se Joseph Diangienda na tři oblasti:

Na prvním místě založil v roce 1962 školu pro kazatele, aby budoucí katecheti a pastoři získali vzdělání, které je mělo stmelit na doktrinální i osobní rovině. V roce 1976 se tato biblická škola rozšířila na teologickou fakultu, která až do nedávna působila v Lutendele, blízko hlavního města Kinshasy.

Druhým krokem bylo koncipování ústavy církve. Byla vyhlášena 6. března 1960 a posloužila i pro uznání církve ze strany nového konžského státu. Na ukázku uvádíme několik citací: „Kimbanguismus je založen na křesťanské víře. [...] Kimbanguismus koná svou práci v Konžské republice, ale může se šířit do jiných zemí, neboť není vázán na národní hranice. [...] Vyhýbá se politickým aktivitám, jež jsou v rozporu s duchovní úlohou, kterou hraje v tomto světě. [...] Kimbanguismus se řídí Deseti přikázáními, jak je psáno v knize Exodus 20, 1–17. Kimbanguismus zároveň trvá na dodržování dalších přikázání.“[13] Ústava je zakončena připomínkou, že kimbanguismus je církví Ducha svatého, a proto by všichni členové církve měli kráčet v Duchu.

Třetí krok, který Diangienda podnikl, aby povzbudil sjednocení různých kimbanguistických hnutí, spočíval v jeho cestách po celé zemi. Při tom jej doprovázela velká skupina asistentů, zpěváků a instrumentalistů. Tyto tři kroky umožnily vedení církve konečně sjednotit všechny „kimbanguistické buňky“ roztroušené po rozlehlém Kongu.

Když byla církev pevně uznána, postavila školy, nemocnice a sociální instituce po celé zemi. V církvi je obvyklé, že jsou tato zařízení budována a podporována z vlastní iniciativy jednotlivých členů, z jejich darů a díky jejich aktivní spolupráci. „Církev odmítá přijmout podporu, pokud by podmínky takové pomoci mohly poškodit její důstojnost nebo její vůli zůstat církví nezávislou, zejména po finanční stránce.“[14] Toto byla také základní zásada při budování chrámu v N'Kambě. Od každého kimbanguisty se očekávalo, že se na stavění tohoto chrámu, který má sedadla pro 37 tisíc lidí a má rozměry podle Šalomounova chrámu, bude podílet finančně, ale také fyzicky. V rodné vesnici Simona Kimbangua, která se dnes jmenuje N'Kamba – Nový Jeruzalém, byla tato impozantní stavba dokončena díky soustředěnému úsilí a také díky teologii spravedlnosti za dobré skutky (misala), již církev prosazovala. Právě nyní, v letech 2015 a 2016, budují členové církve stavbu, která bude využívána jako muzeum, a to zhruba 70 km od nejbližší asfaltové cesty ve městě N'Kamba.

Veřejné hudební produkce jsou pro církev kimbanguistů velmi typické. Foto: internet.

O následnictví se v církvi nespekulovalo: rozhodnutí o nejvyšší funkci jsou výhradně věcí Ducha svatého. Když byl jeho předchůdce Papa Diangienda ještě „duchovním vůdcem“, na často kladenou otázku ohledně následnictví zaznívala jeho stále stejná odpověď: „Bůh nám ukáže v pravý čas, kdo se stane mým následníkem. Zda to bude můj syn, nebo ne, není důležité; nakonec přece nikdo nemůže odporovat boží volbě.“[15] Nakonec se jím stal Papa Dialungana, druhý syn Simona Kimbangua a jediný z jeho synů, který byl ještě naživu.

Papa Salomon Dialungana Kiangani zemřel 16. srpna 2001. Ustanovit nástupcem nečlena rodiny nepřicházelo v úvahu, takže úřad byl svěřen jednomu z jeho synů, Papa Kiangani Kimbangu Simonovi. Narodil se ve městě N'Kamba 12. října 1951, v den, kdy zemřel Papa Simon Kimbangu. Papa Kiangani je šestým z původně 27 vnoučat Simona Kimbangu.

Božské poslání „duchovních vůdců“

Heinrich Balz se začal již v roce 1989 ve svém článku *Simon Kimbangu a Duch Svatý* více zabývat dojmem, že Simon Kimbangu byl svými následovníky oslavován uvnitř své vlastní církevní komunity ne (pouze) jako „prorok“ nebo jako osoba, kterou Duch svatý vyhledal, aby jí požehnal osvíceným duchovním vědomím, ale jako vtělení Ducha svatého.[16] Balz byl za to velmi kritizován tehdejším „duchovním vůdcem“, Papa Diangiendou, a upomínán, že jeho službou je být hostujícím kazatelem a že by se měl omezit pouze na tuto roli. Sou-

Tento článek prošel recenzním řízením.

časně však Diangienda nechodil kolem horké kaše a nepřímo potvrdil Balzovu teorii svým konáním: Simon Kimbangu je Duch svatý, a kdo tomu nevěří a nevyučuje to, nemá co dělat jako kazatel na fakultě v Lutendele. Samotnému Diangiendovi bránily osobní důvody v tom, aby svá přesvědčení zapsal, ale dopustil, aby toto poselství předávali jiní.[17] Také jiní kimbanguisté tvrdili, že „Simon Kimbangu je Bůh, Duch svatý".[18]

Tato zjevení získala mnohem pevnější podobu v prohlášení, které bylo učiněno 10. dubna 2000: Papa Dialungana, tehdejší „duchovní vůdce" této církve, na sebe prozradil, že je tím dlouho očekávaným a skutečným zjevením Ježíše Krista: „Pokud se vás ptají, kdo je ten Ježíš, kterého svět tak dlouho očekává, pak jim řekněte, že jsem to já; vrátil jsem se. Nyní to můžete ohlásit celému světu."[19]

Od tohoto sebeodhalení, které nastalo pouze 16 měsíců před Dialunganovou smrtí (2001), slaví kimbanguistická církev druhý příchod Ježíše Krista do svého středu. Údajně se odehrál právě 10. dubna 2000. V souladu s tímto zjevením kimbanguisté už neslaví Vánoce 25. prosince, ale každoročně 25. května, na den narozenin Papa Dialungany. Rozdíl mezi jmény Ježíše a Dialungany vysvětlují kimbanguisté slovy biblické knihy Zjevení Janova (3,12): Kristus bude mít nové jméno a bude žít v Novém Jeruzalémě, který byl vyvolen v nebi. V tomto kontextu hraje Nový Jeruzalém, „N'Kamba – Jeruzalém", stěžejní roli. Právě zrozením Simona Kimbangua 12. září 1887 ve městě N'Kamba začala cesta kimbanguistů.

Po 10. dubnu 2000 prosazuje kimbanguistická církev revidovanou teologii, která připouští skutečnou existenci živé inkarnace svaté Trojice ve svém středu. Z mého výzkumu, který probíhá od roku 2003 v kimbanguistické komunitě v Evropě a v Kongu, vyplývá, že tři Kimbanguovi synové představují vtělenou Trojici. Také nynější „duchovní vůdce", Simon Kimbangu Kiangani, reprezentuje Ducha svatého, a zastává tak roli, kterou měl před ním jeho děd Simon Kimbangu. Papa Kiangani je nahlížen jako božská bytost, která „přebývá mezi nimi" (Zjevení Janovo 21,3) v Novém Jeruzalémě jako vtělení Ducha svatého.[20]

Pro kimbanguisty byl Simon Kimbangu sjednocením živoucí Trojice, která se jasně vyjevila později v jeho třech synech a nyní postoupila dále, aby se v Papa Kianganim ještě jednou sjednotila. Proto nás těžko překvapí, že kimbanguisté vzývají jak Simona Kimbangua, tak Papa Kianganiho stejnou modlitbou: „Ty, Papa Kiangani, a ty, Papa Simone Kimbangu, pomoz nám, zbav nás našich utrpení; ty jsi živoucí božství v samém našem středu. Pomoz nám."[21]

■

Poznámky

1 V Demokratické republice Kongo se všem matkám říká „mama" a všem dospělým mužům „papa". Tato oslovení jsou v tradici kmene Bakongo chápána jako čestná.
2 Diangienda, K. (1984), *L'histoire du Kimganbuisme*, Zaire, s. 22.
3 Martin, M.-L. (1971), *Kirche ohne Weiße*, Basel, s. 71.
4 Více k fenoménu „ndoki" viz Mpolo, Masamba Ma. (bez datace), *Sorcellerie et Pastorale*, Kinshasa.
5 Převzato z: Ustorf, W. (1975), *Afrikanische Initiative. Das aktive Leiden des Propheten Simon Kimbangu*, Frankfurt, s. 154.
6 Diangienda … s. 116.
7 Diangienda … s. 164. „Chef Spirituel" je titul hlavy kimbanguistické církve i v současnosti.
8 Diangienda … s. 167.
9 Hollenweger, J. (1977), *Christen ohne Schriften*, Erlangen, s. 56. Blíže k tomuto sporu a následujícím informacím viz též: Diangienda … s. 167.
10 Diangienda … s. 171.
11 Kasukuti, N. (1991), *Recht und Grenze der Inkulturation*, Erlangen, s. 106. Kimbanguistická církev se formovala jako církev už před tím, než se domohla nezávislosti (30. června 1960). Viz Diangienda … s. 310, který datuje založení kimbanguistické církve 24. prosince 1959. To byl den, kdy byl guvernérem z Leopoldvillu (Kinshasa) vydán rozkaz, že kimbanguisté už nemají být deportováni a zatýkáni. Martin píše: „V roce 1959 to byla o Vánocích veliká radost, neboť to bylo poprvé od roku 1924, což je přesně 35 let, co mohli kimbanguisté slavit Vánoce otevřeně a beze strachu." Martin … s. 156.
12 Martin … s. 183.
13 Srov. Martin … s. 185 a násl.
14 Bena-Silu, E. (1975), Die Kimbanguisten-Kirche in Zaire. Eine Selbstdarstellung, in: *Evangelische Mission* 7, s. 65.
15 Bena-Silu … s. 65. Bena-Silu k tomu dodává: „Samozřejmě, že každý kimbanguista chce, aby jeho nástupcem byl jeden z jeho vlastních synů."
16 Heinrich Balz (1989), Simon Kimbangu und der Heilige Geist, in: *Zeitschrift für Mission* 2, s. 96. Stvrzení tohoto postřehu spatřuji ve faktu, že Generální shromáždění církve v roce 1997 drobně pozměnilo oficiální název, neboť názvem kimbanguistické církve už není „Církev Ježíše Krista na Zemi skrze proroka Simona Kimbangua" ale „Církev Ježíše Krista na Zemi skrze zvláštního posla Simona Kimbangua". Výraz „zvláštní posel" na rozdíl od pojmu „prorok" zdůrazňuje původ od boží Trojice.
17 Balz … s. 95.
18 V dokumentu na URL www.kimbanguisme.net/kimbanguisme/kimbanguisme1.htm, download 16. 8. 2014.
19 V dokumentu na URL www.kimbanguisme.com/revenu.htm, download 16. 8. 2014.
20 Simon, B. (2004), Starke Gemeinschaftsbindung. Geschichte, Theologie und ökumenische Herausforderung des Kimbanguismus´, in: Evangelisches Missionswerk in Deutschland (ed.), *Kongo. Geschichte eines geschundenen Landes. Weltmission heute* 55, Breklum, s. 136–146.
21 Veřejná modlitba člena kimbanguistické církve během bohoslužby v Kolíně nad Rýnem dne 17. října 2004.

Kimbanguism and the Divine Role of its Leaders
The article briefly outlines the founding process of a new African church started by a prophet and healer Simon Kimbangu (1887–1951). Then it follows the line of successors in ecclesial leadership. A special type of leading style is reflected in the second part of the article: not only that all leaders have been chosen out of Kimbangu´s own family, but all of them have been – similarly to Kimbangu himself – considered incarnations of particular persons of the Holy Trinity.

Evangelický farář **Benjamin Simon** (*1972) je doktorem teologie; přednášel na univerzitách v Německu a Tanzánii, nyní je profesorem ekumenické misiologie na Institutu ekumenické misiologie v Ženevě.

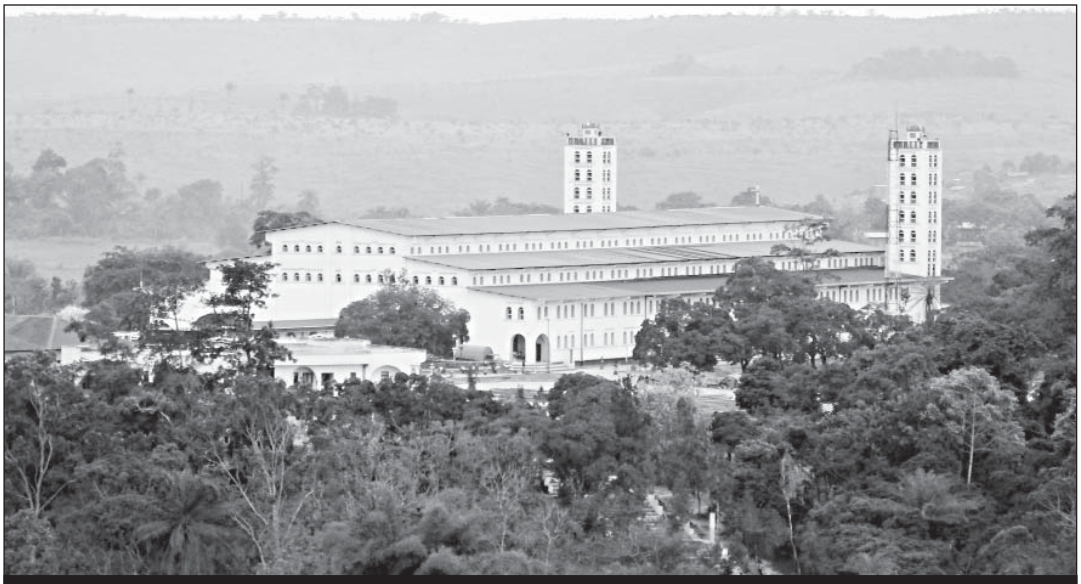

Chrám v N´Kambě – Novém Jeruzalémě kimbanguistů. Foto: internet, http://www.jccesk.

Tento článek prošel recenzním řízením.

Fráňa Drtikol a jeho učení

PATRIARCHA ČESKÉHO BUDDHISMU

Jan Lípa

František Drtikol je nazýván Patriarchou[1] českého buddhismu. Ryzostí, přímostí a jasem svého podání dharmy doslova uchvátil celé generace hledajících. Jako vůbec první u nás vykonával meditační praxi a způsob života dle mahájány a vadžrajány, a tuto svoji zkušenost od začátku 30. let 20. století předával dál. Pro své žáky později přeložil celou řadu význačných textů buddhistické literatury, většinu opět s českým prvenstvím.[2]

Život a recepce jeho díla

František Drtikol se narodil roku 1883 v Příbrami, jako syn kupce. Po gymnáziu se vyučil fotografem. Jeho umělecké fotografické dílo zapadá do dvou slohových etap: do údobí pozdní fáze secese a do postsecesního hledání moderního výrazu s kubisticko-futuristickým nádechem. Časový zlom tu tvořila – s malým slohovým přesahem – první světová válka.[3] Ačkoli patří Drtikolova fotografická tvorba v prvé řadě secesnímu umění, byl zakladatelem českého stylu art-deco, v jeho díle se objevují také prvky abstrakce či symbolismu a jedním z jeho významných motivů, vedle světla samotného, je žena, a to nejen v uměleckém aktu. Své fotografie vystavoval v mnoha zemích. Zemřel však téměř zapomenutý v roce 1961 na pražském Spořilově, ve vile, v níž žil a pracoval od roku 1935, kdy opustil kariéru v té době již světoznámého fotografa, a dále se věnoval jen malování, meditacím a předávání svého především buddhistického učení. V 70. letech 20. století jej pro svět znovuobjevila Anna Fárová (1928–2010),[4] která na přelomu let 1972–1973 uspořádala výstavu v Uměleckoprůmyslovém muzeu a začala o něm hojně publikovat také v zahraničí.

Hrstka jeho žáků na něj však nezapomněla. Drtikolův žák František Hein (1914–1984) sepsal dochované poznámky, zápisky, vzpomínky žáků a přátel na jejich mistra, jemuž všichni říkali Fráňa. Tento spis se pak pod názvem *Fráňa Drtikol – Osobnost a dílo* šířil samizdatem. Vycházejí z něho některé další texty a knihy, např. tři svazky knihy *František Drtikol – Duchovní cesta* (2004, 2008 a připravovaná 2017) od Stanislava Doležala či *Mystik a učitel František Drtikol* (1993 a 2001) od Karla Funka. Začátkem let 90. připravoval k vydání obdobu tohoto spisu nejmladší Drtikolův žák, v té době již jako jeden z mála žijících, Evžen Štekl (1921–2001), pod názvem *Fráňa Drtikol – Život a dílo*. Kniha však již nevyšla. Přesto právě Evžen Štekl představil ve své knize *Síla moudrosti, 1992, 1994 a 1999* (které předcházelo 14 samizdatových vydání *Vzpomínek na Velikého Arhata* 1977–1991), autentickou podobu Učení[5] Fráni Drtikola – buddhistickou kundaliní jógu. Štekl byl zároveň také jediným žákem, kterému se podařilo předat učení dalším následovníkům, díky čemuž trvá do současnosti. Na *Sílu moudrosti* navazuje kniha Jana Lípy *Učení Fráni Drtikola – Od čakramů k nemyšlení* (2014).[6]

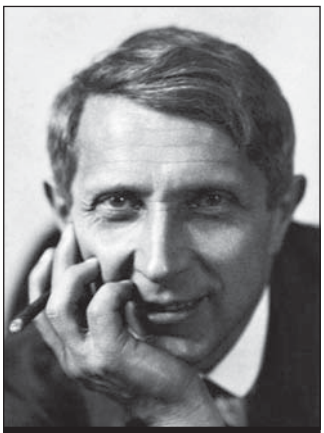
František Drtikol.

Drtikolovy překlady

Ne každý v dnešní době ví, že Drtikol přeložil z němčiny do češtiny několik knih o buddhismu a také řadu mimořádně důležitých buddhistických textů. Jednalo se například o Walleserův překlad Nágárdžunova hlavního díla *Mádhjamikašástra* (*Traktát o střední cestě*), jenž vyšel v Heidelbergu v roce 1911. Dále Drtikol přeložil Walleserův překlad z roku 1914 vybraných částí *Aštasáhasrikápradžňápáramitásútry* a celé *Diamantové sútry*, jednoho z nejslavnějších a nejznámějších buddhistických textů vůbec. Dalšími Drtikolovými důležitými počiny byly překlady mnoha Buddhových rozprav, upanišad, taoistických textů a v neposlední řadě také dvou knih – *Problémy buddhistické filosofie (Dharma theorie)* od významného, bohužel předčasně zemřelého ruského buddhologa Otto Rosenberga (1888–1919), *a Význam buddhistické nirvány* od světově proslulého indologa a buddhologa Fjodora Štěrbatského (1866–1942), Rosenbergova učitele. Drtikolovy překlady kolovaly mezi lidmi ve velmi omezeném množství jako strojopisy a ovlivnily i některé velmi důležité postavy českého duchovního života 20. století, např. filosofa a básníka Egona Bondyho a mystika Květoslava Minaříka. Mezi jeho žáky patřili i manželé a známí mystici Míla Tomášová (1920–2001) a Eduard Tomáš (1908–2002).[7] Ostatně právě Nauka Květoslava Minaříka je Učení Fráni Drtikola velice blízká, vychází z jeho překladů a např. Minaříkův žák Josef Studený chtěl obě školy spojit.[8]

Zapomenout bychom neměli ani na Drtikolovy překlady Evans-Wentzeovy trilogie, vedle zmíněné knihy *Bardo thödol* (Londýn, 1927), také *Milaräpa – Velký tibetský jogi* (Londýn, 1928), a konečně i *Jóga a tajná učení Tibetu* (Londýn, 1935) obsahující též texty od Padma Karpo – IV. Gyalwang Drukpy – hlavy tibetského řádu Drukpa Kargyud a 24. člena Bílé dynastie Guruů (např. *Šest Náropových jóg* či *Jógu Velkého symbolu*, které popisují průvodní jevy této cesty). Pozoruhodným překladem je *Vidžňánaváda u pozdějších buddhistů,* vydaná M. Walleserem v Heidelbergu r. 1930. Kniha je odborným pojednáním o Lankavatara sútře a její filosofii, je to opět po-

Tento článek prošel recenzním řízením.

prvé, kdy se u nás toto dílo, jako jedno ze základních děl jógáčárji, čchanu a zenu, objevuje.

Svoje překlady nechával Drtikol studovat v konkrétním pořadí.[9]

Evžen Štekl a Fráňa Drtikol.

Učení Fráni Drtikola

Drtikol vycházel z křesťanské mystiky, ke křesťanství měl nicméně ambivalentní vztah.[10] Do své vlastní, velmi osobité mystické nauky zahrnul hlavně buddhismus. Využíval jeho pojmový aparát, hovořil o ukončení strastiplného znovuzrozování (*sansára*) pomocí buddhistické cesty a dosažení probuzení (*bódhi*). Často také používal velmi složitý a zdánlivě paradoxní koncept o totožnosti hranic koloběhu znovuzrozování (*sansára*) a nirvány, s nímž přišel ve 2. stol. n. l. jeden z nejslavnějších buddhistických filosofů Nágárdžuna.[11]

Proč právě buddhismus? Na to odpovídá Evžen Štekl[12] takto: „Buddhistické učení řeší otázku smyslu života metodou introspekce – vrací člověka k sobě samému, do vlastního nitra. Neboť jen tam je cesta k nalezení podstaty jsoucna!“ A dále: „Buddhismus je velice střízlivé učení – každý, i ten docela malý poznatek, je lepší než nějaká nabubřelá domněnka nebo fráze. Protože na tom malém, ale správném poznatku mohu stavět dál…“[13]

O Drtikolovi se dodnes traduje fenomenální rozsah jeho znalostí, vědomostí a praktických zkušeností v oblasti duchovna z pohledu různých náboženství a filosofií. Mohl tak s buddhistou mluvit jako buddhista, s mystikem jako mystik, s mágem jako mág… Během svého duchovního vývoje byl také členem několika společností jako např. Theosofická společnost, Weinfurterova Psyché – spolek praktické mystiky či Universalia – společnost československých hermetiků, v níž spolupracoval s některými významnými osobnostmi té doby – s Janem Keferem či Pierrem de Lasenic, a vydával zde i své buddhistické překlady – *Jóga Velkého symbolu* (1938) či *Jóga prázdnoty* (1938), jeho překlad *Bardo thödol – Tibetské knihy mrtvých* zde po úpravách vydal téhož roku Alois Trčka. Můžeme ovšem zcela vyvrátit poměrně rozšířené domněnky o Drtikolově kladném vztahu k antroposofii či Rudolfu Steinerovi (jak se mylně domnívají Funk či Bezděk[6]) nebo fámu, že Drtikol byl jedním z mystiků. Spíš naopak: o tehdejších mysticích se vyjadřoval s despektem jako o „takymysticích“.

Učení Fráni Drtikola „vychází de facto ze syntézy Nágárdžunovy Hluboké stezky moudrosti (prázdnoty) a Asangovy Široké stezky metody (soucítění), z nichž pozůstává filosofie a praxe reformovaného tibetského buddhismu. Samotná meditační praxe je pak syntézou Maitripovy netantrické (Jógy Velkého symbolu – Mahámudra – Čhag čhen) a Nápropovy tantrické praxe (Šest Nápropových jóg – Náro čödruk). Oboje je nerozlučně zpečetěno dohromady.“[14]

Čakramy,[15] bdění a jasné vědomí

Učení Fráni Drtikola je charakteristické na jedné straně praxí buddhistické kundaliní jógy ve stejné podobě, jak ji prováděli staroindičtí a později i tibetští mahásiddhové – tato cvičení můžeme shrnout slovy „čakramy, bdění a jasné vědomí“. Právě cvičení čakramů představuje po všechny časy tajný klíč k základu tantrických nauk Nápropy – ke cvičení tummo. Byla to právě kundaliní jóga, jíž obdržel Milarepa od Marpy po mnoha letech příprav. Na straně druhé je charakterizováno vlídností, jasností a přímostí podání praxe „nemyšlení“.[16]

Jiří Scheufler[17] později uvádí: „Drtikol správně pochopil cestu bdělého vědomí hlásanou Meyrinkem a ovlivněn zmíněnou buddhistickou literaturou učil ji své četné žáky.“ Existují doposud nepotvrzené domněnky, že roku 1927, stejně jako Meyrink, přijal Trojí Útočiště, a stal se tak oficiálně buddhistou.[18]

Když chce Drtikol ukázat, jak se „zvrátit“ do Boha, jak se vrhnout do propasti božství, mluví o vnitřním klidu a sebekontrole. Ta má probíhat formou vnitřní analýzy. Má jít spíše o ostrou všímavost. Máme postřehovat všechny detaily. Nemáme vnímat mlžně a neurčitě, nýbrž plně a jasně. A hlavně si nemáme všímat jen poznávané věci, ale též a hlavně „poznávání“ věci. Máme být bděle u každého úkonu vnímání a pojímání, percepce. Sledujeme předmět poznání ve zrodu. Bourají se tím fikce a iluze.[19]

K tomu říká Evžen Štekl:[20] „Jóga kundaliní se dobře praktikuje zároveň s klasickou buddhistickou stezkou (to je mimo jiné bdění a jasné vědomí a celý souhrn Buddhova učení) a potom, když už jsme natolik zralí (na příkaz gurua nebo není-li, sami moudře poznat), praktikovat nemyšlení.“ „Kdo cvičí čakramy, je vnitřně pevný, jistý, ovládá se…. Získává moudrost, která je mu východiskem k osvobození.“[21] Jinde: „Podstata jógy kundaliní spočívá v rozsvícení sedmi duchovních středisek (čakramů) v těle. Po probuzení božské hadí síly kundaliní máme tuto sílu vědomě vytáhnout po páteři do mozkového čakramu (sahasrára – nad hlavou), kde je v mystickém spojení realizováno osvícení.“[22]

Poznámky

1 Poprvé toto označení použil Egon Bondy, následně bylo všeobecně přijato.

2 Lípa, J.: Učení Fráni Drtikola, in Honzík, J.: Praha: *Jednota v rozmanitosti. Buddhismus v České republice.* Praha: DharmaGaia. 2010. s. 152-157.

3 Mašín, J.: Pod jemnými prsty světla. In Klaricová, K.: *František Drtikol. Výběr fotografií z celoživotního díla.* Praha: Panorama. 1989.

4 Nakladatelství, ve kterém pokračuje Stanislav Doležal v badatelské práci Anny Fárové, se jmenuje Svět.

5 Termín „Učení Fráni Drtikola“ je používán jako název autentické podoby Drtikolova pojetí.

6 Dingir přinesl v čísle 2/2007 zajímavý příspěvek Roberta Bezděka: *Fotograf lidské duše*, který je však nutno v mnohém poopravit a doplnit. Určitým problémem totiž může být spolehlivost užívaných pramenů. Je proto nutno čerpat přímo ze samotných Drtikolových překladů či vzpomínek a záznamů žáků a pamětníků jako je Hein, Štekl, Scheufler (a z nich vycházející Lípa, ale i Doležal), případně ze sebraných informací Fárové a z ní čerpající práce. Naopak zcela nevhodným pramenem, bohužel však v minulosti často užívaným, se jeví Funkova monografie, která je zavádějící jak skladbou a přesností opisu, tak i obsaženým množstvím nepodložených domněnek a omylů, a dovozováním mylných závěrů.

7 Holba, J.: Fráňa Drtikol – patriarcha českého buddhismu, in Lípa, J.: *Učení Fráni Drtikola – Od čakramů k nemyšlení.* Praha: Nakladatelství Svět. 2014. s. 10–17.

8 Studený, J.: Bystřice 2005, záznam přednášky. In *Buddhové v Česku*. [online]. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z URL: http://www.buddhismusvcesku.estranky.cz/clanky/bystrice-2005.html.

9 Lípa, J.: *Učení Fráni Drtikola – Od čakramů k nemyšlení.* Praha: Nakladatelství Svět. 2014. s. 46–55.

10 Holba, J.: Fráňa Drtikol … in Lípa, J.: *Učení Fráni Drtikola*… s. 10–17.

11 Nágárdžuna na základě velmi sofistikovaných úvah a argumentů zastával stanovisko, že absolutně *všech-*

Tento článek prošel recenzním řízením.

Současně lze tímto způsobem, vedle obdržení tzv. magických sil – siddhi, dojít také k odhalení hlubokých křesťanských mysterií (např. proces stigmatizace jako součást mystické smrti a projev probuzené hadí síly – kundaliní shakti,[23] či zmrtvýchvstání, mystickou svatbu apod.) a přesunout je de facto do roviny esoterní.

„Cvičení čakramů" praktikoval Drtikol prokazatelně od 20. let 20. stol., dlužno však dodat, že po dlouhé době hledání a experimentování s množstvím dalších meditačních praxí tomu předcházejících. V naší literatuře to však, až do vydání knihy *„Síla moudrosti"* od Evžena Štekla v roce 1992, nebylo v této podobě nikdy známo. Jak na něj tedy Fráňa přišel? „Intuitivně přeci!" říká jeho nejmladší žák Evžen Štekl. Tedy formou term.[24]

A dále: „Naše snaha o poznání nespočívá ve vytváření něčeho nového, jde jen o odstranění starých omylů, klamů, nánosu nevědomosti. Tím se učení stává vlastně odnaučováním."[25]

Osvobození v Učení Fráni Drtikola

Radost nalezená v cíli duchovních cest, uvádí Štampach,[26] se v Drtikolových poznámkách přirovnává ke slunci. Má to být slunce na vnitřním nebi. Je to tryskající, ba explodující radost… Drtikol překvapivě ztotožňuje: *Radost a Já jest totéž*. Radost, o níž teď tady jde, je ale na všem nezávislá. Nemá příčinu, která by ji vyvolala, a proto také není nic, co by jí zmařilo. Je to nepodmíněná radost za podmíněnou radostí i smutkem, za slastí i za bolestí… Drtikol říká: *Radost nepotřebuje důvod, vyrůstá ze sebe jako Bůh*.

Samotný buddhismus ve svých jednotlivých směrech a školách není a nikdy nebyl jednotný v názoru na cíl duchovního snažení. „Nágárdžunovi bylo Cílem Osvícení, bdělé Vědomí Sebe a Univerzální Poznání, zatímco hínajánistům pozdějším doby a zvláště Nágasénovi byla Nirvána vyvanutím, jímž lze rozumět naprosté zničení osobnosti, nezanechávající za sebou nic, co by mohlo být nazváno jakýmkoliv druhem existence. Z tohoto hlediska tedy Nágárdžuna skutečně zastával zlatou střední cestu."[27]

V zimě v letech 1928–1929 dosahuje Drtikol trvalého osvícení, o němž později říká: *„A byl jsem vše a vše jsem žil, právě (proto), že jsem byl absolutní Nic."*[28] Osvobození tak vnímá v podobě osvícení, nečeká na parinirvánu – konečné vyvanutí se smrtí těla (které již tak jako tak samo přijde), nýbrž nirvánou žije během svého dalšího občanského života. Vedle filosofie Nágáržuny zde tak máme další důkaz mahájánového pojetí. A právě toto pojetí v následujících letech učí své žáky – život v osvícení, v Dokonalosti poznání.

Ideál bódhisattvy[29]

Jedním z rozlišujících aspektů mahájány je ideál bódhisattvy – slib pomoci ostatním bytostem. Tento je však na Západě a nejspíš i na mnoha místech Východu značně zidealizovaný a jeho podoba, s jakou se běžně můžeme setkat v literatuře i výpovědích Tibeťanů, není přesná. Dle mého názoru za to může bódhisattva Ksitibhadra a špatná interpretace, zobecnění vlivem chyb v překladech.

Bódhisattva Ksitibhadra přinesl slib nevstoupení do nirvány, dokud nebudou osvobozeny všechny bytosti všech šesti světů. To bylo mylně zobecněno na všechny bódhisattvy a na ideál jako takový.

Bezděk[6] mylně vykládá i tuto problematiku. Drtikol podobně jako mnozí jiní mudrci (např. XII. Gyalwang Drukpa) upozorňuje, „že nemáme pomáhat světu na úkor svého osvobození – neboť právě toto naše osvobození je nejlepší pomocí všem lidským i ostatním, projeveným i neprojeveným bytostem různého duchovního stupně. Vstupem jedince do nirvány (může-li se to tak napsat) se uvolní mocné duchovní síly, proti kterým je normální lidská pomoc ničím."[30]

Drtikol nejdříve dosahuje osvícení, jež ztotožňuje s nirvánou, jíž plně zažívá během dalších let, při současné pomoci ostatním žákům formou rad a duchovního vedení, a pak teprve přichází etapa jeho nezištné pomoci společnosti formou dobrovolné účasti na brigádách a pomoci při obnově poválečné republiky. Přesně tak může být vnímán jeho akt vstupu do KSČ po Osvobození, tedy jako projev soucitného bódhisattvy. Tento čin je mu mnohými vyčítán, avšak právě oni zapomínají na reálie oné doby. Ve svém životopise přichází navíc Drtikol s pozoruhodným tvrzením totožnosti buddhismu a dialektického materialismu. Dlužno dodat, že ti, kteří se nad tím dnes pozastavují, hledajíce pouze rozdíly a neznajíce tak Učení Fráni Drtikola, jež mělo (dle jeho jediného duchovního textu jím napsaného – „dopisu" Milý bratře) synkretický charakter spatřující podobnosti v cestě k vysvobození v různých filosoficko-náboženských a mravoučných systémech, ani jedno patrně nestudovali. Identifikaci buddhismu a dialektického materialismu následně rozvíjel Egon Bondy. Ba co víc, těžko můžeme pomíjet např. dalajlamovy výroky typu: „Jsem marxista", aj.

Potvrzení synkretické metody pak nacházíme např. v dopise dr. Leopoldu Procházkovi z r. 1933: „Ve svých kroužcích jsem četl vše, co bylo čisté učení, tj. žádný spiritismus a okultismus, z toho jen to nejnutnější, moji milí znají všechny možné druhy cest k Bohu. Filosofické, křesťanské, kabbalistické, gnosi, nudischi atd. Vše jsem přečetl a vysvětlil, a hlavně jsem poukazoval na to, že nakonec všichni velcí mystici a zasvěcenci učili, vedli k jednomu Poznání, totiž k naprostému Mlčení – Tichu."[31] Současně zde představuje působení, pomoc, skrze pouhé tiché bytí. Docházíme tak k jednoznačnému závěru: Drtikol po svém osvícení žil jako bódhisattva.

⇨ *Dokončení na příští stránce vlevo a dole.*

ny věci jsou prázdné (*šúnja*), protože nemají žádnou samo-nebo-jsoucí, neměnnou a nezávislou podstatu, esenci či vlastní bytí (*svabháva*), jelikož vznikají a zanikají na základě příčin a podmínek. A jsou-li všechny věci prázdné, pak musí být prázdné nirvána i *sansára* nemůže být mezi nimi sebemenší rozdíl!

12 Štekl, E.: *Síla moudrosti – interpretace učení Fráni Drtikola.* Praha: DharmaGaia. 1994. s. 7.
13 Tamtéž, s. 70.
14 Lípa, J.: Učení Fráni Drtikola, in Honzík, J. … s. 152–157.
15 Drtikol používal mužský rod slova čakra – tedy čakram.
16 Lípa, J.: Učení Fráni Drtikola, in Honzík … s. 152–157.
17 Scheufler, J.: František Drtikol a jeho doba. Cesta 7/1992. [online]. In *Síla moudrosti*. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z URL: http://arahat.unas.cz/cs/texts/scheufler_fd_cs.pdf.
18 Srov.: Savický, N.: Doslov. In Meyrink, G.: *Hašiš a jasnozřivost*. Praha: Volvox Globator. 1993.s. 60.
19 Štampach, I. O.: *Tušili světelné záplavy*. Praha: Cherm. 2001, s. 265–290.
20 Štekl, E.: *Síla moudrosti* … s. 98.
21 Tamtéž.
22 Tamtéž.
23 Lípa, J.: Všemocná hadí síla – Kundaliní shakti. [online]. In *Síla moudrosti*. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z URL: http://silamoudrosti.unas.cz/cs/lipa_kundalini_cs.php.
24 Lípa, J.: Učení Fráni Drtikola, in Honzík … s. 152–157.
25 Štekl, E.: *Síla moudrosti* … s. 51.
26 Štampach, I. O.: *Tušili světelné záplavy*. Praha: Cherm. 2001, s. 265–290.
27 Scheufler, J.: *Nágárdžunova filosofie.* Samizdat. s. 4.
28 Hein, F.: *Fráňa Drtikol – Osobnost a dílo.* Samizdat. s. 146.
29 Lípa, J.: *Svoboda v pojetí Učení Fráni Drtikola*, příspěvek z konference Tváře svobody. VŠ CEVRO Institut. Praha. 13.3.2013.

⇨ *Dokončení poznámek na příští stránce vpravo dole.*

Tento článek prošel recenzním řízením.

Žáci Fráni Drtikola

Drtikol měl kolem sebe řadu hledajících již v desátých letech 20. století, kdy se spolu s dalšími umělci, filosofy a veřejně činnými osobnostmi té doby setkávali v jeho prvním pražském ateliéru ve Vodičkově ulici. Ve 20. letech již můžeme mluvit o regulérních žácích, mezi něž patřili např. Bedřich Hejhal, Slávek Capouch, Míla Brožová, Jarmila Rambousková (později Drtikolová), J. Hešík či Jára Kočí. Ovšem teprve od začátku 30. let máme historicky doloženo, že hlavní aktivitou hledajících kolem Františka Drtikola byla buddhistická meditační praxe a mravofilosofický systém způsobu života a životního stylu.

Od konce 30. let se pak postupně formuje skupinka žáků, která dala svým příkladem vzor pro další desetiletí. Jednalo se o žáky, jež učení Velikého Arhata, jak Fráňovi říkali, zůstali věrni, a kteří je předávali až do současné doby – Evžen Štekl, František Hein, Anna Soukupová, MUDr. Miloslav Mečíř, profesor Mlýnský či Rostislav Obšnajdr. Tito mají největší zásluhu na zachování jeho učení a odkazu, rozšiřování samizdatů jeho překladů, citací a promluv k žákům apod. Docházeli k němu i další významné osobnosti československé spirituality jako např. František Bardon, Jan Posker, profesor Miroslav Lžička či Zdeněk Jaroš.

Po celou dobu, až do svého odchodu roku 1961, byl Drtikol velice vyhledávaným duchovním mistrem nejen pro učení, jež předával svým žákům, ale také na základě vlastních zkušeností pro ojediněle jasné vnímání a schopnost přiblížení především posledních etap duchovní cesty všem srozumitelným způsobem, často i prostými slovy bez odborné terminologie.[32]

V 80. letech pak v předávání učení pokračuje především jeden z posledních tehdy ještě žijících žáků Fráni Drtikola – Evžen Štekl. V té době je v Praze hojně navštěvován hledajícími. Začátkem let 90. se kolem něho ustaluje poslední skupinka praktikujících, kteří dnes pokračují v jeho odkazu i po jeho odchodu… V současnosti, ve 2. desetiletí 21. století, se praxí tohoto učení zabývají asi čtyři desítky lidí z celého Československa, kteří jsou v kontaktu s žáky Evžena Štekla.[33]

Drtikolův odkaz

Fráňa Drtikol, stejně jako jeho oblíbený tibetský buddhismus, pojímá dharmu jako celek (s praxí hínajány, mahájány i vadžrajány). V jeho odkazu se však vždy jedná pouze o individuální meditační praxi jednotlivce v ústraní a její přenášení skrze bdění a jasné vědomí do běžného občanského života.[34] „Nejde teda prednostne o spiritualitu ‚skrotenú v cirkvách a náboženských spoločnostiach' aspoň nie v prípade Drtikola, ide skôr o spiritualitu menej formálne a inštitucionálne integrovanú, bytostne ukotvenú v centre všetkého diania a prežívania", jak říká Dojčár.[35]

Dodnes živým odkazem Fráni Drtikola předávaným jeho následovníky je zcela jednoznačně nalezení přímé cesty k osvícení. Zde ovšem můžeme také, vzhledem k „náboženskému" dění posledních let, nalézt předzvěst budoucí podoby spirituality!

■

⇨ *Dokončení poznámek.*

30 Štekl, E.: *Síla moudrosti* … s. 49.
31 Hein, F.: *Fráňa Drtikol* … s. 158.
32 Lípa, J.: Učení Fráni Drtikola, in Honzík, J. … s. 152–157.
33 Srov.: Tamtéž.
34 Tamtéž.
35 Dojčár, M.: František Drtikol – spiritualita legendy dejín „československej mystiky". [online]. *OSTIUM,* 2014. roč. 10. č. 3. [cit. 2016-06-26]. Dostupné z URL: http://nakladatelstvisvet.com/cs/reference/reference_od_cakramu/ostium_c3_2014.

Kontaktérky duchovních bytostí vzbudily pozornost

ARCHANDĚLÉ MEZI NÁMI

Jitka Schlichtsová

V posledních měsících se hlavně na sociálních sítích šíří videa Ilony Tobiášové a Kateřiny Pondělíčkové z Liberce. „Ilonka" a „Kačenka" (jak si říkají), dvě bývalé sousedky z jednoho domu, se na webové stránce *Prozření andělů* představily jako archandělé Uriel a Sandalfon. Kateřina Pondělíčková alias archanděl Uriel navíc jako druhý příchod Kristova vědomí. Na dvojici duchovních bytostí upozornil i minulý *Dingir.*

Videa dostupná na oficiálním internetové prezentaci i na portálu Youtube obvykle obsahují záznamy z přednášek a seminářů, channelingu, případně rozhovory s oběma hlavními aktérkami. Od ledna letošního roku, kdy se Kateřina Pondělíčková během jednoho ze seminářů představila jako druhý Kristův příchod, jsou doslova hitem sociálních sítí a vysloužila si nejedno parodické zpracování. Na semináře pořádané zatím jen v Liberci a v Praze již dojíždí několik desítek vážných příznivců z Česka i zahraničí.

Archanděl Sandalfon (Ilona Tobiášová) o sobě na webových stránkách[1] píše, že její duchovní cesta začala, když se setkala s léčitelem, který pomáhal uzdravovat energii jejího syna. Později se věnovala duchovní energii reiki, terapii SRT[2] a začala komunikovat s Bohem a s anděly. Prožila podle svých slov velký zápas, který byl nejen duchovní a duševní, ale také fyzické podstaty. Síly temna ji prý chtěly udržet na své straně a donutit splnit smlouvu, kterou s nimi uzavřela ještě v minulých životech. Tehdy se totiž věnovala černé magii. Během nočního zápasu v současném životě jí bylo – jak uvádí – voperováno osm implantátů, které měly zajistit její poslušnost silám zla. Působi-

Patriarch of Czech Buddhism: Frantisek Drtikol and his teachings

Frantisek Drtikol is called the first Patriarch of Czech Buddhism. Several generations of seekers were captivated by an exceptional sincerity and brightness of his dharma interpretation. He was the very first person in Czechoslovakia who practiced meditation and way of living according to Mahayana and Vajrayana and since 1930 he was sharing his experiences with other seekers (of truth). He translated many outstanding texts for his followers/students and in the case of most of these texts it was their first translation into Czech. The living legacy of Frantisek Drtikol is still kept alive by his contemporary followers who appreciate especially his discovery of the direct way to enlightenment. The future spirituality may find in Frantisek Drtikol its forerunner.

JUDr. et Mgr. Ing. **Jan Lípa**, Ph.D. MBA - autor knihy „Učení Fráni Drtikola – Od čakramů k nemyšlení", webových stránek www.silamoudrosti.cz, www.arahat.cz a buddhisticka.mysteria.cz, člen řádu Drukpa Kargyud a pokračovatel Evžena Štekla.

ly jí nesnesitelnou bolest, kdykoli četla nějakou duchovní literaturu či se věnovala něčemu dobrému. Ilonino odhodlání vymanit se z temné smlouvy však prý bylo větší než moc implantátů. Neutuchajícím bojem s bolestí a nástrahami zlých sil se jí podařilo temnou nadvládu nakonec prolomit a zjistit, že je vtělením archanděla Sandalfona.[3] Svůj boj pak nakonec úspěšně dobojovala po setkání s Kateřinou Pondělíčkovou.

Kateřina Pondělíčková[4] věděla – na rozdíl od své pomocnice – o svém napojení na anděly již od batolecího věku. První setkání s anděly prožila již ve věku jednoho a půl roku. Tehdy se málem utopila a během zápasu o život se jí zjevil archanděl Michael, jež je v křesťanství spojován s vítězstvím, především nad pohanstvím. Podle tradice také zachránil v polovině 1. století křesťanské obyvatele Kolos před potopou. Přibližně od pěti let věku slýchala Kateřina Pondělíčková duše zemřelých, jimž měla pomoci. Mezi její dary tedy patří komunikace s dušemi mrtvých, anděly i archanděly, Ježíšem Kristem i samotným Bohem, rozpoznávání a léčba nemocí. Je k tomu předurčena, neboť je čistou duší, druhým příchodem Kristova vědomí a úplnou inkarnací archanděla Uriela.

Kateřina Pondělíčková.

Z duchovních bytostí,

které kontaktují Ilona Tobiášová a Kateřina Pondělíčková, je zajímavá postava Kryona. Kryonova poselství začal údajně přijímat roku 1989 Lee Carroll, velmi úspěšný americký autor knih v duchu hnutí Nového věku. Knih s poselstvím Kryona dosud vydal třináct. Několik jich bylo přeloženo do češtiny. Carroll je znám také jako spoluautor knih na jiné téma hnutí Nového věku – indigových dětí; i tyto jeho knihy jsou v češtině. Carrollův úspěch v oboru channelingu (kontaktování duchovních bytostí) je takový, že o existenci Kryona jako „milující andělské entity" není mezi kontaktéry pochyb a poselství od něj přijímají (a dokonce také vydávají v knižní podobě) desítky dalších kontaktérů.

Zdeněk Vojtíšek

Hlavní metodou práce obou dam je tedy především channeling. Napojením na nejrůznější duchovní bytosti jako jsou andělé, Bůh, Kristus, Kryon, skřítci, víly, bohové řeckého a římského pantheonu apod. přinášejí paní Ilona a Kateřina lidem zprávy. Pomáhají též duším zemřelých rozloučit se s jejich milovanými a odejít „na druhou stranu". Charakteristické pro jejich poselství je vidění světa jako boje dobra se zlem. Tento boj směřuje k transformaci vědomí lidstva a planety země na novou úroveň, přemožení zla, vymanění se ze zápasu dobra se zlem a nastolení jednoty dobra.

Paní Tobiášová a Pondělíčková se na svých seminářích věnují čištění DNA svých klientů. Na rozdíl od vědců se domnívají, že kyselina deoxyribonukleová (DNA) obsahuje dokonce dvanáct vláken, nikoli jen dvě, a ta je potřeba postupně čistit. Metoda, kterou učí své žáky, spočívá ve vytváření „balíčků NLE" (neláskyplných energií), které vyberou ze svého nitra a odevzdávají je Bohu. Po takovém očištění mají být jejich klienti schopni přijímat dary a poselství od duchovních bytostí, zvládnout přechod planety na 6D (tedy na 6. dimenzi vědomí) a pomoci k transformaci duality boje mezi dobrem a zlem na singularitu dobra ve vyšším vědomí. Úrovně 6D měla planeta Země dosáhnout letos v létě.

Učení Prozření Andělů nese typické znaky hnutí Nového věku (New Age), ačkoli se k němu přímo nehlásí: spojování prvků různých duchovních tradic, channeling, přípravu na transformaci vědomí, lidstva, planety i celého vesmíru, uzdravování a celkové zlepšování kvality života svých klientů, kteří si služby i semináře obou dam platí. Běžné v hnutí Nového věku je i odmítání vzniku stálého duchovního společenství. Je ale možné, že se – podobně jako i u řady jiných učitelů Nového věku – takové společenství nakonec přece jen vytvoří. Negativní zájem veřejnosti zakládá a zvyšuje hranice mezi „my" a „oni" a mohl by pomoci vytvořit přesvědčené jádro těch, kteří jsou pro „Ilonku" a „Kačenku" ochotni trpět posměch svého okolí.

■

Ilona Tobiášová.

Poznámky

1 TOBIÁŠOVÁ, Ilona. Ilona (AA Sandalfon). In: *Prozření Andělů - Druhý příchod Kristova vědomí* [online]. [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: http://www.prozreniandelu.cz/clanky/o-nas/ilona--aa-sandalfon-/.

2 Spiritual Response Therapy je metoda práce s kyvadlem a speciálními tabulkami, které mají pomoci najít příčinu a odstranit závislosti, problémy ve vztazích i nejrůznější onemocnění člověka. Metoda Roberta E. Detzlera vzniká a rozvíjí se od roku 1985 hlavně v USA.

3 Archanděl Sandalfon je podle dostupných textů dvojčetem archanděla Matatrona, někdy je s ním dokonce zaměňován. Nejčastěji je zmiňován v Talmudu, Midraši a Kabale.

4 PONDĚLÍČKOVÁ, Kateřina. Kateřina (AA Uriel). In: *Prozření Andělů - Druhý příchod Kristova vědomí* [online]. [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: http://www.prozreniandelu.cz/clanky/o-nas/ilona--aa-sandalfon-/.

Mgr. **Jitka Schlichtsová** (*1988) je absolventkou Husitské teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Obě dámy v typické pozici učitelek, promlouvajících z videa. Všechny fotografie: http://www.prozreniandelu.cz.

Německé úřady stupňují tlak na společenství Dvanáct kmenů

POD TLAKEM ÚŘADŮ

Zdeněk Vojtíšek

O dramatických vztazích mezi německými úřady a Dvanácti kmeny informoval Dingir zatím pouze krátkou zprávou.[1] V následujícím článku je proto alespoň stručně připomenuta historie tohoto společenství a jeho hlavní specifika. Zmíněny jsou i dva jeho střety s úřady (ve Spojených státech kdysi a v Německu nyní)[2] a popsán nejnovější vývoj, jejž představuje odsouzení učitelky německým soudem do vězení. Text doplňuje stanovisko Dvanácti kmenů k tomuto případu, vyžádané pro účely tohoto článku. Jeho český překlad je otištěn na zadní straně obálky tohoto čísla časopisu.

Vznik společenství

Nové náboženské hnutí Dvanáct kmenů[3] vzniklo v rámci takzvaného ježíšovského hnutí, které na přelomu 60. a 70. let 20. století tvořilo jedno křídlo hnutí hippies ve Spojených státech.[4] V tomto prostředí, sice nezávislém na církevních institucích, ale čerpajícím z tradice křesťanského evangelikalismu, a zvláště z tehdy nového charismatického hnutí, měl roku 1970 zážitek obrácení také Elbert Eugene („Gene") Spriggs (*1937), vystudovaný psycholog, který do té doby prožil tři neúspěšná manželství a vystřídal několik zaměstnání. Po obrácení (znovuzrození) se věnoval křesťanské misii a sociální práci a roku 1973 se s novou manželkou Marshou vrátil svého rodiště Chattanooga v americkém státě Tennessee. Pokračovali tam ve způsobu života v duchu ježíšovského hnutí: svůj dům chápali jako „domácí církev"[5] a otevřeli ho křesťanské komunitě, kterou již následujícího roku tvořilo asi padesát až šedesát mladých lidí. Jako zdroj prostředků, ale i jako způsob misie jim sloužilo provozování restaurace, brzy vzniklo několik řemeslných dílen a dalších šest restaurací.[6]

Komunita navštěvovala bohoslužby v presbyterní církvi, což vyžadovalo jistou toleranci na obou stranách. Roku 1975 se ovšem od této církve zklamaně odvrátila a s ní zavrhla i všechny další formy institucionalizovaného křesťanství. Církvi začala rozumět jako společenství, které žije podle vzoru raného křesťanství tak, jak ho líčí Nový zákon. Je přesvědčena, že tato kritéria naplňuje pouze ona. Konání vlastních bohoslužeb a křtů ovšem vzbudilo odpor veřejnosti, nejprve ze strany představitelů etablovaných církví. Komunita byla nálepkována jako „sekta", někteří bojkotovali její restaurace a výrobky. Jednalo se o ní v soudních sporech kvůli určení péče o děti a soud rozhodoval proti výchově v komunitě. Členové komunity se také stali předmětem zájmu občanských iniciativ bojujících proti sektám a několik jich bylo uneseno a vystaveno pokusu o takzvané deprogramování.[7] Vzrůstajícímu napětí se komunita snažila v letech 1978–1979 uniknout přesunem do obce Island Pond, části města Brighton, v zemědělské oblasti státu Vermont.

V očekávání Jašuova příchodu

Zde komunita[8] ukotvila v evangelikálních základech převzatých z ježíšovského hnutí svou specifickou teologickou nadstavbu, vycházející z co nejvíce doslovného čtení Bible (z křesťanského fundamentalismu). Jejím východiskem je sebepojetí jako božího lidu, jenž se díky Kristově oběti stal duchovním židovským národem (nikoli v etnickém smyslu), tvoří dvanáct izraelských kmenů, které byly dosud rozptýleny, a obnovuje církev podle novozákonního vzoru. Protože tato první církev sestávala z Židů věřících v Ježíše jako mesiáše, komunita ve svém bohoslužebném i praktickém životě uplatňuje prvky judaismu: odděleným dnem pro bohoslužbu je pro ni šabat, slaví židovské svátky, respektuje některé jídelní předpisy, její členové přijímají hebrejská jména apod. Po vzoru novozákonní církve ale slaví také v neděli zmrtvýchvstání, žije v úzkém společenství, sdílí majetek a naléhavě očekává druhý příchod mesiáše Jašuy (Ježíše). Proto také hnutí bylo známo pod jménem „Mesiášské komunity". Blízkost božího tisíciletého království pokoje odvozují ze vzrůstajícího počtu přírodních pohrom i společenských potíží. Na pozadí zhoršující se situace ve světě se hnutí jako „Kristova nevěsta" očišťuje tak, aby bylo připraveno na „svatbu Beránkovu". K této očistě patří i důsledná výchova nastupujících generací dětí podle Bible, protože děti budou v době těsně před koncem hrát klíčovou roli.[9]

V tomto teologickém rámci se v hnutí vyvinula zvláštní kultura. Projevuje se v práci, jež je především zemědělská, řemeslná a rukodělná, ve způsobu oblékání a účesů, ve vlastních duchovních písních a tancích, ve stravování, v němž má přednost celozrnná strava, zelenina a ovoce, nebo v péči o tělo, při níž jsou preferovány přírodní způsoby léčby. V komunitách se podařila funkční kombinace společného a soukromého rodinného života (rodiny žijí ve vlastních místnostech a mají čas pro sebe). Ke kultuře Dvanácti kmenů patří i absence duchovních úřadů, přičemž ani zakladatel Spriggs, zvaný Jonek (s hebrejským významem „proutek"), se nejeví autoritativně[10] – uplatňují se i myšlenky řadových členů komunit, pokud naleznou všeobecný souhlas. Bohoslužebná setkání sestávají ze vzájemné výměny duchovních poznatků a zkušeností, modliteb, písní, vyznání apod. Absence formálně stanovené hierarchie vede ke kolektivnímu rozhodování prostřednictvím různých typů grémií; nejvyšším je v komunitě rada starších sestávající z mužů, obvykle reprezentujících každou domácnost. Komunita tak například spolurozhoduje i o výběru životních partnerů svých dětí. Děti jsou vystaveny vnějšímu vlivu jen minimálně (nemají k dispozici média masové komunikace), jsou vyučovány v domácí škole a spíše než do dětského světa fantazie a hraček (jež nemají v dosahu) jsou uváděny do bohoslužebných i pracovních činností dospělých, kde je rozvíjena jejich kreativita (například při hře na hudební nástroje). Výchova dětí je považována za vrcholně důležitou, a to jednak proto, že na připravenosti příštích generací záleží, kdy nastane druhý příchod Jašuy, jednak proto, že na ní do značné míry záleží věčné určení dítěte po posledním soudu. Děti tedy musejí být trestány nejen z vý-

Tento článek prošel recenzním řízením.

chovných, ale i z náboženských důvodů, a to i fyzicky: ranami tenkým a pružným, nejraději vrbovým proutkem přes nastavené dlaně, stehna, záda nebo zadek, a to rodiči a dalšími dospělými členy komunity, kteří přitom nemají být v hněvivém rozpoložení. Tento způsob biblicky zdůvodněného trestání má děti zachránit pro věčný život, zatímco netrestání by vedlo k jejich smrti v hříchu.[11]

Na nástěnce v usedlosti Klosterzimmern jsou portréty dětí, odebraných úřadem pro mládež. Asi o polovině z nich není ani po třech letech rozhodnuto, zda se vrátí k rodičům. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

Konflikty

Způsob výchovy dětí a jejich údajné zneužívání byly hlavním předmětem sporů, jichž se hnutí účastnilo i ve svém novém sídle v Island Pond. Obvinění, která zazněla u soudů, přebírala média a aktivisté a potvrzovali je lidé, kteří komunitu opustili. Právě role bývalých příslušníků (odpadlíků) byla klíčová[12] pro rozhodnutí úřadů podniknout v červnu 1984 policejní nájezd, prohledat budovy, v nichž komunita sídlila, a odvézt z komunity 112 dětí. Soudce ovšem shledal postup úřadů jako neústavní a nedovolil, aby děti byly nedobrovolně vyšetřeny tak, jak to ve snaze zajistit důkazy o zneužívání úřady navrhovaly. Naopak – děti byly ještě týž den vráceny svým rodičům. Hnutí Dvanáct kmenů dodnes přikládá výsledku razie velký duchovní význam a interpretuje ho jako vítězství.

Zároveň ovšem tato razie (a možná i rozhodný a příznivý výrok soudce) dopomohly k postupné proměně hnutí ve směru k větší otevřenosti a citlivější veřejné prezentaci.[13] Ani to ovšem nestačí: kritika poměrů v komunitě ze strany jejích bývalých členů je stále silná[14] a jejich svědectví přispěla k dalším, vůči hnutí často nepříznivým stanoviskům ze strany soudů, médií a aktivistů. Děti v nich byly hlavním argumentem: kromě fyzických trestů byla někdy napadena i jejich společná práce s rodiči (například v případě jedné americké komunity roku 2001) a jejich pouze domácí školní docházka (roku 2002 byly děti násilně transportovány do veřejné školy z níže zmíněné bavorské komunity). Spory ovšem nezastavily pomalý, i když stálý růst hnutí. Díky intenzivní misii i důrazu na náboženskou výchovu dětí se počet komunit rozrostl na 25 v deseti zemích světa. Žije v nich asi dva a půl tisíce lidí, z toho jsou asi tři pětiny dětí.[15]

Bývalí členové, aktivisté zaměření proti sektám a novináři sehráli hlavní úlohu také v dalším nájezdu proti hnutí, a to v bavorských komunitách v bývalém klášteře Klosterzimmern a ve Wörnitz v září 2013.[16] V Německu byly tehdy komunity kmene Lévi hnutí Dvanáct kmenů přítomny už asi dvacet let a měly za sebou několikeré, obvykle vcelku úspěšné dohadování s úřady. Jedno z nich probíhalo právě kvůli komunitě v Klosterzimmern od roku 2001, kdy vznikla, až do roku 2006, kdy skončily spory kvůli neposílání dětí do školy založením tamní soukromé školy.

Nová vlna veřejné pozornosti se vzedmula v roce 2009, kdy komunitu opustila jednak její významná rodina, jednak jedno z jejích dětí, a to bez rodičů. Tito apostaté několikrát vystoupili v médiích[17] a veřejná pozornost, kterou tato vystoupení získala, podnítila investigativního novináře, aby si obstarával materiál o komunitě a pod záminkami ji opakovaně navštěvoval. Podařilo se mu tajně umístit skryté kamery v místnostech, v nichž byly fyzicky trestány děti. Dříve než byla jeho reportáž odvysílána v nejsledovanější německé soukromé televizi, novinář informoval o svých zjištěních úřady. Sociální pracovníci v doprovodu asi sta policistů pak dne 5. září 2013 brzy ráno překvapili komunity a odvedli celkem 40 dětí, které v nich nalezli. Odvezeny byly i ty děti, které které byly s rodiči v komunitě na návštěvě. Děti byly umístěny do dětských domovů a pěstounských rodin a média uváděla, že „byly osvobozeny".[18] Zásah úřadů ospravedlňovalo též svědectví dalšího bývalého člena, který se čtyřmi dětmi odešel roku 2012. O svém životě ve společenství napsal knihu s názvem *Satan nikdy nespí*.[19]

Razie způsobila širokou veřejnou diskusi o hnutí Dvanáct kmenů, v níž kromě způsobu trestů bylo probíráno i vzdělání dětí, jejich izolace, úroveň zdravotní péče, zapojení do fyzické práce, výchovné vytváření jejich vztahu k rasovým a sexuálním menšinám a mnoho dalšího. Rámcem úředního jednání je jednak

Poznámky

1 Zdeněk Vojtíšek: Dvanáct kmenů: ani po roce nic rozhodnuto, *Dingir* 17 (3), 2014, s. 102.
2 Tyto oddíly článku jsou přepracovanou součástí chystané knihy: Zdeněk Vojtíšek: *Nová náboženství a násilí*, Praha: Karolinum.
3 Přehledně o tomto hnutí se zaměřením na razie, podniknuté vůči jeho komunitám: Stuart A. Wright – Susan J. Palmer: *Storming Zion. Government Raids on Religious Communities*, New York: Oxford University Press 2016, s. 47–72.
4 Česky více o milenialismu ježíšovského hnutí: Zdeněk Vojtíšek: Novodobý západní milenialismus, in: Zdeněk Vojtíšek (ed.): *Apokalypsa, nebo transformace? Mileniální koncepce v minulosti i současnosti,* Praha: Dingir 2014, s. 45–46.
5 Nazvali ji „Vine Community Church".
6 Susan J. Palmer: The Twelve Tribes. Preparing the Bride for Yahshua´s Return, *Nova Religio* 13 (3), 2010, s. 61–62.
7 Celkem jich mezi lety 1975–1980 bylo „deprogramováno" osm. – Susan J. Palmer: Apostates and Their Role in the Construction of Grievance Claims Against the Northeast Kingdom/Messianic Communities, in: David G. Bromley: *The Politics of Religious Apostasy. The Role of Apostates in the Transformation of Religious Movements,* Westport: Praeger 1998, s. 194.
8 S názvem „Northeast Kingdom Community Church".
9 Susan J. Palmer: Peace, Persecution, and Preparation for Yahshua´s Return. The Case of the Messianic Communities´ Twelve Tribes, in: Stephen Hunt (ed.): *Christian Millenarianism. From the Early Church to Waco,* London: Hurst & Company 2001, s. 216. – Viz též David G. Bromley – Catherine Wessinger: Millennial Visions and Conflict with Society, in: Catherine Wessinger (ed.): *The Oxford Handbook of Millennialism*. Oxford, New York: Oxford University Press 2001, s. 193–197.
10 Susan J. Palmer: Peace, Persecution… s. 219.
11 Podrobněji k výchově dětí: Susan J. Palmer: Frontiers and Families. The Children of Island Pond, in: Susan J. Palmer – Charlotte E. Hardman (ed.): *Children in New Religions,* New Brunswick: Rutgers University Press 1999, s. 157–161.
12 Více viz: Susan J. Palmer: Apostates… s. 191–208.
13 Tamtéž, s. 203.
14 Veřejně přístupná je tato kritika na internetové stránce *Twelve Tribes Ex,* vytvořené roku 2010 a dostupné na adrese http://www.twelvetribes-ex.com.
15 Robert Pleyer (mit Alex Wolfsgruber): *Der Satan schläft nie. Mein Leben bei den Zwölf Stämmen*, München: Knaur 2014, s. 177. – Samo hnutí udává až tři tisíce příslušníků.
16 Více o této události: Susan J. Palmer: *Sekten* in Germany: The Case of the Twelve Tribes, referát přednesený na konferenci IAHR v Erfurtu 27. 8. 2015.
17 Například v článku Axel Wolfgruber (red.): Sekten-Aussteiger: „Sie brechen Deinen Willen", *Focus* 21/2012, 21. 5. 2012.
18 Například internetové zpravodajství televize RTL na adrese http://rtlnext.rtl.de.
19 Robert Pleyer: *Der Satan schläft nie…*

Tento článek prošel recenzním řízením.

německý občanský zákoník z roku 2000, jenž dětem zaručuje právo na nenásilnou výchovu,[20] a jednak princip preventivní péče, který poskytuje úřadům právo zasáhnout dříve, než děti utrpí škodu. Právě v tomto bodě se uplatňují stanoviska kritiků hnutí, kteří předpokládají, že samo přebývání v komunitě je pro děti omezující a škodlivé. Tento princip je patrně také důvodem, proč v některých případech soudy již rozhodly o trvalém odebrání dětí rodičům a proč v jiných případech rozhodnutí stále (i po více než třech letech) odkládají a zároveň rodičům styk s dětmi značně znesnadňují. Důkazy o zneužívání dětí zatím nebyly zveřejněny a rozhodování úřadů se týká i dětí, jejichž tělesné trestání nebylo kamerou investigativního novináře zachyceno. Některým dětem se ovšem podařilo z náhradní péče uprchnout.[21] Během let 2015 a 2016 příslušníci hnutí Dvanáct kmenů Wörnitz a Klosterzimmern postupně opustili. Někteří z nich se připojili ke dvěma českým komunitám: ke starší v Mšeckých Žehrovicích a k nově vytvářené ve Skalné na Chebsku.

Potrestání učitelky

V červnu letošního roku oznámila média, že šestapadesátiletá učitelka dětí v komunitě Klosterzimmern, Marina P., ve společenství Dvanáct kmenů známá jako Drora, byla odsouzena ke dvěma letům vězení nepodmíněně za „ublížení na těle a týrání".[22] Soud měl za prokázané, že se opakovaného bití dopustila na šesti dětech, jež jsou v současnosti již na pokraji dospělosti. Drora tělesné trestání dětí potvrdila. Dříve než rozsudek nabyl právní moci, byla Marina P. hned ze soudní síně odvedena do vězení. Soudce se totiž kvůli mezinárodnímu charakteru společenství a snadným přesunům jeho členů mezi komunitami obával útěku. Rozsudek byl poněkud mírnější oproti rozhodnutí soudu první instance, který v lednu tohoto roku poslal obžalovanou do vězení na dva a půl roku. Při podávání zpráv o obou rozsudcích se v článcích[23] objevovaly negativní výrazy, jakými jsou „sekta", „brutální zacházení s dětmi" a podobně, a připomínal se dlouholetý konflikt kvůli posílání dětí do školy. Vyjádření Dvanácti kmenů k této události je na zadní straně obálky tohoto časopisu.

Předběžný závěr

Jednání německých úřadů se zajisté děje podle práva: není pochyb o tom, že rodiče i učitelé porušují ustanovení § 1631 občanského zákoníku. Toto porušení příslušníci Dvanácti kmenů přiznávají; více než německému zákonu se svým svědomím cítí být zavázáni slovům Bible ve své interpretaci. Zdá se ovšem, že uplatňování práva je v případě Dvanácti kmenů výjimečně tvrdé a necitlivé. Takové podezření budí zvláště odebrání dětí dvěma německým komunitám roku 2013: odebrání dětí a jejich svěření do náhradní péče má totiž být poslední možností, jež nastává v krajních případech nespolupráce rodičů s úřady. Podle tvrzení Dvanácti kmenů ovšem byla ve Wörnitz a Klosterzimmern tato „poslední možnost" uplatněna bez předchozího jednání či alespoň varování.

Soulad takového jednání se zájmy dětí je představitelný pouze za výše zmíněného předpokladu, že společenství Dvanáct kmenů je „nebezpečná sekta" a že prvořadým úkolem je, aby děti byly z této „sekty" všemi prostředky „zachráněny". Nejen z religionistického hlediska (se znalostí faktů z historie a sociologie nových náboženských hnutí) je ovšem tento předpoklad těžko udržitelný.

Tvrdé jednání úřadů může mít podle našeho názoru dva důvody. Jedním může být snaha úřadů využít situace Dvanácti kmenů v dlouhodobém úsilí o prosazení nenásilné výchovy dětí v německé společnosti. Je totiž velmi pravděpodobné, že tělesné tresty, podobné těm prováděným v tomto společenství, schvalují či používají při výchově dětí statisíce dalších Němců. Na rozdíl od všech ostatních ovšem společenství Dvanáct kmenů tento způsob výchovy přiznává, má ho teologicky odůvodněn a kvůli jeho zapojení do eschatologické naděje ho dost dobře nemůže opustit. Právě to může úřady dráždit. Důsledkem pak může být snaha prostřednictvím tvrdého postupu vůči Dvanácti kmenům „vychovat" německou společnost tak, aby slova zákona vešla do širokého povědomí a aby se tělesné tresty staly veřejně nepřijatelným způsobem výchovy.

Pokud je tato úvaha správná, nemohly úřady nalézt lepší nástroj své „výchovy" společnosti. Svědectví těch, kteří společenství Dvanáct kmenů opustili, totiž potvrdila negativní mediální stereotypy ohledně „sekt" a Dvanáct kmenů je v Německu téměř jednohlasně tvrdě odsuzováno. Může tak sloužit snaze o prosazení nenásilné výchovy jako negativní příklad skutečně účinně.

Druhý důvod tvrdého jednání úřadů s tím může úzce souviset: je možné, že úřady chtějí nezákonné jednání Dvanácti kmenů využít k zatlačení všech radikálních nových náboženských hnutí na okraj společnosti a snad i odradit jiné menšiny od nekonvenčního chování. Mohlo by se potvrdit to, co bylo vyřčeno v případě manželů Ginhouxových, členů hnutí Dvanáct kmenů, kteří byli odsouzeni za zanedbání lékařské péče s následkem smrti dítěte (tragédie se stala roku 1997). V závěrečném prohlášení soudce deklaroval, „ať je [trest rodičů] varováním pro *všechny* rodiče dětí v *sektách*!"[24] Kolektivní vina se tak v tomto případě nepředpokládá jen u všech rodičů jedné „sekty", ale dokonce u všech „sekt". Výhrůžka je o to silnější, že nebylo řečeno, která náboženská společenství jsou do této nejasné kategorie „sekt" zahrnuta.

Z občanského hlediska snad lze jen doufat, že spekulace o výše uvedených dvou důvodech se neprokáže jako pravdivá, a že další vývoj bude povzbudivější: nejen pro Dvanáct kmenů, ale i pro demokracii a občanské svobody.

■

⇨ *Dokončení poznámek z předchozích stran.*

20 V § 1631, odstavci 2 se praví:„Körperliche Bestrafungen, seelische Verletzungen und andere entwürdigende Maßnahmen sind unzulässig".

21 Příběhy dětí, odebraných rodičům při razii 5. září 2013, jsou vypsány v článku „Deutschland, wie behandelst Du unsere Kinder?", *News Zwölf Stämme ~ Herzlich Willkommen,* 14. 6. 2016, dostupném na adrese https://news.zwoelfstaemme.de.

22 „Körperverletzung und Misshandlung".

23 Například: dpa/mamk: Verprügelte Kinder: Harte Gefängnisstrafe für „Zwölf-Stämme"-Lehrerin, *Spiegel Online– Schulspiegel,* 29. 1. 2016, nebo him/dpa: Sekte „Zwölf Stämme": Prügelnde Lehrerin zu zwei Jahren Haft verurteilt, tamtéž, 21. 6. 2016, dostupné na adrese http://www.spiegel.de.

24 Tento výrok zaznamenala v soudní síni členka hnutí Dvanácti kmenů. Cituje to Susan Palmerová in: Stuart A. Wright – Susan J. Palmer: *Storming Zion…* s. 67.

Under the Pressure of Authorities
In July this year, a school teacher belonging to the community of Twelve Tribes in Klosterzimmern, Germany, was sentenced to two years in prison for having beaten her pupils. The article briefly outlines the history and theology of Twelve Tribes and refers to other conflicts between American and German authorities on one side and this new religious movement on the other. Some of them have been caused by highly controversial practice of corporal punishment. The article is supplemented by a statement of Twelve Tribes concerning the verdict over the school teacher.

Autorův medailonek je na straně 73.

Tento článek prošel recenzním řízením.

Ze směrů buddhismu se u nás zen uchytil nejpozději

CESTA ČESKÉHO ZENU

Ruth J. Weiniger

Při zkoumání cesty zenového buddhismu do českého prostředí narážíme na nedostatek informací, způsobený dvěma faktory: Prvním jsou omezení tehdejšího režimu, neumožňující volné proudění myšlenek a svobodné publikování názorů. Druhým je pak to, že buddhismus, zejména ten zenový, přitahuje na Západě náboženské individualisty a osamělé hledače, jejichž cesty sice nezanechávaly tak jasný otisk jako organizované skupiny, vytvářely ale určité podhoubí, které je vždy viditelné částečně, ale ve své pestrosti a mnohosti utvářely prostředí, které by bez nich bylo nemyslitelné.[1]

Zájem o buddhismus jako duchovní cestu existoval na českém území ještě před vznikem Československa, a to jak v německém, tak českém jazykovém prostředí.[2] Především se ale jednalo o théravádu či tibetský buddhismus,[3] nikoli o zen. Čeští theosofové a s nimi i další zájemci o východní spirituality četli od roku 1915 Olcottův „Buddhistický katechismus“[4] a buddhismus zajímal některé osobnosti necírkevní spirituality jako Františka Drtikola (1883–1961) či Květoslava Minaříka (1908–1974). Je příznačné, že ani u jednoho nebyl buddhismus výlučnou životní cestou. F. Drtikol vycházel z křesťanské mystiky a esoteriky a zároveň byl přesvědčeným komunistou.[5] Květoslav Minařík se kromě buddhismu intenzivně zabýval jógou, napsal pojednání o knize Tao-te-Ťing[6] i *Vnitřní smysl Nového zákona.*[7] Oba svým dílem, šířeným v samizdatu, ovlivnili několik dalších generací duchovních hledačů.[8]

Portrét Joe Hlouchy, který zveřejnilo město, kde začal chodit do školy – Libochovice.
Foto: http://noviny.libochovice.cz/

Na akademické půdě pak působili dva významní indologové, Moriz Wintenitz na německé filosofické fakultě a Vincenc Lesný na české. Byl to právě Lesný, kdo vydal první souborné dílo o buddhismu, z něhož čerpaly další generace těch, kdo chtěli toto náboženství poznat. Zabýval se ovšem „starým buddhismem: osobou zakladatelovou a buddhismem pálijského kánonu“[9].

Ve 20. a 30. letech se informace o japonském a čínském buddhismu objevovaly prostřednictvím cestopisů, dobrodružných a fantastických příběhů Jana Havlasy[10] spolu s cestopisy a autobiograficky laděnými romány Joe Hlouchy[11] a příběhy legionáře Oldřicha Zemka[12] či A. V. Nováka.[13] Tito autoři měli zásadní vliv na utváření obrazu Dálného východu – včetně buddhismu[14] – mezi dospělými čtenáři i mládeží. Havlasa vydával své cestopisné črty (doplněné fotografiemi) a romány v časopisech jako *Zlatá Praha*, *Lumír*, *Květy*, *Tribuna*, ale i *Malý čtenář*. V jeho díle se odrážel jak výrazný despekt vůči náboženství[15] a zároveň ve fantastických románech využíval např. představu znovuzrozování. Je samozřejmě otázka, nakolik šlo o literární pomůcku v exoticky laděných fantazijních dílech a do jaké míry byl těmito představami skutečně ovlivněn. Joe Hloucha převyprávěl japonské mýty, legendy a pohádky, přičemž se ani on nevyhýbal buddhistickým motivům.[16] Speciálně zenu se však ani jeden z autorů nevěnoval.

ČÁST I.

ŽIVOT BUDDHŮV.

1. **Kterou víru vyznáváš?**[1]
Vyznávám víru buddhistickou.
2. **Co jest buddhismus?**
Buddhismus jest souhrn nauk, jež zvěstoval veliký muž, zvaný »Buddha«.
3. **Jest slovo »buddhismus« nejpřípadnější název tohoto učení?**
Slovo »buddhismus« není nejpřípadnější název tohoto učení; toť výraz západní. Nejvhodnější název pro ně jest *Buddhův dharma* — svaté učení Buddhovo.
4. **Je někdo »buddhistou« již proto, že je dítětem rodičů buddhistických?**[2]
Nikdo není »buddhistou« již proto, že je dítětem rodičů buddhistických. »Buddhista« je člověk, který učení Buddhovo nejen vyznává, nýbrž i dle něho živ jest.

[1] Buddhismus jest mravní filosofie. Sinhalští buddhisté nezmají pojmu »víra« v našem smyslu. Jeť náboženství poměr člověka k Bohu a Boha k člověku, kdežto buddhisté bohů nezná. Svůj poměr k vyznání buddhistickému vyjadřují slovem ágama, značícím v sanskrtu »přiblížení« nebo »příchod«; slovo Buddha znamená »osvícený«. Slovo Buddhágama lze vyjádřit česky jako »přiblížení se k osvícení« anebo jako vyznání učení mudrce Šákjamuniho. Křesťanští missionáři zaměnili výraz ágama naším slovem náboženství a pojmenovali křesťanství »Christiánágama« (cesta ke Kristu), ač správný název by byl »Christiánibandhana« (spojení s Kristem), neboť správným výrazem pro náboženství jest bandhana. Jiné jméno buddhismu je vibhadžadžavada (ten, jenž vybledává), též advajavádí.

[2] To ovšem neplatí o nynějších buddhistech, kteří své náboženství dědí, ale nežijí dle něho.

Na Olcottově katechismu je dobře patrné, jak „západní“ byly i u nás počátky znalostí buddhismu.

V poválečných letech 1945–1948 zájem o buddhismus nevzrůstal, stejně tomu bylo i v 50. letech. Důvody můžeme hledat v poválečné společnosti, zaměřené na praktické starosti poválečné obnovy, i v širších kulturních a politických kontextech – země, kde byl zen doma, byly ve svízelné situaci, která nepřála poznávacím cestám ani duchovnímu hledání: v Číně vypukla na konci druhé světové války válka občanská, v níž 1949 zvítězila komunistická strana; Japonsko patřilo mezi poražené mocnosti; Korea byla rozdělená a zajímala svět výlučně politicky. V Evropě musel buddhismus do jisté míry napravit svou pověst. Bylo známé, že fascinoval – byť v „okultní“ podobě – některé nacistické pohlaváry včetně Heinricha Himmlera;[17] Sven Hedin[18] jakožto nejznámější cestovatel do Tibetu a na Dálný východ se těšil v hitlerovském Německu popularitě a sám byl obdivovatelem Třetí říše; zájem o buddhistické myšlení byl historicky spojen s filosofií Arthura Schopenhauera a Friedricha Nietzscheho, kteří byli tak či onak zdiskreditováni nacistickou interpretací. Dvacet let mezi změnou režimu 1948 a 1968 jako by se v této oblasti téměř nic nedělo.

První zenové impulsy musely do českého prostředí proniknout v 60. letech spolu s hnutím hippies, nejpozději pak se svéráznou, zenem ovlivněnou tvorbou Allena Ginsberga. Ten roku 1965 dvakrát navštívil Prahu a kromě známého zvolení králem majáles se zúčastnil řady setkání, diskusí a čtení v soukromých bytech či například v divadle Viola.[19] Při hovorech o soudobé americké literatuře, zvláště Kerouackově škole osvobozené poetiky se téma zenu objevit muselo. Není však jasné, nakolik zarezonovalo a do jaké míry vůbec mohl probuzený zájem směřovat při tehdejším nedostatku informací ke skutečné duchovní praxi. Roku 1965 bylo jedno číslo časopisu *Světová literatura* věnováno staršímu i novějšímu zenu. To prozrazuje, že příslušná literatura (Suzuki, Watts, Snyder, Kerouac) byla alespoň v rukou některých jednotlivců a pravděpodobně obí-

hala i v okruhu jejich přátel. Nepochybně se stala inspirací pro další jednotlivce a vzhledem k charakteru časopisu[20] se jí stávala průběžně i v dalších letech a desetiletích po vydání.

Z výpovědí pamětníků je pravděpodobné, že se do tehdejšího Československa začala koncem 60. či počátkem 70. let dostávat anglicky psaná buddhistická literatura, včetně té zenové. Byla překládána a šířena v opisech na průklepovém papíře. S jistotou k ní patřily knihy Philipa Kapleaua: *Tři pilíře zenu* a *Tři pojednání o zen-buddhismu*; *Cyklus přednášek mistra Jasutaniho* či *Dokusany s Jasutani Rošim*. Německé překlady publikací zabývajících se zenem, např. Kakuza Okakury,[21] žádný z pamětníků neuvádí. Prakticky všichni adepti zenu četli také knihy Egona Bondyho (Zbyňka Fišera) *Buddha* nebo ty díly *Poznámek k dějinám filosofie*, které pojednávaly o čínské filosofii.

„Dávnověk" českého zenu. Vlastimil Marek v kimonu v 80. letech minulého století. Fotografie z jeho knihy *Český zen a umění naslouchat.*

Zájem o zen býval navozen různě, často přes jógové oddíly, cvičení karate a juda, někdy prostřednictvím čínské nebo japonské kultury. Existovalo více skupin zájemců o zen, které se v různé míře pokoušely o meditační a další praxi. Jedna se scházela k improvizovaným meditacím v suterénním ateliéru v Praze Pod Zvonařkou, další v bytě Lumíra Kolíbala. Nepochybně existovala řada dalších, většinou o sobě pravděpodobně nevěděly a měly různou dobu trvání. Také jejich „členstvo" se částečně překrývalo, někdy přecházelo z jedné skupiny do jiné. Členství bylo volné, určované do značné míry osobními vztahy. Ne všichni členové se považovali za buddhisty: byli mezi nimi jak příslušníci jiných náboženství (praktikovaných rovněž v pololegalitě), tak lidé nábožensky nevyhranění, eklektici a náboženští individualisté.

Lumír Kolíbal, zakladatel samizdatové edice L-Books, které se později transformovalo v nakladatelství DharmaGaia, a Vlastimil Marek navázali kontakty s polskými zenovými skupinami. Zde se dostávali nejen k důležité literatuře, ale především k dalším kontaktům. Vlastimil Marek absolvoval rovněž (jako jeden z prvních Čechoslováků) pobyt v japonském zenovém klášteře a své vzpomínky později uveřejnil v knize *Český zen a umění naslouchat*.[22]

V historii českého zenu vzpomíná většina pamětníků jako přelomový rok 1979, kdy česká skupina ze Zvonařky začala jezdit do centra Do Am Sah zenové školy Kwan Um nedaleko Varšavy. Měli to štěstí, že se mohli učit pod vedením jejího zakladatele Seung Sahna. Knihy tohoto mistra, *Odklepávání popela na Buddhu* (překlad Kolíbal a Marek 1980) a *Pouze nevím* se pak v 80. letech staly formující četbou (ne)jedné generace českých buddhistů. V téže době vznikly samizdatové překlady (přes angličtinu) *Tribunové sútry Šestého patriarchy* a *Sútry srdce* či některých děl Shunryu Suzukiho, jako *Zenová mysl, mysl začátečníka*. Příležitostné centrum školy Kwan Um se vytvořilo na Kaňku u Kutné Hory, na chalupě Mileny Slavické.[23]

Roku 1990 byla založena Česká buddhistická společnost, usilující stát se zastřešující organizací pro buddhisty všech směrů. Začala vydávat časopis *Střední cesta*, který ovšem asi po třech číslech zanikl. Většina pamětníků se shoduje na tom, že různost jednotlivých proudů a jejich zájmů, stejně jako faktor mezilidských vztahů byly příliš velkou překážkou, kterou se čerstvě zrozené společnosti v nových, legálních časech nepodařilo překonat. Překlady zenových textů, kolující do této doby v opisech, začaly vycházet v knižní podobě, do Československa a pak do Česka začali přijíždět zahraniční zenoví mistři. Zároveň – jak upozornil například Vlastimil Marek – zájem o zen se začal komercializovat a zpovrchňovat.[24]

■

Poznámky

1 Nedostatek informací i mezi lidmi, kteří „byli při tom", ilustrují slova Jana Komrsky: „Po pravdě řečeno, skutečná kontinuita dharmy před obdobím komunismu a na jeho sklonku tu nebyla, přestože tu nejspíš po celou dobu existovaly „ilegální skupiny" a nějaká ta propašovaná literatura." Jan Komrska: Undergroundové kořeny buddhismu v Čechách, in: Jan Honzík (ed.): *Jednota v rozmanitosti. Buddhismus v České republice,* DharmaGaia, Praha 2010, s. 43.

2 Čerpám zvláště z: Jiří Holba: Buddhismus a jeho reflexe v českých zemích mezi první světovou válkou a sametovou revolucí v roce 1989, in: Honzík (ed.): *Jednota v rozmanitosti…* s. 32–35.

3 Odrazy tibetského buddhismu jako tajemného zdroje moudrosti najdeme např. u Gustava Meyrinka (a je příznačné, že buddhistickými motivy začíná slavný román *Golem*!), ale zen se v jeho díle nevyskytuje.

4 Henry Steel Olcott: *Dharma: buddhistický katechismus*, Orientální bibliotéka, Praha 1915.

5 Zastoupení esoteriků mezi „oficiálními" umělci let 1948–1989 je dosud neprozkoumanou a pravděpodobně mimořádně zajímavou kapitolou v dějinách české religiozity.

6 Květoslav Minařík: *Lao-c`ovo Tao-te-Ťing*, Canopus, Praha 1995.

7 Květoslav Minařík: *Vnitřní smysl Nového zákona*, Canopus, Praha 1992.

8 Vlastimil Marek: Předrevoluční historie buddhismu u nás, *Vlastimil Marek,* 28. 12. 2011, dostupné na URL: http://blog.baraka.cz, download 15. 8. 2016; Milena Slavická: Když se potkají dva zloději, nemusí se představovat aneb několik vzpomínek na český buddhismus doby normalizace, in: Honzík (ed.): *Jednota v rozmanitosti…* s. 36–42.

9 Vincenc Lesný: *Buddhismus. Buddha a buddhismus pálijského kánonu*, Kladno 1921, s. 10.

10 Vlastním jménem Jan Klecanda (1883 Teplice – 1964 Los Angeles), spisovatel, cestovatel a v letech 1943–1945 velvyslanec v Chile.

11 Vlastním jménem Josef Hloucha (1881 Podkováň – 1957 Praha), japanolog, spisovatel a cestovatel.

12 *O Juki San* (Slezská grafie, Opava 1923) a *Srdce Nipponu* (vl. nákladem, Kroměříž 1924).

13 *Úsměvy Nipponu* (vl. nákladem, Horní Černošice 1935).

14 Pro všechny je ovšem typické, že se více než o myšlenkový základ buddhismu zajímali o jeho lidovou podobu, která je v jejich podání pestrým a exotickým doplňkem jejich příběhů. Jejich texty jsou téměř vždy „jednou nohou" v „Žaponérii".

15 V knize *Cesta bohů*, mimochodem nadlouho nejlepším českým pramenem znalostí o japonském lidovém náboženství, nešetří na mnoha místech ironií vůči „šintoismu", buddhismu i křesťanství. – Havlasa, Jan, *Cesta Bohů: Japonské potulky*, Dr. Eduard Grégr a syn, Praha 1926.

16 Viz pohádky Stěhování duší, Lakomý sedlák, in: Joe Hloucha: *Pohádky slunného východu*, Pragma, Hodkovičky 2015 (1. vyd. 1944).

17 Heinrich Himmler obdivoval zen kvůli jeho spojení s různými druhy bojových umění a samurajskou kulturou.

18 České překlady Hedinových cestopisů vycházely od počátku 20. století až do konce války. Formou pozorovatele seznamovaly čtenáře mimo jiné s životem buddhistických zemí, zejména s Tibetem (*Tibet: výzkumy a dobrodružství v neznámé zemi*, česky J. Otto 1910–1913 ; *Tibet: Objevitelské výpravy*, česky Orbis 1943).

19 Veronika Müllerová: *Ostermannova Viola*, Tábor, Kotnov 2008.

20 Časopis *Světová literatura* byl pro svůj rozsah i literární obsah (ukázky z děl světových autorů, jinak nedostupných) uchováván a půjčován jako kniha.

21 Kakuzo Okakura: *Das Buch vom Tee* (česky: *Kniha o čaji*) Lipsko, nedatováno, asi 20. léta; *Die Ideale des Ostens* (*Ideály Východu*) Lipsko, 1923. – Obě knihy jsem pořídila v českém antikvariátu, takže v uvedených letech pravděpodobně byly k mání v českém prostředí (není ovšem známo, v kolika exemplářích), druhý z uvedených je k dispozici i v Národní knihovně.

22 Vlastimil Marek: *Český zen a umění naslouchat*, Radost, Praha 1994.

23 Milena Slavická: Když se potkají dva zloději… in: Honzík (ed.): *Jednota v rozmanitosti…* s. 40.

24 Vlastimil Marek: Předrevoluční historie buddhismu u nás…

Mgr. **Ruth J. Weiniger**, Th. D. (*1982), absolvovala studium religionistiky na Filosofické fakultě Univerzity Pardubice a doktorát získala na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Výběrová komentovaná bibliografie

LITERATURA O ZENU PUBLIKOVANÁ V ČEŠTINĚ

Ivan O. Štampach

Různé větve zenového buddhismu v Česku reprezentují malé okruhy praktikujících stoupenců. Zen je však mohutně zastoupen literárně. Hodně lidí si o něm rádo čte a přečtené používá v debatách. Důkladné zmapování tohoto tématu by si vyžádalo badatelský projekt, jehož výsledkem by byla rozsáhlá bibliografická studie. Tento článek chce stručně představit různá období a různé typy literatury kolem zenu na několika příkladech. Pro zkušenostní proniknutí do zenu je pravděpodobně nutný osobní kontakt s osobou zkušenou v meditaci, případně i autorizovanou k učení. Pro seznámení se zenem jako součástí východní, a dnes už i západní, kultury může tento článek poskytnout orientaci v dostupných zdrojích.

Popis skupin praktikujících zen, obsahuje publikace Jana Honzíka, terapeuta se zkušeností v buddhistickém mnišství, s názvem *Jednota v rozmanitosti: Buddhismus v České republice* (Praha: Dharma-Gaia, 2010). Po úvodu stručně vykládajícím buddhismus, jeho nauku a praxi, jeho dějiny a větvení se představuje 36 buddhistických center a komunit, včetně zenových, které byly činné v době sepisování knihy.

Počátkům zenu v Česku se retrospektivně věnuje „ztichlý rocker" Vlasta Marek v knize *Český zen* (Praha: Radost, 1994), což je oficiální název, ale na obálce a na titulním listu je „z" vytištěno obráceně, takže titul lze číst i jako Český sen. Autor popisuje své návštěvy v zenových centrech v Polsku (kde za minulého režimu byla méně omezena svoboda vyznání) a v Japonsku roku 1979, ale rovněž způsobem v dalších publikacích nepřekonaným představuje ducha a smysl zenu.

Zatím v českém jazykovém prostoru postrádáme rozsáhlejší odbornou, nepředpojatou literaturu religionistů, historiků, sinologů, koreanistů a japanologů o zenu jako historickém fenoménu.

V různě spolehlivých překladech vychází české verze klasické zenové literatury. Ještě za komunistického režimu vyšla v edici Světová četba pod číslem 553 v nakladatelství Odeon *Tribunová sútra Šestého patriarchy.* Skromně vybavené publikace tehdy dávaly do rukou kultivovanému čtenáři významná díla světové kultury, v tomto případě v překladu spolehlivého odborníka Oldřicha Krále.

Klasickým dílem je rovněž *Brána bez dveří* (Praha: Maxima, 2007), připsaná autorovi 13. století Wumenu Huikaiovi. Jejím tématem jsou kóany, paradoxní příběhy, jejichž intuitivní řešení v návaznosti na meditaci ve směru rinzai zen otevírá cestu ke *kenšó* či *satori*, což je záblesk náhlého uvědomění, osvobozujícího poznání svého vnitřního stavu a stavu světa.

Jeden ze sborníků nakladatelství CAD Press.

V bratislavském nakladatelství CAD Press, vydávajícím knihy převážně v češtině, vycházela série osmi číslovaných sborníků s názvem *Zen*. První tři jsou datovány ještě za minulého režimu (1986, 1988 a 1989). Vydávání pak pokračovalo ve větších rozestupech a končilo sborníkem číslo 8 roku 2000. Série obsahuje různé texty významných japonských a jiných zahraničních zenových autorit, občas proložené texty domácích autorů (Stanislav Hubík, Miroslav Novák, Jiří Černega). Je to obsáhlá antologie zenové literatury, která by ani dnes – navzdory svému velmi skromnému grafickému a knihařskému provedení – neměla být přehlížena.

Část tohoto okruhu literatury se věnuje *čchanu*, původní čínské podobě buddhistického směru, jejž známe spíše pod japonským názvem *zen. Čchan* je součástí i dnešního čínského buddhismu. Tamní mistr Lin ťi z 9. století je tématem historek. Jejich výběr poskytuje tradiční čínský kronikář Šu-la-ce v souboru *Putování mladého Lin-ťiho* (Praha: Malvern, 2011). Česká verze je bohužel překladem maďarského překladu. K této klasice patří i spis téhož autora *Ranní rozhovory v klášteře opata Lin-ťiho* (tamtéž, 2005). Japonská verze jména čínského klasika je Rinzai a jméno se stalo názvem jednoho ze dvou hlavních směrů japonského směru, totiž toho, který používá kóany.

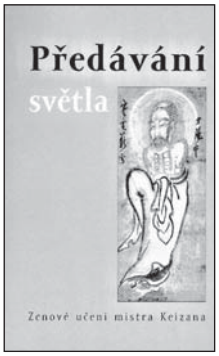

Čchanu se popisně věnuje britský odborník na asijské myšlení a náboženství, zejména na taoismus a čínský buddhismus, John Blofeld v publikaci, která vyšla česky pod názvem *Učení mistra Hui-Haie o náhlém osvícení* a v překladu Jiřího Vacka. Ten se sám představuje jako český mystik. Česká verze vyšla překladatelovým vlastním nákladem v Praze pravděpodobně roku 1999 (údaj v publikaci chybí).

Alternativní směr pracující s čirou nepředmětovou meditací se označuje jako *sótó zen*. Česky vyšlo několik spisů jeho klasika z 13. století. Je jím Keizan (1268–1325). Vyšlo například *Předávání světla: zenové učení mistra Keizana* (Praha: Půdorys, 2008).

Pravděpodobně nejvydávanějším autorem tradice japonského zenového buddhismu u nás je róši (mistr) Sandó Kaisen, polsko-francouzského původu a civilním jménem Alain Krystaszek. Patří k tradici sótó. Vykládá praxi zenu se znalostí západní mentality. Zdůrazňuje, že niterné hledání je přístupné všem a že nejde o myšlenky filosofické, mystické, esoterní a rovněž nikoli o boží zjevení. Světlo poznání, k němuž se dojde meditací, září bez rozdílu ve všech bytostech a není rezervo-

váno pro guruy, kněze, mnichy či autory a čtenáře svatých písem.

Kaisen vykládá praxi sótózenové meditace v různých souvislostech, mimo jiné v publikacích *Cesta v prázdnotě* (Praha?: Sótó zen Česká republika, 2009?), *Zen pro 21. století* (součást *Trilogie mistrů zenu*, Olomouc: Fontána, 2004) a *Zazen satori* (tamtéž, 2005).

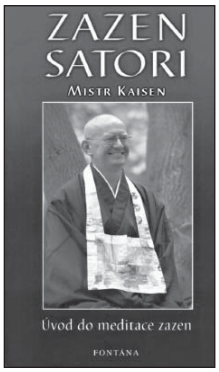

V českém prostředí získala podporu korejská verze zenu (v Koreji zvaná son) v podobě nauky mistra Seung Sahna. Ve svých promluvách zachycených písemně doporučuje praxi trvalé otevřenosti možnému přicházejícímu poznání. Meditace se zde kombinuje s užíváním mantry Kwan Seum Bosal, což je korejské jméno ženské bódhisattvovské postavy známé v čínské verzi jako Kwan jin a japonské Kannon. Mužskou původní indickou podobou této bytosti je Avalókitéšvara. Vedle tří dalších bódhisattvů (probuzených bytostí pomáhajících lidem) reprezentuje milosrdenství. Jméno v korejštině znamená „Ten, kdo vnímá bolest světa". U nás zastoupená škola se jmenuje Kwan Um.

Klasickým dílem této školy je *Odklepávání popela na Buddhu.* Z proslovů Seung Sahna ji sestavil Stephen Mitchell (Praha: DharmaGaia, 1996). Proslovy jsou doplněny otázkami posluchačů a odpověďmi mistra. Další autorita této školy Wu Bong (vlastním jménem Jacob Perl, první evropský žák zakladatele a autorizovaný pokračovatel) sestavil výbor *Zen: žít v tomto okamžiku* (Praha: Volvox Globator, 2004). Najdeme v ní osobní příběhy a anekdoty učitelů a studentů školy Kwan Um, řeči dharmy, pronesené při různých příležitostech a břitké, jasné, humorné a moudré Wu Bongovy odpovědi na otázky studentů.

Zenový buddhismus se promítá do různých aplikací. Dává zvláštní směr a náplň různým činnostem. Tak, jako je využit théravádový buddhismus pro novou metodu psychoterapeutické praxe označené jako satiterapie, tak i od zenu lze odvodit terapeutický přístup pro mezní životní situace. Příkladem mohou být spisy autorky Kennett Jiyu, jedné z prvních žen uznaných za róši. Její prožívání duchovní cesty se od přísného zenu odlišovalo. Do češtiny byly přeloženy též její spisy *Kniha života* (Bratislava: CAD Press, 1992) zaměřený na práci s nemocí, a dále *Jak pěstovat lotosový květ, aneb Jak se zenový buddhista připravuje na smrt* (tamtéž, 1993); oba texty využívají vizuální symboliky.

Jinou aplikací zenu je bojové umění v různých podobách. Z více publikací na toto téma můžeme zmínit překlad spisu klasického autora z 16. století, jímž je Takuan Sōhō. Jde o spis *Cesta zenu, cesta meče* (Bratislava: CAD Press, 1993). Dále jde o spisy věnované zápasu aikidó nebo lučištnickému umění. Vedle bojových umění ke známým aplikacím patří takzvaný japonský čajový obřad, spíše ovšem cesta čaje (čadó). Ve dvou vydáních vyšel k tomu spis *Čadó: japonská cesta čaje*, jehož autorem je Sōshitsu Sen (Hodkovičky: Pragma, 2004?).

Za pozornost stojí rovněž zařazení zenu do širší spirituální souvislosti. Jeho příkladem je pozoruhodný a rozporuplný německý autor Karlfried Graf von Dürckheim, který byl absolventem psychologických a filosofických studií a v předválečném období se zabýval zejména psychoanalýzou a jungovskou hlubinnou psychologií. Se zenem se seznámil jako kulturní attaché velvyslanectví nacistické Velkoněmecké říše v Japonsku ve válečném období. Je to spojeno rovněž s povážlivým vztahem zenových klášterů ke krutému japonskému militaristickému režimu.

Výsledky meditace si po šestnáctiměsíčním věznění Američany v Japonsku přinesl s sebou do Německa, a v poválečném období, až do roku 1988, kdy ve věku 92 let zemřel, byl uznávanou duchovní autoritou. Pokoušel se o syntézu západní esoterní duchovní tradice a křesťanské mystiky s hlubinnou psychologií a zenovým buddhismem. Česky od něj vyšla z bohaté publikační tvorby zatím jen kniha *Hara: zemský střed člověka* (Praha: Dobra, 2002).

Pro hojné setkávání křesťanství se zenem, jehož metoda se vypůjčuje pro potřebu křesťanského rozjímání, lze za klasika považovat amerického trapistického mnicha Thomase Mertona. Spis *Zlatý věk zenu* (Praha: Pragma, 2008) s ním vytvořil čínský autor John C. H. Wu. Na to pak navázal mimo jiné americký jezuita irského původu William Jonston publikací napsanou formou dopisů mladým přátelům. Přeložena do češtiny byla jako *Hledání nové spirituality: setkání křesťanství a buddhismu v dopisech misionáře v Japonsku* (Praha: Portál, 1997).

Zenový buddhismus, resp. předpokládaná zenová zkušenost, se promítá rovněž do krásné literatury. Vyšel obsáhlý výběr uspořádaný a přeložený japanologem Antonínem Límanem pod názvem *Chrám plný květů: výběr ze tří staletí japonských haiku* (Praha: DharmaGaia, 2011). Jiný výběr poezie, tentokrát inspirované původním čínským čchanovým buddhismem v překladu sinoložky Olgy Lomové ve spolupráci s Alenou Bláhovou je Chan-šan: *Básně z Ledové hory* (Praha: DharmaGaia, 2012).

Západní autoři ovlivnění mimo jiné i zenovým buddhismem jsou rovněž k dispozici v českých překladech. Patří sem romány Jacka Kerouacka *Dharmoví tuláci* (v několika vydáních, poslední Praha: Maťa, 2002) a *Mag & Satori v Paříži* (druhé vydání Praha: Argo, 2004). K tomu náleží i poezie amerického židovského básníka Allena Ginsberga, vydávaná česky v časopisech již od šedesátých let, zejména u příležitosti jeho návštěvy na slavném pražském majáles roku 1965, a knižně pak vydaná jako *Kvílení a jiné básně* (Praha: AAB, 2015). Jeho mladší současník Gary Snyder se pohybuje na rozmezí estetiky krajiny, environmentalistiky, studia dálněvýchodní literatury a zenové praxe. Projevem je sbírka *Hory a řeky bez konce* (Praha: Maťa, 2007).

Četba zenové literatury může poněkud přiblížit specifickou zkušenost na rozmezí náboženství a – řekněme – hlubinně terapeutické zkušenosti, která se může jevit jako žádoucí v současném světě volajícím po prohloubení a duchovní obnově.

■

Doc. ThDr. **Ivan O. Štampach** (*1946) působí jako docent na katedře religionistiky Fakulty filozofické Univerzity Pardubice.

Ve svobodné společnosti se zenový buddhismus úspěšně etabloval

ČESKÝ ZEN PO ROCE 1989

Petr Jan Vinš

Po roce 1989 se v Česku postupně etablovalo několik škol, které reprezentují výrazné hlavní směry japonského a korejského zenu, byť jejich vazba na původní náboženské instituce je často spíše neformálního charakteru a závisí na zahraničních autoritách.

Zájem o budhismus v Československu před 2. světovou válkou a následně omezeně i v době komunistické totality se soustřeďoval především na klasické texty a jejich intelektuální studium, případně na theravádové a mahajánové směry. Proto není překvapením, že výraznější nárůst zájmu o zen a zenovou praxi – ať již v jeho japonské nebo korejské variantě – se objevuje až v 90. letech minulého století. Tento příspěvek se pokouší o zmapování české zenové scény a jejích hlavních trendů po roce 1989, ale vzhledem k relativní roztříštěnosti této scény si neklade nárok na zcela vyčerpávající popis.

Institucionální počátky

Zkraje 90. let začaly v tehdejším Československu vznikat organizace, které si kladly za cíl institucionálně zastřešit budhistickou praxi. Takovou organizací byla například Československá buddhistická společnost, která dala v roce 1997 vzniknout budhistickému centru Lotus, které dnes zastřešuje i několik zenových skupin, nebo v roce 1993 založený Mezinárodní buddhistický nadační fond. Tyto široce koncipované organizace neměly specifický zájem o zenový budhismus, ale poskytovaly odrazový můstek případným individuálním zájemcům o zenovou praxi.

Problém, který zenovou scénu provází od těchto počátečních období v jisté míře až dodnes, je absence jednoznačné autority. Zenová praxe klade velký důraz na kompetentní vedení ze strany učitele a historické zenové školy udržují poměrně přísnou disciplínu v otázkách toho, kdo je oprávněn vyučovat a vést zenovou praxi. V linii japonské školy sótó existuje poměrně propracovaná hierarchie duchovenských funkcí, počítaje dvoustupňovým mnišským svěcením, přes předání dharmy (*šihó*) až po pověření k samostatnému vedení zenového praxe. Obdobné struktury pak existují i v rámci korejské větve školy rinzai, zde se předání dharmy a pověření k výuce označuje jako *inka*. Tyto formální autority v českém prostředí absentovaly a dosud do velké míry absentují, proto byli čeští praktikující odkázáni především na zahraniční učitele, nebo došlo ke vzniku lokálních autorit, které nedisponovaly oficiálním uznáním, stavěly na vlastní charismatické autoritě, případně formální a institucionální struktury explicitně odmítaly jako protivící se duchu zenové praxe.

Evropská linie školy sótó

V evropském kontextu se v rámci školy sótó již v roce 1970 etablovala Mezinárodní zenová asociace (Association Zen Internationale - AZI), která vznikla s centrem ve Francii prostřednictvím misijního působení Taisena Dešimarua (1914–1982). Vztah AZI k oficiální japonské denominaci Sótó-šú byl zprvu problematický, ale ustálil se po Dešimaruově smrti v roce 1982. Dešimaru sám neudělil žádné předání dharmy (*šihó*) a tři jeho pokročilí žáci ho následně obdrželi v Japonsku od nejvyšší autority Sótó-šú, Rempo Niwa Zendžiho, opata ústředního kláštera Eihei-dži. Tito žáci se následně ujali dalšího vedení AZI a začali její působení rozšiřovat do dalších zemí Evropy. AZI na svých webových stránkách uveřejňuje seznam klášterů, zenových center, dódžó, skupin a jednotlivců-korespondentů všude na světě, kteří praktikují v její linii a kteří jsou uznáni Duchovní radou AZI. V České republice není žádná ze skupin praktikujících ze strany AZI uznávána.[1]

Taisen Dešimaru.

Škola Grégoira Debaillyho

Jedním ze tří Dešimaruových žáků, kteří obdrželi *šihó*, byl i Etienne Mokušo Zeisler (1946–1990). Ten se s vedením AZI v průběhu 80. let z osobních důvodů rozešel a působil nadále samostatně bez zastřešující organizace. Mezi jeho nejbližší žáky patřil i Grégoire Debailly (*1961), který přijal mnišské svěcení v roce 1987 pod mnišským jménem Sei Ju Tai Džo (často užíváno v anglickém přepise Sei Yu Tai Jo). Po Zeislerově smrti v roce 1990 se Debailly přestěhoval do Prahy a začal zde jako první reprezentant školy sótó veřejně vyučovat. V roce 1993 vzniklo z jeho popudu občanské sdružení Sózan-Tózan. K reorganizaci této skupiny došlo v roce 1996, kdy bylo původní sdružení opuštěno a vzniklo nové občanské sdružení pod názvem SEZA, Středoevropská zenová asociace. Jeho jednatelem byl jeden z Debaillyho pokročilých žáků a autor knihy *Zenoví mistři* Karel Tauchman.[2] Pravidelná praxe probíhala v zenovém dódžó v Praze a v Plzni. Praxi v Praze a pravidelná letní a víkendová ústraní vedl Gregoire Debailly, plzeňské dodžo vedli jeho žáci, mezi nimiž se jako nejvýraznější osobnost vyprofiloval Debaillym vysvěcený mnich Roman Kovařík. Podobně jako Dešimaruovi žáci, neobdržel ani Debailly od svého učitele Zeislera *šihó*. To získal až roku 1997 v Japonsku a v roce 1998 absolvoval v Eihei-dži a Sódžidži, obou ústředních klášterech Sótó-šú, ceremonii *zuise* a dosáhl tak po oficiální stránce nejvyšší zenové učitelské kvalifikace. SEZA samotná se ale navzdory této formální autoritě nedokázala na české scéně trvale etablovat. Neformál-

ní vztahy s AZI, které se odrážely například na participaci Debaillyho žáků na ústraních v ústředním klášteře La Gendronnière, postupně uvadaly, dílem i kvůli neochotě SEZA podřídit se organizační struktuře AZI. K tomu se přidávala poměrně velká fluktuace členstva a ze strany bývalých členů SEZA i kritika údajného Debaillyho autoritativního vedení.[3] Po roce 2002 veřejné působení SEZA z velké části utichlo a skupina se neúspěšně pokoušela o získání objektu na venkově za účelem vybudování zenového kláštera. Když i tato snaha ztroskotala, ukončila SEZA fakticky svou činnost a Grégoire Debailly opustil Česko.

Grégoire Debailly (stojící, obrácený čelem) v pražském dódžó v 90. letech. Foto: archiv Dingiru.

Odštěpené skupiny

Přestože činnost SEZA postupně ustala, zůstal její vliv na české zenové scéně poměrně patrný. Plzeňská skupina pod vedením Romana Kovaříka se osamostatnila pod názvem Zen Dojo Plzeň a nadále pokračovala v samostatné praxi.[4] Vazba na Grégoira Debaillyho v následujících letech fluktuovala – někdy byl uváděn jako zahraniční zastřešující učitel a byl zván na vícedenní ústraní, dokonce existoval projekt obnovy SEZA pod jménem Zenová asociace, jindy zase nebyla vazba k němu vůbec zmiňována a Zen Dojo Plzeň vystupovalo jako autonomní organizace (aktuální stav).

Kromě Zen Dojo Plzeň se Debaillyho žáci v Praze několikrát pokusili obnovit vlastní zenové centrum, ale bez úspěchu. Jako jisté dědictví SEZA lze vnímat i skutečnost, že v řadě v současnosti fungujících zenových skupin, které se hlásí k jiným učitelům, jsou činní někdejší členové SEZA.

Dojo V Proudu

Druhá výrazná linie školy sótó se v České republice ustavila z aktivit laických zájemců kolem japanistů a zájemců o japonskou kulturu Zdeňka Kašpara, Ondřeje Hýbla a Tomáše Čejchána.[5] Centrem praxe této skupiny v Praze byla nejprve Květinová čajovna, později se centrum přesunulo do prostor Česko-japonské společnosti, kde probíhala praxe v dódžó japonské čajové školy Urasenke. V současnosti skupina praktikuje v budhistickém centru Lotus. V souvislosti se změnou místa praxe změnila skupina v roce 2013 své jméno ze Zendo na Můstku na Dojo V Proudu.[6] První zahraniční zenovou autoritou, se kterou skupina v 90. letech navázala kontakt, byl Kósen Nišijama (*1939), opat japonského kláštera Daiman-dži, známý svou otevřeností vůči praktikujícím ze Západu. Kosen Nišijama v 90. letech podporoval vznik řady zenových skupin a uděloval svěcení v různých zemích Evropy, ale tyto jeho aktivity byly v rámci Sótó-šú vnímány kontroverzně a k němu se hlásící skupiny nezískaly oficiální status. Později se skupina kolem Zendo na Můstku přiklonila k autoritě Fumona Nakagawy (*1947), opata kláštera Daihizan Fumon-dži v Bavorsku, který má přímou vazbu na japonský ústřední klášter školy Sótó Eihei-dži a je oficiálně uznáván.[7] Na vedení skupiny se podílí zejména Petr Žemla a Vítězslav Štembera, ve skupině působí několik bývalých členů SEZA a probíhá spolupráce se Zen Dojo Plzeň.

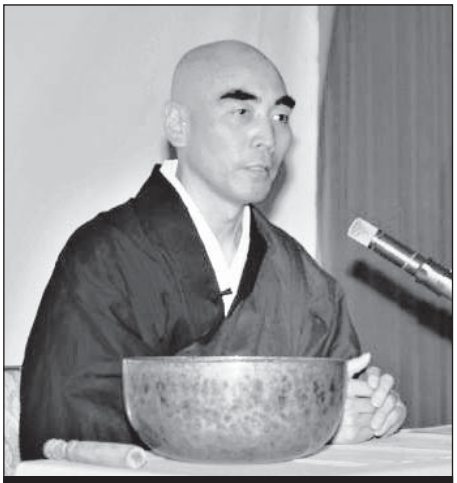

Fumon Nakagawa.

Kódó Mádl a Senšin-dži

Specifickým fenoménem české zenové scény je postava Josefa Mádla (*1960), působícího pod mnišským jménem Džikan Kódó (často užíváno v anglickém přepise Jikan Kodo). Tato skupina vychází velmi silně z prostředí východních bojových umění, kterým se Josef Mádl – spolu s dalšími činnostmi, jako je např. ochrana osob – věnoval zřejmě již před rokem 1989.[8] Jako zastřešující organizace pro praxi bojových umění *aikidžudžucu* a *kendžucu* vznikla Mádlem vedená škola Nagomi, která působí v Praze-Stodůlkách. Zenová praxe postupně doplňovala praxi bojových umění. Jak na poli bojových umění, tak na zenové scéně je Josef Mádl kontroverzní postavou, které kritici vyčítají samozvanou autoritu a způsob vedení hraničící s kultem osobnosti. Mádl údajně „nejprve studoval buddhistickou nauku esoterických tradic a později složil slib bódhisattvy v tradici korejského *sŏnu* (zenu) školy Chogje. Po dlouholetém studiu a praxi meditace se rozhodl pro další pokračování své cesty v tradici sótó, kterou spatřoval jako nejbližší a srozumitelnou pro adepty západního světa."[9] Na mnicha školy sótó vysvětil Mádla v roce 2000 při návštěvě Prahy již zmíněný Kósen Nišijama. Ten měl údajně také založit klášter Senšin-dži (umístění udávané střídavě v Praze a na nespecifikovaném místě v jižních Čechách; není uznaný Sótó-šú ani jinou organizací) a Mádla jmenovat jeho představeným. Současná příslušnost skupiny je nejasná, komunita je poměrně uzavřená a neposkytuje příliš informací navenek.

Zen mistra Kaisena

Početně největší skupinou hlásící se v širším slova smyslu ke škole sótó je česká odbočka mezinárodní organizace Alaina Krystaszeka (*1952), působícího pod mnišským jménem Sandó Kaisen. Tento učitel zenu a bojových umění se hlásí k odkazu Taisena Dešimarua. V rámci AZI přijal v roce 1979 mnišské svěcení, ale po Dešimaruově smrti se osamostatnil a založil vlastní zenovou školu, která není uznávaná AZI ani Sótó-šú. Domovský klášter Kaisenovy školy je Hóšó-dži v Larzacu v jižní Francii, ale další významná centra má tato škola i jinde po

Evropě, zejména v Polsku. Odtud se také šířila do České republiky. V roce 1993 vzniklo první dódžó v Mostě, následně v roce 1997 v Praze a v roce 2004 bylo zformováno občanské sdružení Sótó zen Česká republika,[10] které praxi v ČR zaštiťuje. V současnosti probíhá praxe na 11 místech v ČR.[11] Podle vlastní prezentace se Kaisen nepokouší přivádět do Evropy japonský zen, ale „z nejryzejší tradice zenu začal tvořit zen nový, evropský." Skupina Kaisenových žáků je velmi mediálně aktivní a ve vlastním nakladatelství produkuje množství knih a CD, které vesměs obsahují promluvy a další texty Sandó Kaisena. V ČR jako blízcí Kaisenovi žáci působí jím vysvěcení mniši a mnišky Tomasz Dąbrowski, Radek Steiger, Robert Klimo, Robert Mirowski, Irena Pavlíková a Stanislava Janíčková. Vzhledem k silné orientaci na osobnost mistra Kaisena není obvyklá spolupráce s ostatními zenovými skupinami v ČR.

Dogen Sangha

Dogen Sangha je česko-slovenské společenství, které se hlásí k tradici školy sótó a k mezinárodní organizaci Dogen Sangha, kterou založil Gudó Wafu Nišidžima (1919–2014) a jeho žáci k šíření zenu na západě. Mezinárodní organizace Dogen Sangha byla po Nišidžimově smrti rozpuštěna a česká skupina má tak kontakt s její zachovanou britskou odnoží, kterou vede Michael Luechtford (* 1944). Pražská skupina praktikuje v budhistickém centru Lotus a vede ji Roman Válek.

Sungsan.

Zen dojo Kusala

Zenové dojo Kusala je malé společenství orientované na praxi *suizenu*, tedy zenové meditace a hry na flétnu *šakuhači*. Na vedení skupiny se podílí Mark Doko Shimada, který v roce 2012 absolvoval duchovenský výcvik v Upaya Zen Center v Santa Fe v USA a Vít Rozkovec. Mezinárodní vazba skrze Shimadu vede k Joan Jiko Halifaxové, americké antropoložce a lidskoprávní aktivistce, která v roce 1990 založila Upaya Zen Center jako moderní budhistické centrum založené na synkrezi různých zenových i nezenových technik, s akcentem na sociální angažovanost praktikujících. Vymyká se tedy klasickému dělení na sótó a rinzai. Zen dojo Kusala praktikuje na pražských Vinohradech.

Daruma

Buddhistická skupina Daruma byla založena na jaře roku 2008 laickými zájemci o zenovou praxi. Svou orientací překračuje i Daruma klasické dělení mezi sótó a rinzai a integruje prvky obou škol, někteří její členové navíc sympatizují i s theravádovou nebo tibetskou tradicí a jejími technikami.[12] Svou vedoucí autoritu získala skupina v osobě japonského zenového mnicha a hráče na flétnu

Zenové kóany a psychologie

Zakladatel buddhismu Siddhárta Gautama (563–486), zvaný Buddha (Probuzený), formuloval své učení o lidském utrpení v tzv. čtyřech vznešených pravdách. Psychologicky vzato je jejich podstatou teze: život je neuspokojivý, protože žijeme v neustálé žádostivosti. Ovládneme-li tuto svou neutuchající žádostivost, život přestane být neuspokojivý. Proto je podle Gautamy třeba dosáhnout nirvány, tedy stavu, kdy v nás žízeň po budoucím uspokojení našeho života zcela vyhasne.

Na rozdíl od tradičního buddhismu zejména théravádového směru je zen o to radikálnější, že hlásá, že nelze rozbít vzorec životní žádostivosti, nerozbije-li se sám vzorec konceptuálního myšlení. Zen se proto usiluje odstraňovat pojmové mapy světa a nahradit je životem v bezprostředním dotyku se skutečností

Existují dvě nejznámější zenové školy. Škola *sótó* a škola *rinzai*. Škola *sótó* usiluje rozbíjet konceptualitu v mysli člověka především každodenními meditačními cvičeními vsedě (tzv. zazen), ale i každodenní prací, kterou se člověk učí plně prožívat přítomný okamžik. Maximální soustředění na každou vykonávanou činnost vede k přesnému ritualizovanému jednání, které je současně maximálně účinné. Každodenní práce se tak stává formou meditace. Náplň života zenového mnicha je proto dobře charakterizována výkony jak tělesnými (bojové umění), tak estetickými (kaligrafie, aranžování květin, čajový obřad atd.)

Pozoruhodnou metodu rozbíjení konceptuálního myšlení představuje ve škole *rinzai* snaha o řešení neřešitelných hádanek, tzv. kóanů. Například tento: Mnich se zeptal Džóšua: „Všechny pravdy lze zahrnout do jednoty. Ale kam lze zahrnout onu jednotu?" Džóšua odpověděl: „Když jsem byl v Seišu, ušil jsem si konopnou košili. Vážila sedm liber."

Struktura zenových kóanů je vždy obdobná. Spočívá v tom, že k člověku hovoří na dvou odlišných rovinách: Na rovině informační (co se říká) připomíná běžné lidové hádanky, které navozují logický problém, a my čekáme, že se nám dostane odpovědi, která tento problém vyřeší. Logické řešení však u kóanů neexistuje a každá snaha po takovémto řešení vše ještě zamotává. Ilustruje to komentář ke kóanu o konopné košili: „Vezmi špetku chytrosti na tuto starou hádanku. Znáš ale dobře sedmilibrové konopné košile? A já ji zahodil do jezera Seiko a pluji s větrem v zádech. Kdo se podělí se mnou o ten chlad?" Co je smyslem tohoto „nesmyslného" komentáře? Smysl nesmyslné Džóšuovy odpovědi (i uvedeného komentáře) je zřejmý – přestat se ptát, co se zde hovoří, a začít se ptát, proč se to hovoří.

Je zde totiž ještě druhá rovina – rovina interpretační, tedy proč se daná výpověď činí. A „správná" kóanová odpověď se překvapivě dává na ni. Na místo logického vysvětlení problému, tedy odpovědi na rovině obsahové, přichází odpověď na rovině významové. Položením nesmyslného kóanu se učitel ve skutečnosti svého žáka ptá: „Kde se duchovně nacházíš?" A žák svoju individuální odpovědí „zde a nyní" vyjevuje, do jaké míry se stále nachází v nespokojeném a konceptuálním modu svého bytí, a do jaké míry prožil osvícení spojené s prožitkem radostné vděčnosti za život, který je mu aktuálně a zde a nyní dáván.

Prokop Remeš

šakuhači Edžuna Iečiky, který žije v Praze s českou partnerkou.[13] Skupina se kromě zenové praxe věnuje i propagaci japonské kultury, čajového obřadu, kaligrafii a publikační aktivitě. Michal Vaňha, jeden ze zakládajících členů skupiny, překládá systematicky zenovou literaturu do češtiny.[14] Pravidelnou praxi skupina vykonává v Praze v budhistickém centru Lotus. Skupina Daruma má kontakty s Ningen Zen, mezinárodní reformní skupinou v rámci školy rinzai, která zdůrazňuje laický element v zenové praxi,[15] není ale formálně součástí žádné mezinárodní školy nebo organizace.

Kwan Um

Nejvýznamnější skupinou reprezentující školu rinzai je u nás odnož korejsko-americké školy Kwan Um. Tu na mezinárodní úrovni založil v roce 1983 korejský zenový učitel Sungsan (1927–2004; užíváno často v přepise Seung Sahn), reprezentant korejského zen-budhistického řádu Čogje. Reformoval korejskou zenovou tradici pro západní studenty, zprvu zejména v USA, kde žil od roku 1972, a otevřel výuku a předávání dharmy i neordinovaným laikům. Sungsan navštívil Československo již v roce 1991 a další kontakt se školou zprostředkovávali jeho blízcí žáci. V roce 1995 a 1996 se konala první velká ústraní v Praze, druhé z nich vedl jeden z nejbližších Sungsanových následovníků Jacob Perl (Wu Bong). Postupně se škola na české scéně etablovala. V České republice v současnosti působí celkem 10 center a skupin praktikujících. Klášter ve Vrážném se stal centrem celé české větve organizace. V březnu 2016 obdržel první Čech *inka*, předání dharmy v linii Kwan Um – byl jím Jiří Hazlbauer (*1975), nynější představený kláštera ve Vrážném, který tak ve vedení české komunity nahradil Aleksandru Porterovou, mnišským jménem Bon Šim, která do Česka přijížděla pravidelně ze zahraničí a měla na starosti i Polsko a Španělsko.

■

Sandó Kaisen.

⇨ *Poznámky k článku jsou vpravo v rámečku.*

Stručné seznámení se sanghou mistra Kaisena

HLAVNÍ JE NAPLNĚNÝ ŽIVOT

Jitka Schlichtsová

Sótó zen Česká republika, zenové společenství praktikující japonskou meditaci zazen, je součástí české náboženské scény od počátku 90. let 20. století. Od roku 1993, kdy pod vedením Roberta Slapničky vzniklo první dódžó v Mostě, se sangha (duchovní společenství) žáků róšiho Kaisena rozrostla do deseti center, v nichž působí celkem deset mnichů a několik desítek stálých praktikujících.[1]

Do roku 2004 působila sangha z větší části neformálně, nyní však vystupuje jako občanské sdružení a je součástí organizace Zazen International. Vedením české sanghy je již dvanáct let polský mnich Tomasz Dabrowski (*1975).

Učitel

Zmíněné označení „sangha mistra Kaisena" odkazuje k hlavnímu učiteli skupiny, kterým je mnich Sandó Kaisen (vlastním jménem Alain Krystaszek, *1952). Narodil se ve Francii, ale větší část dětství prožil v Polsku. Byl tam vychováván v katolické víře a původně se chtěl stát knězem. Když se ale kolem 14. roku života vrátil do Francie, nedokázala už tamní katolická věrouka odpovídat na jeho potřeby a otázky, proto postupně obrátil svou pozornost k tradicím Východu. Věnoval se bojovým uměním a nakonec se ve věku dvaceti let rozhodl opustit Francii a odjet studovat bojová umění do Číny. Tam strávil rok.

Po návratu do Francie se věnoval výuce bojových umění, praktikování čínské medicíny a prošel mnoha dělnickými a zemědělskými zaměstnáními. Jak sám říká, škola ho vůbec nebavila a jeho snem v určité době bylo dělat hudbu a žít v komunitě hippies.[2] V roce 1969 se Kaisen poprvé setkal s japonským mnichem Dešimaruem Taisenem a stal se jeho žákem. O dalších deset let později byl Taisenem vysvěcen na mnicha a od té doby vede vlastní žáky.

V minulosti měla společnost Sótó zenu dvě evropská chrámová centra: klášter Seišódži u Périgord (Francie) a klášter Komjódži u Čenstochové v Polsku. Od roku 2005 mají Kaisenovi žáci jen

Poznámky k článku na předchozích stranách

1 Lieux de pratique de l'AZI [online]. Dostupné z URL http://www.zen-azi.org/lieudepratiquelist [cit. 17. 8. 2016].
2 Karel Tauchman, *Zenoví mistři*, Praha: Votobia, 1996.
3 Zdeněk Vojtíšek, *Encyklopedie náboženských směrů v České republice*, Praha: Portál, 2004, s. 368.
4 Zen dojo Plzeň [online]. Dostupné z URL http://www.zendojoplzen.cz/ [cit. 17. 8. 2016].
5 Petr Žemla a kol., „Zendo na Můstku," otištěno v: *Jednota v rozmanitosti. Buddhismus v České republice*. Jan Honzík (ed.). Praha: DharmaGaia 2010, s. 102.
6 O nás [online]. Dostupné z http://www.zazen.cz/#o-nas [cit. 17. 8. 2016].
7 Organization and Temples Outside Japan [online]. Dostupné z URL http://global.sotozen-net.or.jp/eng/temples/outside_jp/index.html [cit. 17. 8. 2016].
8 Jikan Kodo, „Kodo Mugen kai, klášter Senshinji a škola Nagomi," otištěno v: *Jednota v rozmanitosti* ... s. 86.
9 Senshinji - klášter očisty srdce [online]. Dostupné z URL http://hacushigure.cz/zen/mainzen1.htm [cit. 17. 8. 2016].
10 Irena Pavlíková, „Sótó zen Česká republika," otištěno v: *Jednota v rozmanitosti* ... s. 94–95.
11 Centra [online]. Dostupné z URL http://www.sotozen.cz/centra/ [cit. 17. 8. 2016].
12 Michal Vaňha, „Daruma," otištěno v: *Jednota v rozmanitosti* ... s. 83.
13 Lenka Vocílková, „Nejsem správný mnich: žiji se ženou. Rozhovor s Edžunem Iečikou," [online] E15.cz magazín, 15. 10. 2009, [cit. 17. 8. 2016]. Dostupné z URL http://magazin.e15.cz/regiony/nejsem-spravny-mnich-ziji-se-zenou-854037.
14 Na svých webových stránkách nabízí aktuálně skupina sedm knižních titulů, vesměs překladů primárních budhistických textů a textů slavných zenových mistrů minulosti, a další plánuje.
15 Ningen Zen [online]. Dostupné z URL http://www.ningenzen.org [cit. 17. 8. 2016].

ThDr. **Petr Jan Vinš** (*1982), religionista a teolog. V současnosti vyučuje na Filozofické fakultě a Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

jeden klášter, a ten dostal jméno Hóšódži (Svatyně štítu světla). Nachází se nedaleko města Larzac ve Francii.

Praxe

Sótó zen vychází z japonského buddhismu, který však Taisen Dešimaru pro potřeby evropských žáků poněkud upravil. Róši Kaisen v tomto trendu pokračuje. Sama osobnost Sandó Kaisena se vymyká obvyklé představě mnicha. Má dlouholetou partnerku, z předchozího manželství dítě, je kuřák, ve volnu nosí civilní oblečení a věnuje se hudbě. Pro mnišství je podle něj totiž důležité naplnit svůj život. Partnerský vztah, děti a uspokojivé zaměstnání jsou toho nedílnou součástí. Neklade – na rozdíl od jiných škol směru sótó – důraz na tvrdou chrámovou disciplínu. Klášter Hóšódži mu slouží spíše jako místo odpočinku, soustředění a společenského života. Znalost a memorování klasických textů také nepovažuje za nejdůležitější. Pokročilí žáci a mniši sice texty zenové tradice a učitelů studují, ale jádrem učení i praxe Kaisenovy sanghy je praktikování pozice zazen. Tuto meditační praxi měl svým následovníkům předat Buddha Šákjamuni jako jedinou, v níž lze dosáhnout osvícení.

Zazen je tichá meditace vsedě. Důležitá je pozice těla, soustředění na dech a stav mysli. Meditující usedá obvykle čelem ke zdi do lotosové polohy se spojenými dlaněmi opřenými o spodní část břicha a dotýkajícími se palci rukou. Je třeba držet vzpřímenou páteř, nehrbit se, ani se nenaklánět k jedné straně. Taková pozice je pro většinu lidí obtížná až bolestivá. To první, s čím se tedy praktikující potýká, je bolest a nepohodlí, které mu pozice způsobuje a odvádí jeho pozornost od soustředění na dech. Dech však nemá kontrolovat, ale jen sledovat. Součástí meditace zazen nejsou žádné řízené představy. Meditující se soustředí pouze na svůj vlastní dech, na jeho pozorování. Kromě bolesti se vynořují v mysli meditujícího i další obsahy (úkoly, nápady, vzpomínky apod.), které má však také pouze pozorovat, nerozvíjet, nechat je odplynout a vrátit svou pozornost zpět k dechu. Cílem meditace je tedy uvědomovat si sebe i své okolí neřízeně, realisticky, bez lpění na představách, které vnímanou realitu zkreslují. Osvícení, o němž se mluví jako o výsledku praktikování zazenu, je tedy spíše probuzením smyslů a vědomí.

Setkání róšího Kaisena s jeho pražskými žáky a dalšími zájemci 4. října 2006 v sále dr. Hašpla v Unitarii. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

Cílem praktikujících je konkrétně probuzení takzvané bdělé pozornosti, tedy soustředění na přítomný okamžik a nahlížení na něj bez filtrů představ a chtění. Zazen totiž není způsob, jak hledat svobodu a filosoficky odpovědět na otázky bytí a nebytí. Róši Kaisen říká, že takové věci nejsou předmětem učení. Nic, jako naučit se svobodě nebo vlastní úplnosti, není. Říká, že toto vše je bytostnou součástí člověka a zazen ve skutečnosti vůbec není meditace, ale způsob, jak být úplný a bdělý. Irena Pavlíková, jedna z mnišek Kaisenovy sanghy vysvětluje: „Zazen není žádným druhem relaxace, dokonce ani meditace, neboť není nic, nad čím bychom měli meditovat. Zazen znamená usednout přirozeně uprostřed všech věcí, klidně, uvolněně a svobodně. Zazen je pravým vědomím, prvotní, dokonalou, absolutní pravdou, stojící nad bytím i ne-bytím, která je neuchopitelná a za hranicemi našeho osobního vědomí, a proto nepojmenovatelná, nezrozená, bez počátku a konce.“[3]

Setkávání

Sangha žáků mistra Kaisena se pravidelně schází v centrech, tzv. dódžó. V českých podmínkách se jedná zatím jen o pronajaté bytové i nebytové prostory ve větších městech.[4] Obvykle se zde nachází hlavní místnost vybavená meditačními podložkami a polštářky, oltář se soškou Buddhy Šákjamuniho a fotografie obou učitelů, Kaisena i Dešimarua. Tato místnost slouží zazenu a probíhají tu i přednášky. Obvykle mívají dódžó ještě minimálně jednu místnost, kde se praktikující před a po meditaci scházejí k běžným společenským rozhovorům u občerstvení. Samotná meditace pak trvá asi hodinu a je rozdělená do dvou částí po dvaceti až pětadvaceti minutách, kdy se žáci věnují praktikování zazenu obvykle pod vedením místního mnicha nebo některého hosta. Mezi meditacemi je přestávka určená k uvolnění a meditaci v chůzi. Tato setkání jsou volně přístupná také veřejnosti, konají se pravidelně v určené dny a hodiny.

Součástí praxe jsou také takzvané seššiny. To jsou intenzivní meditační setkání, která probíhají nejčastěji v jednotlivých dódžó. Obvykle se jedná o jednodenní či víkendové akce, soustředěné na praktikování zazen, prostřídány s rukodělnými činnostmi, přednáškami a osobním volnem. Čeští praktikující navštěvují také seššiny v sanghách v okolních zemích.

Sóto zen ČR se drží také praxe ango. Toto zenové soustředění se koná dvakrát ročně, v létě a v zimě. Společnost Sótó zenu pořádá ango v hlavním evropském klášteře Hóšódži ve Francii. Dvoutýdenní zimní ango je pouze pro Kaisenovy nejbližší žáky. Letní „tábor“, jak tomu Kaisenovi žáci říkají, trvá měsíc, ale je rozdělen na polovinu pro mnichy a druhou pro ostatní žáky. Stejně jako při ostatních setkáních je náplní meditace, studium, rukodělné práce a volnočasové aktivity.

Pro veřejnost jsou určené především zenové soboty, kde kromě meditace mohou návštěvníci absolvovat kursy ikebany, čajového obřadu, kaligrafie, přednášky z japonské historie, textů zenové tradice apod. ■

Poznámky

1 Webové stránky Sótó zen ČR: http://www.sotozen.cz/, aktuální informace je možné sledovat také na facebooku: https://www.facebook.com/sotozen.cz/.
2 Cesty víry: Róši Kaisen. In: Česká televize [online]. vys. 6. 8. 2006 [cit. 2016-08-20]. Dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1185258379-cesty-viry/206562215500009-rosi-kaisen.
3 PAVLÍKOVÁ, Irena. Sótó zen Česká republika. In: HONZÍK, Jan. Jednota v rozmanitosti. Praha: Dharma Gaia, 2010, s. 95.
4 Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Olomouc, Litvínov, Ústí nad Labem, Zlín, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Kladno.

Medailon autorky je na straně 81.

Mnišství a jeho alternativy v prostředí školy Kwan Um

KLÁŠTERY ZENU NA ZÁPADĚ

Jiří Motl

Zenový buddhismus je na Západě jiný než v tradičních společnostech Východu. Jedním z prvních, kteří to pochopili a zen Západu přizpůsobili, byl mistr Seung Sahn (Sungsan), zakladatel školy Kwan Um.

Kwan Um

Zenová škola Kwan Um, vycházející z tradice korejského buddhismu, vznikla mimo Koreu, v západním prostředí. Její zakladatel, mistr Seung Sahn (1927–2004), podle tradice dosáhl probuzení, když mu bylo pouhých dvacet dva let.[1] V tomto mimořádně nízkém věku se stal 78. patriarchou řádu Čogje.[2] V roce 1972 odešel – po předchozím pobytu v Japonsku – do USA, a to bez znalosti angličtiny i bez peněz. Pracoval v prádelně a postupně si hledal žáky. Nacházel je především mezi mladými lidmi, nadšenými pro duchovní směry Dálného východu.

Mistr Seung Sahn si brzy povšiml, že způsoby meditační praxe, jak je znal z domova, nejsou v západním prostředí beze zbytku realizovatelné. Oproti běžné praxi v Koreji je na Západě kladen větší důraz na samotnou meditaci, méně prostoru je věnováno obřadům, oslavám svátků atp. Jedním z posunů byla proměna tradičních rolí – zenovými mistry se stávají i laici, menší důraz je kladen na mnišství. Seung Sahn někdy říkal: „Do Ameriky jsem přinesl jediné učení: mysl 'nevím'. To je jediné, co potřebujete vědět: 'Nevím'".[3] Jde o stav neulpívání, který jeden z velkých zenových mistrů Sunrju Suzuki nazýval „myslí začátečníka".[4]

Dnes je škola Kwan Um rozšířena v Asii, Africe, Americe i Evropě. Mezi zenovými mistry je i řada žen. Jedna z nich – polská mistryně Bon Shim – je i hlavní učitelkou pro Česko. Kwan Um u nás působí jako zapsaný spolek sdružující zájemce o zenovou meditační praxi.[5] Škola pořádá množství akcí. V několika městech organizuje večerní meditační praxi. Několikrát ročně se v Čechách konají meditační ústraní (retreaty) se zahraničním zenovým učitelem, při nichž probíhají (jinak nedostupné) kóanové rozhovory.[6]

Zenová centra

Místem setkávání komunity jsou zejména tzv. zenová centra. Zenové centrum je prostor, nejčastěji byt, v němž se lidé scházejí k meditacím. Jejich obyvateli (pod vlivem angličtiny zvaní též residenti) bývají většinou laici, nicméně způsob života se velmi podobá mnišskému: ranní praxe, práce, večerní praxe. Praxe začíná nejčastěji v 6 hodin ráno a spočívá v provedení 108 poklon, zpěvu súter a sezení v zazenu. Večerní praxe se zpravidla nekoná každý den a většinou se jí účastní i lidé „zvenku".

Meditující v sále dharmy ve Vrážném.

Obyvatelé centra nemusejí skládat buddhistické sliby, přesto se však – kromě běžných pravidel spolubydlení – musejí podrobit různě přísným pravidlům komunity. Komunita se označuje jako sangha a v jejím čele stojí opat či opatka. K povinnostem obvykle patří organizace programu pro ty, kdo do centra přicházejí, údržba prostor a komunikace s dalšími centry.

Způsob života v zenovém centru připomíná studentské spolubydlení, a to ne náhodou. Systém zenových center vznikal v USA v téže době, kdy se rozvíjel systém komunitního soužití v pronajatých bytech. Není tedy divu, že i zenová centra obývají většinou svobodní či nezadaní lidé (častěji muži) ve věku mezi dvaceti a třiceti lety. Nároky na soukromí jsou podobné jako na kolejích, každý pokoj obývají obvykle 2–3 lidé. Největší pokoj je vyhrazen pro meditaci (tzv. sál dharmy), jde o posvátný prostor, proto by se každý příchozí měl při vstupu do této místnosti i při odchodu z ní poklonit. V místnosti je oltář, na němž je zpravidla socha Buddhy, nádoba s vodou, nádoba s pískem, do kterého se dávají zapálené vonné tyčinky. Po ranní praxi jdou obyvatelé centra obvykle do práce nebo do školy, mnohdy se pak vracejí až na večerní praxi. Účast na praxi je povinná v různé míře, nikde však není vyžadována tak striktně jako v klášterech. Pobyt v zenovém centru tedy nebrání v tom, aby si jeho členové zašli večer za zábavou, odjeli o víkendu na výlet a podobně.

Mniši musejí žít v celibátu. Ostatní členové školy však mají vztahy běžné pro západní kulturu, např. partneři spolu většinou sexuálně žijí již před svatbou, tolerována jsou i homosexuální partnerství atd. Lidé žijící v zenovém centru jsou však většinou singles.

Ukázkou života na pomezí laictví a mnišství je manželský pár, který se zasadil o vznik zenového centra ve Vrážném[7] na Moravě. On je bývalý mnich a ona laička, která dlouho žila v zenovém centru v USA. Poskytují zde prostor k různým akcím, zejména jedno- či vícedenním ústraním. V centru se koná každý den ranní praxe. Toto centrum, jediné venkovské v Česku, se od městských bytových center liší rovněž důrazem na život v sepětí s přírodou: jako ubytovací prostory i sál dharmy slouží prostory bývalého statku, jedna z meditačních prostor je v jurtě. Prostory ve Vrážném příležitostně využívají i jiné buddhistické směry, ústraní zde vedla např. théravádová mniška Visuddhi.

Můžeme tedy shrnout, že zenová centra představují jakýsi mezistupeň mezi klášterním a laickým životem. Také jejich obyvatelé přebírají některé role mnichů – vedou ceremonie, hostí příchozí, organizují akce, v roli „starších zenových stu-

dentů“ poskytují osobní rozhovory (s výjimkou kóanů). Návštěvníci u nich někdy hledají oporu a autoritu, kterou by jinak hledali u (po většinu roku nedostupných) mnichů, zenových učitelů a mistrů.[8]

Obyvatelé zenových center jsou často „styčnými osobami“ při organizování řady dalších akcí, jako jsou sanhgha víkendy, workshopy, přednášky, jejichž účelem není primárně meditace, ale spíše prohloubení sociálních kontaktů v rámci společenství. Na těchto akcích bývají někdy vítány i děti, což znamená, že se do popředí dostává laická, rodinná forma života.

Někteří obyvatelé zenových center odjíždějí po vzoru mnichů jednou ročně na několikatýdenní intenzivní meditační ústraní. U některých obyvatel ústí pobyt v zenovém centru a zintenzivňování meditační praxe v rozhodnutí stát se mnichem či mniškou, přičemž většina kandidátů mnišství odjíždí do Koreje nebo do USA. V případě, že se po nějaké době rozhodnou pro návrat do laického života, může být zenové centrum záchytným bodem, který jim pomůže navázat přerušené sociální vazby, zajistí na čas bydlení apod. Návrat k laickému životu není vnímán jako selhání.

Návštěvníci

Lidem přicházejícím do zenového centra je obvykle nabídnuto meditační roucho, připomínající tradiční korejské mnišské roucho. Použití meditačního roucha má několik symbolických rovin: (1.) Podtrhuje odlišnost meditační praxe oproti běžnému pracovnímu životu, z něhož návštěvník přichází, a podporuje tak soustředění na meditaci. (2.) Stálí obyvatelé i návštěvníci se stejným oděvem vzájemně připodobňují, zdůrazňuje se společenství. (3.) Laici se symbolicky přibližují mnichům. Tak jako západní laická zenová praxe připomíná spíše praxi korejských mnichů než laiků, přibližují se zde laici mnichům ve svých rolích.

Návštěvy přicházejí obvykle v době večerní praxe (společné zpívání, meditace). Z hlediska rozvoje centra je důležité, aby po praxi zůstávali lidé na čaj, společné navazování vztahů, sdílení zkušeností, prostě obyčejné lidské popovídání. Společná praxe nestačí pro vytvoření společenství – které se v prostředí Kwan Um nazývá sangha (např. v théravádovém buddhismu je toto označení striktně vyhrazeno společenství mnichů).

Centrum ve Vrážném – pohled ze dvora.
Obě fotografie: archiv zenového centra.

Sál dharmy, kuchyně a sociální zařízení jsou společnými prostory, které jsou k dispozici všem návštěvníkům. Pravidelný návštěvník centra by se zde měl cítit doma stejně jako stálý obyvatel. Všichni se scházejí ke stejné praxi, všichni jsou v roli „studentů“ či „žáků“ (byť někteří jsou pokročilejší). Provoz centra se částečně financuje ze společných peněz, většinu ale platí obyvatelé centra formou nájmu; člověk se může stát oficiálním členem, což je spojeno s placením členských příspěvků.

Kláštery Kwan Um

V Evropě klášter v pravém slova smyslu není: maďarský klášter Wong Kwang Sa[9] patřil dříve pod školu Kwan Um, ale kvůli konfliktům a údajnému porušování mnišské kázně byl odtržen a dnes spadá pod řád Čogje – řád většinové formy korejského buddhismu.

Omezené možnosti při zakládání klášterů na Západě jsou způsobeny absencí tradičně buddhistického obyvatelstva, menším důrazem na mnišství, menšími možnostmi financování takového zařízení a snad i menší potřebou kláštera pro život sanghy. Klášter musí stále obývat minimálně jeden mnich, který nemůže mít civilní zaměstnání, pouze práci pro sanghu. Finanční dary, běžné v Koreji, zde nejsou zvykem a malé evropské komunity si mnichy takříkajíc nemohou dovolit. Zejména v Česku donátorství prakticky neexistuje.

Proto je obvyklé, že mniši žijí trvale v Koreji, popřípadě v USA, a do Evropy pouze dojíždějí (např. Dae Kwang Sunim). Příkladem mnicha, který žije v Evropě, je Hyon Gak (*1964), rodák z New Jersey, který se v Koreji stal „náboženskou superstar“ a jehož příjmy plynou (kromě darů) i z vydávaných knih. (Nyní spadá do řádu Čogje, Kwan Um opustil.) Působí v Německu.

Závěrem

Zdá se tedy, že zenová centra jako specificky západní forma buddhistického života, jsou výsledkem zdejších sociálních a kulturních zvláštností a zároveň jisté východisko z nouze v těch zemích, kde buddhismus není (ještě?) natolik rozšířen, aby zdejší komunity mohly zakládat kláštery.

■

Poznámky

1 Jeho mistr mu poté ještě uložil tři roky mlčení (Seung Sahn 1996, s. 206).
2 V Koreji je registrováno 18 buddhistických řádů. Největším je (škola) Čogje (v angl. přepisu Chogye), která v roce 1984 měla v USA 23 klášterů (Melton 1998, s. 985). Čogje vznikla spojením několika škol roku 1935. Korejský zen je typický některými rysy šamanismu (bubnování, uctívání lokálních duchů atd.), jež se s přenosem na Západ obvykle vytrácejí. Byl také ovlivněn zenem japonským, což souviselo s japonskou okupací Koreji v minulém století (Havlová 2002, s. 85).
3 Seung Sahn, 2006, s. 8.
4 Suzuki, 1994.
5 Konkrétně v Brně, Českých Budějovicích, Děčíně, Frýdku Místku, Liberci, Litoměřicích, Olomouci, Praze a Zlíně.
6 Krátký příběh či hádanka, obvykle zdánlivě iracionální. Cílem je dopomoci adeptovi k hlubšímu pochopení skutečnosti. Známým kóanem je např. otázka: „Jak zní tlesknutí jedné ruky?“
7 Vrážné Zen Center, URL: www.vraznezen.org.
8 Západní studenti zenu navíc praxi nezřídka využívají zároveň jako způsob psychohygieny. Zenoví učitelé však upozorňují, že v zenu nejde primárně o duševní rovnováhu, mnohem spíše o to „jak se probudit a v každém okamžiku pomáhat tomuto světu“ (Hyon Gak in: Seung Sahn 2006, s. 14).
9 Won Kwang Sa. Zen Community and Temple, URL: http://www.wonkwangsa.net/en.

Literatura

Havlová, Radka a kol., *Kulturní pluralita současného světa II.*, VŠE v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, Praha 2002.

Lassalle, Hugo Enomiya, *Zenová meditace*. Brno: Cesta 1995.

Melton, Gordon J., *Encyclopedia of American Religions*, 6th edition. Detroit: The Gale Group 1998.

Seung, Sahn a Hyon, Gak, *Zenový kompas*. Praha: DharmaGaia, 2006.

Seung, Sahn a Stephen, A. Mitchell, *Odklepávání popela na Buddhu: učení zenového mistra Seung Sahna*. Praha: DharmaGaia 1996.

Suzuki, Sunrju, *Zenová mysl, mysl začátečníka*. Praha: Pragma 1994.

Mgr. **Jiří Motl**, Ph. D. (*1978) – religionista, věnuje se psychologii náboženství, zabývá se vztahem duševní nemoci a náboženství, Gestalt terapií, učí na Husitské teologické fakultě a Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a na Technické univerzitě v Liberci.

Rozhovor s mistrem zenu a bojových umění Josefem Mádlem

MŮJ SVĚT V MEZERÁCH

Zdeněk Vojtíšek

Josef Mádl (*1960), mnišským jménem Džikan Kódó (Jikan Kodo), je mnich japonské zenové školy *sótó*, učitel bojových umění a meditace, představený kláštera Senšin-dži (Senshinji) a zakladatel školy Nagomi a Centra Avaloka. Aktivitám, které vede, slouží dům Avaloka na pražském sídlišti Stodůlky.

Jste vysvěceným buddhistickým mnichem, ale inspiruje vás také křesťanská zvěst a že objevujete i své židovské kořeny. Jaké duchovní dědictví jste získal od rodičů?

Původem jsem ze strany maminky i ze strany tatínka poloviční Žid a poloviční křesťan. Jsem křtěný, ale nepraktikuji již důsledně ani jedno z těchto náboženství svých předků. Nedodržuji sváteční zvyky ani předpisy košer stravy a šabatu, ale ctím základní morální imperativ Desatera, tak pevně zakotvený v židovské i křesťanské tradici. Můj osobní vnitřní duchovní ponor je vlastně nepřetržitým proudem dotazovaní po harmonii a snahy o ni. Ale aby toho náhodou nebylo málo, žiji – ač jsem dle vlastního náhledu hluboce věřící – v plnosti světského života.

Možná za nejen zlé, ale i mnoho dobrého mohu děkovat času poznamenanému hrou na komunismus, nazvanou socialismus. Rodiče byli pronásledováni a vězněni oběma zrůdnými režimy minulého století: otec nacisty i komunisty, matka komunisty. Otec pro svůj původ a účast v nekomunistickém odboji, maminka byla odsouzena k vězení za emigraci. Oba rodiče byli sledováni režimní mocí. Já jsem tak od malička věděl, co se smí říkat navenek a co se může myslet jen v úzkém kruhu nejbližších. Všechny ty události samozřejmě znamenaly, že mé opakované pokusy o studium na vysněných vysokých školách byly jen marně vynaloženou energií.

Jaké jste měl tedy dětství?

Odmalička jsem si budoval vlastní svět v mezerách. Svou nekonformnost jsem ovšem nechtěl bdělému oku režimu demonstrovat otevřeným praktikováním křesťanství ani židovství. Žil jsem v hluboké důvěře v existenci B-ží. Toužil jsem po hlubinách moudrosti a vrcholech poznání. Nezbývalo mi než samostudium a hledání vhodných učitelů. Vedle mých rodičů to byli lidé skrytě praktikující různé typy duchovnosti. Můj učitel *judo* a *aikijutsu*, mistr Vladimír Lorenz, známý jako Kasik, mne vedl vlastně od mých asi šesti let až do poloviny 80. let. Důležité pro mě bylo setkání s Vladislavem Zadrobílkem, krásným a hlubokým duchovním člověkem. Nechci ale zapomenout na další úžasné lidi, jako byl křesťanský kněz dr. Malinovský nebo Zora Hlavatá… Někdy se hluboká inspirace vynořila i jen v jediném setkání či několika větách, jindy jsem dlouze sledoval a následoval myšlenkové a spirituální směry a snažil se pochopit a ucítit, jak souzní s mou vlastní, možná naivní, leč hlubokou vírou ve jsoucnost B-ží a vyšší řád a spravedlnost.

Jikan Kodo v televizním pořadu „Uchem jehly s evangelickým farářem Pavlem Klineckým.

Od bojových umění jste se asi dostal k zenu.

Moje záliba v japonských bojových uměních mě vedla k lásce k určitým vzorcům estetiky a etiky, abych seznal, že to, před čím v úžasu a obdivu zůstávám fascinovaně a nevěřícně stát, pramení z čehosi, co tenkrát mělo neuchopitelný název „zen“. Jakkoliv jsem na počátku svých jinošských let myslel, že by bylo krásné vstoupit do nějakého přísného křesťanského řádu, zen mne oslovil natolik, že jsem tuto touhu transformoval v sen následovat cestu čistoty prostřednictvím zenu. Nepotřeboval jsem další náboženství, ale model pro osobní jednání, uvažování i estetickou harmonii. Potřeboval jsem operační program pro svůj svět v mezerách. Zaměřil jsem hluboké přání svého srdce na to, abych se potkal se zenem. A jako tolikrát v životě, i tentokrát mi „Ten, kdo slyší výkřiky úzkosti i důležitá přání mého života“, vyhověl. Zas to udělal po svém, nikoliv bez pečeti židovského humoru a bez smyslu pro drama i nekonečnou srandu. Přivedl mi do cesty skutečného zenového mnicha, opata zenového kláštera Daimanji, ctihodného Kosena Nišijamu. Byl jsem cvičen v technice meditace, v obřadech a recitaci súter, obeznámen se způsoby učení a předávání a nakonec roku 2000 vysvěcen.

Jak se vám podařilo integrovat do přesvědčení o jediném Bohu uctívání Buddhy a další náboženské prvky?

Buddhismus ve svém srdci nerozvíjím jako náboženství, ale zejména jako velmi cenný a užitečný sociální model. Zejména jeho část, pojednávající o čtyřech vznešených pravdách a osmidílné stezce, o cestě za probuzením mysli. Buddhova nauka nám může přinést velmi užitečné vnitřní postoje, hluboké souznění v lidskosti, pochopení našeho společného člověčenského údělu, cesty od zrození ke smrti střední cestou.

Zen je pro mne prováděcí směrnicí k poznání, vedení a zvládnutí mysli. Pro školu *sótó* je klíčový zazen, tedy meditace v sedě. Zen je technika, dle pramenů a tradice vytvořená a přijatá v Číně. Je to meditace s přesnými pravidly. Pokud se nedodržují, zen přinejlepším nepřináší kýžený výsledek. Při nejhorším pomáhají k hypertrofii ega. Benefitem správné meditace není vytržení, nejsou kouzla a čáry, tím kýženým výsledkem meditace je projasnění mysli. Učení se práce s myslí, její výcvik a vedení až po konečnou transformaci.

Moje mysl a srdce vnímá Buddhovu nauku a zen jako dva prameny, vlévající se do jednoho proudu. Vody obou těchto veletoků jsou často chápány jako jednotný zdroj závlahy duše, ale já velmi často vnímám i ambivalentní povahu toho, čemu se říká zenový buddhismus.

Mluvme teď chvíli o institucích, v jejichž čele stojíte – Senshinji, Nagomi, Avaloka… Nedaří se mi v nich vyznat.

Senshinji, to je název kláštera, případně pouhého zendó, tedy sálu, v němž se provozuje zazen a zenbuddhistická praxe. Tento název mi pro mé potřeby předal ctihodný Kósen Nišijama při mém vysvěcení a já jej používám. Doslova to znamená klášter (nebo chrám) očisty srdce. Přičemž japonský ideogram *kokoro*, zde čtený jako „šin", znamená zároveň srdce, ale i mysl.

Nagomi je škola bojových umění. Tento název vyslovil a dovolil používat herec divadla kjógenu, pan Šigejama Šime, který se mnou i mými žáky několikrát pobýval v Praze a učil nás krásným technikám žánru kjógen. Podle mínění některých měl tento název sloužit pouze pro divadlo a školu kjógenu. Poté, co se skupina, věnující se kjógenu osamostatnila, vzniklo určité dusno, a já jsem používání tohoto krásného názvu trochu potlačil, aby Nagomi mohlo vejít ve známost v původních sovislostech. Nicméně, princip nagomi, tedy čtení číslic sedm, pět a tři, je stále spojen se školou.

Avaloka je zejména místo, nejen fyzicky existující, ale i myšlenkový a energetický tvar, nové útočiště, v kterém zároveň funguje škola bojových umění, zároveň zendó Senshinji a zároveň centrum ostatních tradičních umění. Krom japonských bojových umění se zde praktikuje jóga, meditace a další činnosti, které bych snad populárně mohl nazvat cestami osobního rozvoje.

Dlouho jste se věnoval ochraně osob a výcviku bezpečnostních jednotek. Působíte ještě v této sféře?

Ano, snad dvanáct let (spíše trochu déle) jsem působil jako bodyguard a konzultant v otázkách bezpečnosti osob a majetku. Potřeboval jsem na extrémně nízko placené aktivity školy a kláštera vydělat i finanční prostředky. Prošel jsem v životě i dost dlouhou cestu sportovního střelce, věnoval se studiu i praxi výcviku osobní ochrany, taktiky a strategie jednání v krizových situacích, výcviku tzv. pudové, defenzívní i ofenzívní střelby z ručních palných zbraní, jízdě autem v extrémních situacích, organizování a zabezpečování hromadných kulturních či obchodních akcí. Ověřoval jsem si v praxi techniky bojového umění a dalších disciplin a odděloval jsem funkční od nefunkčních vzorců jednání. Vytvořil jsem systém neozbrojeného boje, který je snadno osvojitelný, a přitom účinný, systém střelby, závisející na jistých psychických vzorcích, systém sebeobrany pro ženy a tak… Nějaký čas jsem působil jako cvičitel jednotky, která poskytovala služby leteckým spoečnostem. V současné době již tyto aktivity snad až na drobné konzultace opouštím.

Jikan Kodo.

V současné době je velkým tématem vztah náboženství a násilí. O vztahu zenového buddhismu k násilí jste jako učitel bojových umění samozřejmě musel přemýšlet.

Zen nehlásá násilí, ale nutno podotknout, že ani nenásilí. Zen činí mysl přítomnou v přítomnosti a nehlásá násilí, neboť jasná mysl je prosta strachu; nenávist je bláto, které špiní průzračné struktury bdělého vědomí. Z čeho a proč by pak zen vybízel k násilí? Nehlásá ani nenásilí. Možná jsem špatný mnich, ale když půjde o zabránění násilí na nevinných lidech, budu se snažit využít to, co jsem se při praxi bojových umění naučil.

Hodně se věnujete práci pro veřejnost. Máte jako duchovní učitel také stálou skupinu svých žáků?

Nemám asi. Někteří mí dlouholetí žáci mi pomáhají učit skvělé aikido pro děti od 4 do 15 let a občas přijdou na meditaci. Ta ale teď už dlouho nebyla, měl jsem několik zranění a naposledy nehodu, při které jsem si zlomil již třetí bederní obratel. A já jim řeknu, že než sedět zazen v bolesti a nepravdě, je lepší chvilku ještě počkat a cvičit, abych se mohl hýbat.

Umíme si snad trochu představit, co znamená zenové mnišství v Japonsku. Jak je to ale v Česku?

Já mám jen své, individuální pochopení a hlubokou snahu o vnitřní pravdivost a poctivost. Mnišství může být „po čertech individuální" cesta. Ale pokud sledujeme základní principy, odlišnosti jsou jen ve vnějším projevu. Já žiji v Avaloce, v malém služebním bytě se svou úžasnou maželkou a dvěma syny. Nechci, aby se můj život odlišoval od života ostatních lidí, ale přeji si, aby i oni byli rozhodnuti a pevní ve věrnosti a lásce, oddanosti a vděčném přijímání darů života.

V Česku působí několik škol a společenství zenových buddhistů. Inspirujete se vzájemně? Existuje nějaký český „zenový ekumenismus"?

Nechtěl bych, aby si to někdo vykládal špatně, ale s nikým se moc nestýkám. Mám co dělat, abych se vyznal ve vlastní cestě, a ještě někomu kecat do jeho, nebo poslouchat, jak jsem marnej – na to mě už v šedesáti moc neužije. Nejsem soudce. Znáte ten vtip? „Grunstein si stěžuje rabínovi: „Rabbi, muj kvelb s klobouky je proti stejnému obchůdku starého Weisse. Zboží máme stejný, nábytek v krámě stejnej, auslag podobnej. No a co by rabbi řekli, jemu kšeft jde jako víno a já jsem málem plajte!" Rabín na to: „Nojo Grunstein, když von Weiss se vo ten svuj kšeft stará…" Grunstein: „Rabbi, já ale taky!" Rabín na to: „Ba ne, Grunstein, voni se staraj vo dva kvelby, a hlavně vo ten Weissův!"

Děkuji za rozhovor.

■

Dům Avaloka na pražském sídlišti Stodůlky.

RŮST POČTU AMMANNITŮ

Populace v ammannitských komunitách (amiš) se za posledních pět let rozrostla o 18 % a podle Centra pro anabaptistická a pietistická studia při *Elizabethtown College* v Pennsylvánii čítá nyní 308 tisíc. V minulém roce se komunity rozšířily do nových sídel v Bolívii a Argentině. Stoupenci této novokřtěnécké denominace tradičně žijí pouze v USA (především ve státech Ohio, Pennsylvánie a Indiana) a ve třech kanadských provinciích a nejsou misijně aktivní. Mladí ammannité mají navíc povinnost odejít z komunity na zkušební dobu a pak se dobrovolně rozhodnout, zda přijmou křest, anebo zůstanou mimo společenství. Pro náročná pravidla komunitního života je přitom typické to, že ammannité odmítají veškeré vymoženosti moderní společnosti včetně elektřiny a automobilů. Ammannitské rodiny jsou často velmi početné – na jednu ženu připadá 6,8 dítěte. Do Jižní Ameriky se ammannité nyní rozšířili proto, aby vytvořili komunity pro místní mennonity, kteří projevili zájem o přičlenění k ammannitům, s nimiž je pojí podobná víra i způsob života.

Současná prezidentská kampaň pronikla i do uzavřeného světa ammannitů, a to navzdory tomu, že ti většinou k volbám nechodí. Foto: http://www.politico.com.

MNOHÉ STÁTY STÁLE POSTIHUJÍ ODPADLICTVÍ A ROUHÁNÍ

Podle analýzy *Pew Research Centre* na základě dat platných k roku 2014 platí ve více než desetině zemí světa (13 %) zákony proti odpadlictví od náboženství. Děje se to ovšem pouze ve třech oblastech – Blízký a střední Východ a severní Afrika, subsaharská Afrika a asijsko-tichomořský region. Například v prosinci minulého roku bylo v Súdánu obviněno dvacet pět lidí kvůli následování nepravověrné verze islámu, což je vina, za kterou může být i trest smrti.

V Barmě byli loni odsouzeni k dvouletému trestu vězení majitel a manažeři jednoho baru, když na reklamní plakát umístili obraz Buddhy se sluchátky. Na obrázku jeden z odsouzených, Novozélanďan Philip Blackwood. Foto: internet, http://www.sammyboy.com.

Ve čtvrtině zemí světa (26 %) všech kontinentů pak platí zákony, které nějakým způsobem sankcionují rouhání. Mezi nejtvrdší patří zákon proti blasfémii v Pákistánu, podle nějž byl v červenci obžalovaný třicetiletý křesťan Nasim James. Poslal muslimskému příteli báseň, kterou příjemce vyhodnotil jako urážející islám a oznámil to úřadům. Jamesovi nyní hrozí až trest smrti. Zákon proti rouhání, který je v Pákistánu pozůstatkem z koloniálních dob, však zakazuje urážku všech náboženství, nejen islámu. Ve stejnou dobu jako James byl obviněn Džahanzaib Khaschili, který podle obžaloby znesvětil posvátný symbol hinduismu. Toho se majitel obchodu měl dopustit tím, že prodával obuv s posvátnou slabikou ÓM, což pobouřilo představitele hinduistické menšiny v zemi. Teoreticky mu hrozí desetiletý trest vězení, byť v tomto případě soud nejspíše uzná obhajobu, že muž nejednal s úmyslem hanobit víru. Nějaká forma penalizace urážky Boha či náboženství platí i v některých evropských zemích (např. Itálie, Řecko, Irsko nebo Dánsko) nebo v několika státech USA (např. Michigan).

NA PŘÍŠTĚ 4/2016

Ve světě knih, filmů a seriálů vzniklo nejedno náboženství, které si pak našlo cestu do reality. Ze smyšlených náboženství se stala živá hnutí, z jejich autorů a představitelů proroci. **Populární kultura a náboženství** proto bude tématem příštího čísla Dingiru.

NATALITA A RELIGIOZITA

Dvě nedávné studie se zaměřily na vztah mezi náboženstvím a velikostí rodin. První z nich provedl časopis *Proceedings of the Royal Society B*. Pracoval s daty o tři a půl miliónech žen ve 32 zemích. Závěrem jeho studie je, že u věřících je větší pravděpodobnost mít více dětí. Více dětí mají páry, kde oba praktikují stejné náboženství.

Výzkum *Pew Research Center* se zaměřil na vyznavače různých náboženství, respektive nevěřící ve Spojených státech amerických, a pracoval s daty 35 tisíc lidí ve věku 40–59 let. Ze všech skupin jako nejméně reproduktivní vyšli buddhisté (80 % bez dětí do 18 let), následovali lidé bez vyznání, židé a tradiční protestanté (shodně 26 % rodičů dětí do 18 let). Nejvíce rodičů bylo mezi mormony (41 %) a muslimy (38 %).

NAPĚTÍ NA SIJÓNU

Při letošních Letnicích, které podle pravoslavného kalendáře připadly na 19. a 20. června, opět protestovali radikální ultraortodoxní Židé proti tomu, aby na hoře Sijón, kde je údajný hrob krále Davida, konaly své bohoslužby pravoslavní křesťané. Těch šlo několik stovek v procesí do Večeřadla – místa, kde se podle křesťanské tradice odehrála poslední večeře Krista a právě i ke hrobu starozákonního krále.

Protestující převážně mladého věku se snažili narušit obřady hlukem a pokřikováním. „Zničíme toto znesvěcení, jste zlo, ať je jméno vašeho takzvaného Boha vymazáno navěky!“ bylo například slyšet. Na policisty, kteří bránili kontaktu demonstrantů s procesím pak pokřikovali, že jsou nacisté. Jeden z demonstrantů novinářům vysvětlil, že jej zraňuje, že se *gojim* dovoluje, aby zde měli přístup a mohli „znečiťovat toto svaté místo“.

Sijón měl v novodobých dějinách Státu Izrael výjimečné postavení, protože po Válce za nezávislost byl jedinou částí Východního Jeruzaléma, který mu náležel a odkud byl pohled na Staré Město a jeho posvátná místa. Ta byla Izraelcům nepřístupná. Po Šestidenní válce však zájem o něj upadl. Nyní však opět různé ži-

dovské náboženské skupiny usilují o to, aby toto místo získalo své ústřední postavení.

Napětí vystupňovalo po návštěvě papeže v roce 2014, kdy se začaly šířit zvěsti, že stát chce podstoupit část hory včetně Davidova hrobu katolické církvi. Ačkoliv úřady tyto fámy popřely, ne všichni se nechali přesvědčit a chtějí místo bránit. Mezi jejich metody patří vandalismus na křesťanských kostelích a hřbitovech nebo slovní útoky či plivání na kněze a mnichy.

Foto: internet, http://www.momentmag.com.

Podle platných dohod mohou křesťané sloužit bohoslužby ve Večeřadle pětkrát ročně, pro soukromou modlitbu je přístupné stále. Z Davidovy hrobky, která je neoficiálně upravená na synagogu, jsou před křesťanskou bohoslužbou odneseny svitky Tóry a křesťané si s sebou nesmějí přinést žádné symboly, ikony nebo kadidlo.

PAPEŽ O GENDEROVÉ VÝCHOVĚ

Při návštěvě Polska letos v červenci papež František zmínil problematiku tzv. genderové výchovy. Vatikán zveřejnil přepis soukromého rozhovoru s polskými biskupy, při němž hlava římskokatolické církve řekla, že „žijeme v okamžiku ničení člověka jako božího obrazu“. Citoval svého předchůdce Benedikta XVI., podle nějž žijeme „v epoše hříchu proti Bohu jako Stvořiteli“. Konkrétně současný papež zmínil to, že jsou děti ve školách vyučovány, že pohlaví je záležitost volby: „Učebnice jim přikazují ti lidé a instituce, které dají peníze. Je to ideologická kolonizace, podporovaná velmi vlivnými státy,“ prohlásil František ve zmiňovaném rozhovoru.

Proti genderové výchově vystupují konzervativní křesťané v různých západních zemích. V USA v současné době budí rozruch zavádění tzv. transgenderových záchodů (kdy si každý volí, které toalety chce využívat) na školách. Baptistický teolog Russell Moore (na snímku) v této souvislosti hovoří o nebezpečné ideologii urážející biblické chápání božího stvoření a vnášející do dětských myslí zmatek.

VÍRA V POSMRTNÝ ŽIVOT NA VZESTUPU

Podle analýzy publikované v časopise *SAGE Open*, která srovnává odpovědi respondentů mezi lety 1973 a 2014 pro *General Social Survey* v USA, sice obecně klesá veřejná i soukromá religiozita, avšak počet lidí, kteří věří v nějakou podobu posmrtného života, lehce stoupá. Podle výzkumu z roku 2013, který uskutečnil *Austin Institute for the Study of Family and Culture*, 32 % z těch, kteří se považují za ateisty, agnostiky či bez vyznání, věří, že život po smrti pokračuje. Kvantitativní výzkumy z USA nyní doplňuje kvalitativní výzkum z Austrálie, jehož autorem je sociolog z Deakin University v Melbourne Andrew Singleton. Ten vedl hloubkové rozhovory s 52 Australany, z nichž mnozí se nepovažují za náboženské, ale přesto nějakou, třeba jen neurčitou, podobu posmrtného života uznávají.

NEBEZPEČNÍ POKÉMONI

Generální sekretariát muslimské Rady starších náboženských učenců v červenci obnovil odsouzení globálně populárních her Pokémon z roku 2001. Podle této *fatwy* je hra rouhavá, protože propaguje evoluční teorii a polytheismus. Obsahuje prý i šintoistickou, křesťanskou zednářskou a sionistickou symboliku. Obnovení této *fatwy* je reakcí na masově šířenou aplikaci *Pokemon Go*, která však není výslovně zmíněna. Naopak Indonéská rada

Pokémony nebudí obavy jen u muslimských teologů. Sicilský biskup Antonio Staglianò volá potom, aby hra byla zákonem omezena, jelikož narušuje sociální stabilitu. Honbu za příšerkami označil za „ďábelskou“, „totalitární“ a činící z lidí „zombie“.
Foto: https://jonathanturley.files.wordpress.com.

ulámů se honbou za virtuálními příšerkami zabývala, ale *fatwu* nevydala. Muslimští právní experti v zemi s největším počtem muslimů pouze prohlásili, že hra přináší „více škody než užitku“ a že může lidi „intoxikovat“ na úkor jejich pracovních či studijních povinností.

Ne všichni však učence respektují. „Nepřestanu hrát, pokud k tomu nebude realistický důvod,“ říká např. čtyřiadvacetiletý Mohammad Resja Ilham, který sbírá Pokémony cestou do práce a z práce a až pět hodin o víkendu.

■

Připravil Miloš Mrázek podle „WorldWide Religious News“ s přihlédnutím k dalším zdrojům.

KONGRES POHANŮ V PRAZE

Ve dnech 14. – 17. července se v Praze konal 15. Evropský kongres etnických náboženství (*European Congress of Ethnic Religions* – ECER).[1] Tato organizace je nástupkyní Světového pohanského kongresu (*World Pagan Congress* – WPC), založeného v Litvě roku 1998 a již během prvního setkání přejmenovaného na Světový kongres etnických náboženství (*World Congress of Ethnic Religions* – WCER). U vzniku této organizace stál zakladatel litevského novopohanského hnutí Romuva[2] Jonas Trinkunas (1939–2014).[3] Setkání kongresu se konají jednou za dva roky.

Hra na ústní harfu a ruk-ruk. Foto: Ruth J. Weiniger.

Českým členem ECER a hostitelem letošního kongresu je Slovanský kruh, organizace sdružující vyznavače novopohanství, zabývající se studiem a aplikací poznatků o naší domorodé slovanské tradici.[4] Hlavními organizátory byli Marianna Gorroňová a Zdeněk Ordelt spolu s asi desetičlenným týmem dobrovolníků. Program byl pestrý: zahrnoval prezentace a semináře stejně jako hudební vystoupení, sobotní výlet na Říp, k Oldřichovu dubu a ke Kamennému pastýři u Klobuk.

Pro ECER, který si klade za cíl chránit tyto náboženské směry před diskriminací a získávat jim důstojné místo ve společnosti, bylo důležitým úspěchem, že se akce konala v prostorách Akademie věd ČR a Filosofické fakulty Univerzity Karlovy (kde proběhla i páteční tisková konference). Spolupráce s akademiky a snaha získávat jejich záštitu či alespoň účast patří k ECER již od počátečních dob. Ostatně – mezi zakladatele novopohanských organizací v jednotlivých zemích patří rovněž vysokoškolští učitelé z oblasti folkloristiky, slavistiky, etnologie atd.

Přijeli účastníci z Belgie, Bulharska, Dánska, Francie, Indie, Islandu, Itálie, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Německa, Nizozemí, Norska, Polska, Ruska, Řecka, Slovenska, Španělska a Ukrajiny. Mnozí z nich byli v krojích či rituálních oděvech. Někteří si je oblékali až na ceremonie, jichž během čtyř dnů proběhlo celkem pět, většina však nebyla přístupná veřejnosti.

Z delegací byli jako vždy silně zastoupeni Litevci, jejichž novopohanská tradice se datuje od druhé poloviny 20. století. Zde vyrůstá již třetí generace vyznavačů. Přítomnost indické – jediné neevropské – delegace je výrazem dlouhodobé snahy o spolupráci mezi evropskými polyteisty a hinduisty; již dva kongresy (2006 a 2009) se konaly v Indii.

Jedním z vrcholů byl společný rituál na Vyšehradě u tzv. Čertova sloupu, skrumáže kamenných válců nejasného původu, považovanou organizátory za památku na předkřesťanskou éru.[5] Účastníci a přihlížející se shromáždili do kruhu kolem improvizovaného oltáře z rozprostřené látky a obětin. Po úvodním vykouření vonnými bylinami a vzývání živlů a příslušných slovanských bohů přicházeli po řadě představitelé jednotlivých delegací a pronášeli modlitby ke svým božstvům či duchům. Pro všechny, kdo měli to štěstí a mohli být při tom, to byl výjimečný zážitek.

Postupně se zde střídaly úlitby (Řecko), vzývání hromovým hlasem a se zdviženýma rukama (např. Německo, Rusko, Norsko), hluboké úklony (Ukrajina), šamanské cviky a výkřiky (Lotyšsko) i odříkávání sanskrtských manter (Indie). Při rituálu jako by se v našich současnících zhmotňovaly různé historické epochy od pravěku přes antiku po barokní kroje. Zároveň se tu setkávali zástupci různých národů, které spolu v minulosti bojovaly nebo dnes bojují (Rusko a Ukrajina), nezřídka s náboženskými motivy či podtextem. Stáli vedle sebe, jako příslušníci jedné minority. Ctitelé severských ani římských bohů neměli potřebu vést válku. Při závěrečných přípitcích před společnou hostinou zaznívaly také prosby za mír (v Evropě a světě vůbec).

Shromáždění stoupenci jednotlivých tradic se snaží o obnovu (či „obnovu“) svých vlastních, specifických spiritualit. Příležitostně vyplouvaly na povrch i politické inklinace jednotlivých skupin anebo ozvuky současných politických událostí.[6] Zároveň však převládalo vědomí společné identity, vymezující se vůči křesťanství a zároveň vůči sekulární či post-křesťanské většině, která na ně nezřídka pohlíží jako na podivíny či členy nebezpečných „sekt“. ■

Ruth J. Weiniger

Poznámky

1 Domovské stránky hnutí: http://ecer-org.eu.
2 Domovské stránky hnutí: http://www.romuva.lt/wordpress.
3 Více o vzniku této organizace, diskuse týkající se názvu i vztahů s akademickou veřejností viz Michael F. Strmiska (ed.): *Modern Paganism in World Cultures: Comparative Perspectives*, Santa Barbara – Denver – Oxford 2005, s. 276n.
4 Viz domovské stránky hnutí: http://www.slovansky-kruh.cz/category/kdo-jsme-1/kdo-jsme.
5 Výklady o původu těchto tří kamenů se rozcházejí a není pravděpodobné, že budou v dohledné době vyřešeny.
6 Například po modlitbě ukrajinské delegace se z řad přihlížejících ozývalo heslo „Gerojum slava!“

ZEMŘEL ZAKLADATEL STUDIA PENTEKOSTALISMU

Dne 10. srpna 2016 zemřel prof. Walter Jacob Hollenweger, švýcarský teolog známý jako zakladatel studia teologie a historie pentekostálního hnutí.

Prof. Walter J. Hollenweger se narodil v roce 1927 v Antverpách. Původním zaměstnáním byl bankovní úředník, ale roku 1950 začal pracovat jako vedoucí mládeže, evangelista a kazatel letniční církve ve švýcarském Curychu. V Curychu také vystudoval teologii a získal doktorát na základě desetisvazkové disertační práce o pentekostálním hnutí s názvem *Příručka pentekostálního hnutí* (*Handbuch der Pfingstbewegung*, resp. *Handbook of the Pentecostal Movement*). Disertace vyšla jako kniha v roce 1966 a dočkala se opakovaných vydání. Ve stručnější podobě vyšla také v různých překladech a představuje zá-

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

kladní přehledovou práci na poli studia pentekostálního hnutí. Jako plodný spisovatel a nadaný řečník se prof. Walter Hollenweger stal známým pro podporu studia historie, teologie a sociální dynamiky pentekostálního hnutí. Díky svým četným publikacím (napsal kolem 20 knih) byl nejvýznamnějším představitelem a zároveň interpretem tohoto hnutí akademické i laické veřejnosti. Na celosvětové úrovni inicioval teologický dialog a zastával se významu ústní tradice a kultury a narativní teologie, což jej také vedlo ke psaní misijně zaměřených divadelních her, scénických exegezí a narací. Díky jeho nadšení a podpoře vznikly organizace, jako je Evropská pentekostální a charismatická výzkumná asociace[1] a GloPent,[2] Evropská výzkumná síť globálního pentekostalismu.

Již jako člen Švýcarské reformované církve působil od roku 1965 do roku 1971 jako výkonný tajemník pro evangelizaci a misii ve Světové radě církví v Ženevě. V roce 1971 byl jako profesor misie a mezikulturní teologie povolán na univerzitu v Birminghamu ve Velké Británii. Tam zůstal až do roku 1989.

Na Univerzitě Vrije v Amsterdamu vzniklo centrum pojmenované na jeho počest, které poskytuje příležitost ke studiu pentekostálního hnutí na magisterském stupni studia i na postgraduální úrovni. Univerzita v Birminghamu jej každoročně poctila hostovskými přednáškami. Jeho odkaz rozvíjejí i na univerzitě v Heidelbergu a v Uppsale.

Prof. Allan H. Anderson, přední odborník na globální pentekostalismus působící na univerzitě v Birminghamu, uvedl, že odchod Waltera Hollenwegera znamená pro celý obor značnou ztrátu. Byl nekonvenčním a vášnivým učencem a znalcem oboru, kterému svým zaujetím dal vzniknout a k jehož ustanovení a rozvoji značně přispěl. Inspiroval svým dílem i pronikavými postřehy a zaujetím pro obor a získal si mezinárodní uznání jako zakladatel akademického bádání na poli pentekostálního hnutí. ■

Tereza Halasová

Poznámky

1 Viz http://www.epcra.ch.
2 Viz http://www.glopent.net.

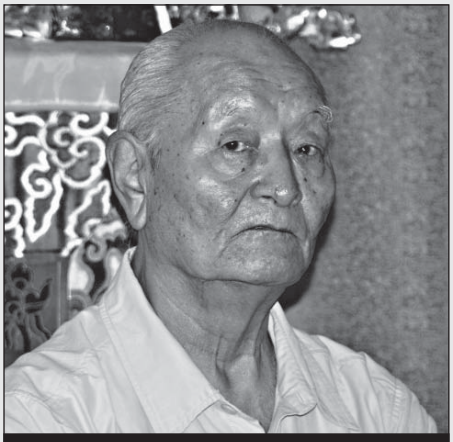

Namkhai Norbu.
Foto: internet, https://www.ssi-austria.at.

ČHÖGJAL NAMKHAI NORBU V PRAZE A BRATISLAVĚ

V polovině srpna navštívil metropole bývalého Československa tibetský duchovní učitel čhögjal Namkhai Norbu (*1938), patrně nejznámější současný nositel nauky dzogčhenu. Třídenní setkání s ním v Praze pořádal zapsaný spolek Mezinárodní komunita dzogčhenu (dříve občanské sdružení Dzogčhen).

Nauka dzogčhenu je sice hlavní naukou nejstarší z hlavních škol tibetského buddhismu ňingma, ale je předávána nazávisle na ní, což je někdy vyjadřováno tvrzením, že má „nesektářský charakter". Namkhai Norbu skutečně má při svém veřejném působení podporu řady duchovních autorit tibetského buddhismu a daří se mu je zvát ke společné osvětové a misijní činnosti. Díky tomu, že rozpoznali jeho předchozí inkarnaci, mu také náleží titul čhögjal („král dharmy").

Hlavním bodem návštěv, které Namkhai Norbu vykonává na pozvání místních komunit dzogčhenu, je takzvaná transmise. Je to přímé uvedení do stavu dzogčhenu, kterou právě on jako duchovní mistr může uskutečnit. Tibetské slovo „dzogčhen" znamená naprostou, velkou či úplnou dovršenost či dokonalost. V nauce je používáno pro označení pravé přirozenosti všech bytostí, a tedy i prvotního a žádoucího stavu mysli každého člověka. Tato mysl nepodléhá dvěma základním omezením tohoto světa: času a prostoru. Je to čirá, svobodná mysl, osvobozená od všech konceptů a podmíněností.

Pro české praktikující dzogčhenu měla zásadní význam první návštěva čhögjala Namkhaie v Praze roku 2002. První praktikující jsou zde ovšem od roku 1998 a občanské sdružení vzniklo již rok před první čhögjalovou návštěvou. Během následujících let vybudovali čeští praktikující centrum Kunkyabling v Praze a retreatové centrum Phendeling v Brlohu na Šumavě. Podle internetové prezentace se ovšem scházejí ještě na pěti dalších místech. Jsou součástí mezinárodního společenství, jehož neformálním centrem je Itálie. Tam se Namkhai usadil po své emigraci z Tibetu v roce 1959.

Při příležitosti návštěvy Namkhaie Norbu vysílala Česká televize celovečerní film *Moje reinkarnace* o vztahu čhögjala a jeho syna Ješiho Namkhaie: ten po desetiletích života v běžné italské společnosti nakonec přece jen přijímá, že je novou inkarnací svého strýce (umučeného čínskými komunisty). Je tedy ochoten převzít duchovní vedení mezinárodního společenství dzogčhenu po svém otci. ■

Zdeněk Vojtíšek

Demonstrace pod názvem „Muslimové proti terorismu", kterou na pražském náměstí Jiřího z Poděbrad uspořádala komunita Alfirdaus, se uskutečnila po návštěvě muslimů v kostele Nejsvětějšího srdce Páně. Jedním z bodů programu demonstrace bylo společné prohlášení několika muslimských organizací proti terorismu. Přečetla ho Kateřina Prokičová. Foto: Zdeněk Vojtíšek.

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

ZEN A VÁLKA

Brian Daizen Victoria, *Zen at War*, Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2006, 288 stran.

Klasické klišé uvádí buddhismus coby archetyp mírumilovného a nekonfliktního náboženství vždy, když je třeba v diskusi vymezit ideální protipól násilného a krvelačného islámu. Role buddhismu ve světově známých či lokálních konfliktech v historii i současnosti je skutečně pro religionistický výzkum tématem relativně novým. Překlady a komentáře rozsáhlého pálijského, čínského, tibetského či zenového korpusu, mapování historie jednotlivých lokalit a analýza vývoje různých buddhistických větví a odnoží, jakož i úvahy o buddhismu jako staré, humanistické filosofii, neustálá diskuse o tom, je-li či není-li buddhismus náboženstvím a co to pak vlastně takové náboženství je – toho všeho jsme za posledních dvě stě let mohli přečíst celé knihovny. Zevrubná analýza případných násilných předpokladů, tendencí a popis historických násilných činů v buddhistickém kulturním okruhu však stále ještě stojí kdesi na okraji našeho zájmu.

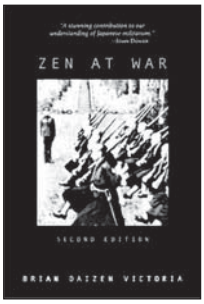

Vedle obsáhlého sborníku *Buddhism & Violence* (ed. Michael Zimmermann) či stejnojmenného souboru nakladatelství Routledge (ed. Vladimir Tichonov a Tarkel Brekke), krátké, leč hutné studie Neila DeVotty *Sinhalese Buddhist National Ideology* a obsáhlejší práce Mahindy Deegalle *Buddhism, Conflict and Violence in Modern Sri Lanka* k sinhálsko-tamilskému konfliktu na Šrí Lance, vyšel i zásadní příspěvek ke studiu buddhistického pozadí japonského militarismu *Zen at War* od Briana Daizena Victorii. Poprvé byla tato práce vydána již v roce 1997, druhé vydání bylo připraveno pro čtenáře bezmála o deset let později a je stále dostupné.

Brian Daizen Victoria (*1939) je americký buddholog a mírový aktivista ordinovaný v tradici zenové školy *sótó*. Přednáší zejména v Kjótu a Oxfordu. Mezi hlavní témata jeho zájmu náleží právě význační zenoví autoři a vztah buddhismu, zejména v jeho zenové podobě, k násilí, válce a militarismu. Tento jeho zájem dle jeho vlastních slov (s. xiii) znamenal od počátku v očích jeho zenových představených nemilý problém. Angažoval se například v protiválečných kampaních během Vietnamské války a i svou vlastní praktikovanou tradici a její historii podroboval v tomto ohledu kritické analýze.

Monografie *Zen at War* je tedy pozoruhodným výsledkem tohoto jeho celoživotního zájmu a pravděpodobně i intenzivního a upřímného vnitřního zápasu. Autor sám svou práci dedikoval „obětem nábožensky motivovaného fanatismu kdekoli na světě". Kniha, která opravdu zaujme fundovaností a podrobností zpracování, je rozdělena do tří hlavních částí, které mapují tři široké tematické (nikoli nutně chronologické) okruhy: I. reformy Meidži 1868 a buddhismus, II. japonský militarismus a buddhismus a III. poválečné trendy.

V první části představuje autor ty etapy japonské historie, které měly zásadní vliv na militarizaci japonského buddhismu, mj. i příchod křesťanských misií ze Západu a japonskou obrannou reakci na ně; jako nejvýznamnější by ale bylo lze vnímat sino-japonskou válku (1894–1895) a rusko-japonskou válku (1904–1905), které provázely počátky diskusí o vedení „spravedlivé války" (srov. např. s. 21). Část vrcholí představením institucionálních odmítnutí progresivní sociální akce (diskuse, kterou ovlivnil známý incident s radikálním buddhistickým anarcho-socialistou Učijamou Gudóem a jeho odsouzení za vlastizradu).

Druhá část již analyzuje prolínání buddhismu s militaristickým japonským státem zejména v první polovině 20. století, kdy se zpět na scénu vrátily úvahy o „spravedlivé válce" a rovněž problematika loajality k císaři (*kódó-Bukkjó*). Na konkrétních osobnostech zenu a jejich textech, které Daizen Victoria bohatě cituje, můžeme sledovat pozoruhodnou syntézu buddhistické nauky o soucitu a nenásilí s imperiálním („není jediného příslušníka japonského národa, jenž by nebyl dítětem císařovým", s. 80) japonským militarismem a nacionalismem (*kokkateki*), podpořeným samurajským kodexem *bušidó* a ideologií sebeobětování (srov. s. 104).

Vlastní mírové zaměření a cítění vede pak autora ke zhodnocení buddhistického vztahu k násilí po ničivém období světových konfliktů, v nichž sehrálo i Japonsko nikoli kladnou úlohu. Třetí část tak přináší reflexi japonské diskuse o vztahu buddhismu k militarismu v proběhlé periodě, která pro mnohé znamenala silný otřes a nepříjemné vystřízlivění. Daizen Victoria se spolu s jinými nemůže neptat: „Byl to vůbec buddhismus?" a snaží se znovu od základu zkoumat hlavní pilíře a historii své víry (srov. s. 192–231). Samotná otázka, nakolik je japonský, zejména zenový buddhismus možno vnímat jako autentického pokračovatele nauky Tathágatovy, stojí v začátku i na konci Daizenovy práce. Musíme uznat, že pátrání po odpovědi na ni je díky knize *Zen at War*, podrobnosti jejího výkladu, rozsahu prostudované literatury i vnitřní upřímnosti a akademické poctivosti autorově, skutečně obohacující a je možno ji doporučit každému zájemci o nové diskuse nejen na téma vztahu buddhismu a násilí, ale i obecně o náboženském fanatismu a potenciálním zneužití náboženství, což jsou témata, které na aktuálnosti v současné době rozhodně neztrácejí. ■

Jan Sušer

ANGAŽOVANĚ O SOUČASNÉ NENÁBOŽENSKÉ SPIRITUALITĚ

Kamila Němečková, *Kapitoly k nenáboženské spiritualitě*, Praha: Carpe momentum, 2016, 77 s.

Překvapením pro sociology a religionisty bylo to, že sice ve sčítání lidu r. 2011 pokračoval prudký sesuv počtu stoupenců tradičních náboženských směrů, avšak dál nerostl, ba dokonce klesal počet lidí bez vyznání, resp. bez náboženské víry. Jisté vysvětlení tohoto v české situaci nečekaného trendu poskytuje to, že se téměř polovina obyvatel odmítla vyjádřit jakkoli, a o jejich vztazích k náboženství můžeme vytvářet všemožné hypotézy. Jistě však je, že se nepřihlásili k žádnému vyznání, ale také ne k pozici bez náboženské víry.

Nová metodika sčítání umožnila identifikovat skupinu početně srovnatelnou se současnou pozicí římskokatolické církve, a tou jsou lidé sice věřící, avšak bez náboženské příslušnosti. Jsou to lidé, kteří se neidentifikují s žádným pojmenovaným náboženstvím a s žádnou (ať registrovanou nebo čistě sou-

kromě působící) náboženskou organizací. Zde se nabízí mluvit o nenáboženské spiritualitě.

Slovo spiritualita zpočátku znamenalo duchovní život (asketické a rozjímavé praktiky) v křesťanství, pak vnitřní stránku náboženství, jeho zkušenostní prožívání v kontrastu k jeho textům, naukám, obřadům a organizačním strukturám. Nyní se začíná mluvit o spiritualitě vedle náboženství.

Religionistice není pojetí spirituality snadno dostupné. Jak rozhodnout, co je aktivita ducha (lat. spiritus), i když třeba ne v obvyklém náboženském rámci. Zde by si religionistika musela nechat posloužit od filosofie náboženství. Možná by tak mohly být označeny postoje a praktiky, v nichž jde o transcendenci, třebaže by nemuselo jít o skutečnost božskou. Šlo by spíše o „sebetranscendenci", o překročení determinací a daností, např. ve svobodném tvůrčím činu ve smyslu J. P. Sartra.

Do této situace a do těchto diskusí vstupují autoři diskutující o spiritualitě (duchovnosti, mystice apod.) v těchto nových souvislostech a s nimi u nás Kamila Němečková, jež na toto téma obhájila disertační práci. Jejím výchozím oborem je psychologie, a skutečně jednou z podob takřečené nenáboženské spirituality je právě psychologie, resp. psychoterapie, která překonala redukci člověka na biologický objekt a počítá s lidskou, třebaže objektivně nezjistitelnou, niterností (Fromm, Jung, Assagioli, Frank, Rogers, Grof).

Němečkové útlá publikace je výborem kapitol z její disertace vydaným u příležitosti první české transpersonální konference, která se v Praze konala 23. a 24. dubna 2016. Tam byla brožura poprvé expedována.

Autorka v návaznosti na své zdroje staví své pojetí na myšlence dvou modů vědomí. Jedním z nich je běžné, každodenní vnímání propojené s racionálním úsudkem, jeho snahou je poznávané rozlišovat, analyzovat a klasifikovat. Za spirituální může být uznán druhý modus, který autorka charakterizuje jako intuitivní, poetický, nelokální, uchopující realitu vcelku a umožňující transcendentní přímé zažití skutečnosti.

Druhý modus vyvolává potřebu vyrovnat se s pojmy mystiky a mysticismu, jež Němečková ve dvou kapitolách odlišuje a charakterizuje. Rozhodně oba se spirituálním modem souvisejí, přičemž mystika prý souvisí s prožitkovým jádrem náboženství. Zde se odvolává na klasickou autorku Evelyn Underhillovou. K mysticismu pak řadí staré mysterijní kulty, jež dnešní mentalita znovu oceňuje a pokouší se je zpřítomnit. Jinou podobou mysticismu je v tomto spisu šamanismus. Má na mysli starobylé a v některých částech světa přežívající šamanské kultury. Šaman je, krátce řečeno, jakýsi mystický empirik a zároveň plní v komunitě poslání, např. léčitelské, včetně archaické obdoby dnešní psychoterapie. Dějí se i pokusy zpřítomnit šamanskou praxi v dnešním kontextu.

Psychologie pracuje s koncepcí změněných stavů vědomí. Zahrnuje to široké spektrum zkušeností spontánních i uměle navozených, jako je prožitek blízké smrti, mimotělní zkušenosti, tzv. peak experience, ale též stavy související s různými fázemi spánku a bdění a stavy navozené psychoaktivními látkami. Ve vazbě na terapeutickou metodu probouzející tyto zkušenosti se rovněž hovoří o holotropních stavech. Podle autorky je třeba je zkoumat a věnovat se jejich sociálně-integračnímu potenciálu.

Autorka v samostatných kapitolách rozlišuje náboženskou a nenáboženskou spiritualitu. Zde je asi třeba poznamenat, že záleží na tom, jak široce náboženství pojímáme. Při dostatečně širokém pojetí (vztah k transcendenci) by tyto formy spirituality tvořily jeho novou, avšak o archaické zkušenosti opřenou podobu. Religionistika by se jim mohla spolu s dalšími obory věnovat a nemusela by je jako nenáboženské vyjímat ze své působnosti.

V závěrečné části spisu autorka naznačuje možné směry bádání a srovnává své pojetí s pojetím českých humanitních odborníků, které oceňuje a na které chce navazovat: mj. Pavlína Janošová, Zdeněk Vojtíšek, Zdeněk Nešpor, Jaro Křivohlavý.

Zvláštní pozornost si zaslouží to, že nenáboženská spiritualita má jeden ze zdrojů i v atypických a dosud stále spíše alternativních vědeckých přístupech (Capra, Pribram, Bohm, Wilber). Práce Kamily Němečkové nečiní tyto přístupy pouze tématem, jež by zpracovávala pomocí zmíněného prvního modu vědomí. Přistupuje k jevům nenáboženské spirituality částečně právě oním celostným, intuitivním způsobem, řekněme, alternativně vědeckým. Lze říci, že metodu přizpůsobuje tématu. To pochopitelně může vzbuzovat rozepře. Disertační práce byla obhájena a snad to ukazuje směrem k metodologické pluralitě a otevřenosti současných humanitních oborů. ■

Ivan O. Štampach

DALŠÍ ENCYKLOPEDICKÉ DÍLO O SOUČASNÉ RELIGIOZITĚ

Zdeněk R. Nešpor, Zdeněk Vojtíšek, *Encyklopedie menších křesťanských církví v české republice,* Praha: Karolinum, 2016, 655 s.

Po dosavadních přehledech, encyklopediích a lexikonech domácího původu i překladových přišel trpělivý dlouhodobý badatel o faktografii současné náboženské scény Zdeněk Vojtíšek spolu s přičinlivým sociologem a antropologem a historikem náboženství Zdeňkem R. Nešporem s další mohutnou encyklopedickou dokumentací, tentokrát části české náboženské scény. Dvaceti šesti stránkami v úvodní části publikace k architektuře těchto církví přispěla Blanka Altová.

Autoři se zaměřili na menší křesťanské církve v Česku, tedy na všechny registrované církve mimo církev římskokatolickou, českobratrskou evangelickou a československou husitskou a slezskou evangelickou. Ty by si jistě zasloužily další samostatné zpracování. Zahrnuta jsou i společenství, jež se sama nepokládají za součást širšího křesťanského společenství a jež naopak nejsou obvykle křesťanskými církvemi akceptována jako sesterské církve (např. mormoni a svědkové Jehovovi). Religionistický, teologicky nehodnotící přístup vyžadoval jejich zařazení.

Mohlo by se zdát, že je věnováno mnoho prostoru segmentu náboženské scény, který v souhrnu představuje kolem 1 % českých obyvatel. Nutno však poznamenat, že na rozdíl od větších křesťanských církví, jejichž členstvo, počty duchovních a důvěra populace k nim se prudce propadá, vykazuje mnoho menších církví stabilitu nebo růst, v některých případech i násobný růst v desetiletích po obnově reálné svobody vyznání po listopadu 1989.

V úvodních dvou kapitolách Zdeněk Nešpor věnuje pozornost systematickému pohledu na větvení křesťanstva a historii menších církví. Zdeněk Vojtíšek podrobně, v tomto žánru snad poprvé důkladně, představuje evangelikální směr křesťanství, k němuž nějak patří většina z probíraných náboženských uskupení. Disponuje ho k tomu šťastná kombinace osobní zkušenosti s tímto prostředím a ochoty k religionistickému badatelskému odstupu.

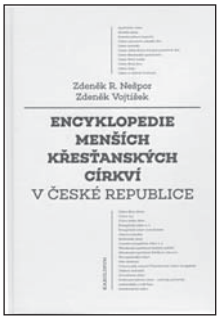

Encyklopedická část představuje jednotlivé církve a náboženská společenství v abecedním uspořádání podle oficiálního názvu. Vždy tam najdeme zařazení do historických a systematických souvislostí. Pod záhlavím *Statistika a geografie* tam vždy najdeme úplný soupis jednotlivých základních územních útvarů, tedy sborů, církevních obcí, farností apod. Jde o jejich přehled, v němž každá taková kapitolka obsahuje údaje historické a demografické údaje pojednané různě podrobně (pár řádků až několik odstavců), zřejmě podle dostupností informací. Najdeme tam jejich umístění na historických a současných mapách Česka, a dále autorské fotografie jejich modliteben, kostelů, chrámů, kaplí atd. Přehled lokálních útvarů doplňují informace o ústředí a o aktivitách vydavatelských, charitativních (diakonických, sociálních, humanitárních) a vzdělávacích.

Nelze přehlédnout v závěru kapitol stručné poznámky věnované některým dalším neregistrovaným náboženským útvarům, které jsou s probranými příbuzné. O nich obvykle nejsou k dispozici informace. Některá taková společenství jsou lokální a působí na čistě soukromé bázi, takže se informace o nich dostanou k badatelům příležitostně.

Nemůže být opomenuto osmdesát tři stran v závěru encyklopedické části a před soupisem použitých pramenů obecné povahy (tematické bibliografické přehledy jsou též u jednotlivých kapitol) a rejstříky jmenným a věcným. Tato část, jíž připravil Zdeněk Nešpor, obsahuje tabulky o náboženské příslušnosti podle sčítání lidu 1880 až 2011 (s tím, že tři sčítání za komunistického režimu tyto údaje neobsahovala) dovedené až na úroveň jednotlivých obcí. Jejich pečlivé pročítání ukazuje dynamiku jednotlivých společenství v celku a jejich místních složek.

Je známo, že čím podrobnější jsou údaje, tím rychleji zastarávají. Některé mohou být neaktuální už v době vydání. Data mohou být aktualizována spíše na internetu, a proto by elektronické zpřístupnění materiálu obsaženého v knize stálo za úvahu. V tomto mohutném rozsahu však sotva lze zajistit včasnou a úplnou aktualizaci. Takovou aktivitu lze těžko pokrýt prostředky. Nejbližší k tomu je přehled, který má k dispozici (o všech registrovaných subjektech) Odbor církví Ministerstva kultury ČR, ale z něj jen část je určena libovolným zájemcům. Další čerstvé informace by se musely nesnadno získávat jednotlivě na základě povinnosti veřejných institucí poskytovat informace občanům.

Nešporova a Vojtíškova publikace může posloužit jako materiál studentům i akademickým pracovníkům, teologům, religionistům, sociologům, antropologům, regionalistům a badatelům a rovněž pracovníkům veřejné správy na státní i regionální a lokální úrovni. Stává se, že obecné soudy o vývoji české religiozity se opírají o odhady nebo dokonce jen dojmy. Nová encyklopedie je vhodným, ba vlastně nutným faktografickým základem možných budoucích zobecnění a úvah na toto téma. ■

Ivan O. Štampach

MYSTICKY OD VZDORU KE SMRTI

Dorothee Sölle: ***Mystika smrti****,* Praha: Trigon, 2016, 172 s.

Významnou součástí duchovního života současného západního člověka je nenáboženskyjpojaté křesťanství. Jeho zastánci jsou lidé, kteří vzali vážně moderní kritiku náboženství. Vnímaví byli a jsou zejména na kritiku autoritativního náboženství, na představu kosmického totalitního diktátora a člověka plazícího se v prachu před ním. Bylo to náboženství, které promítlo na nebe vůdcovské postavy patriarchální, archaické společnosti. Demokratická společnost se postupně loučí s politickým autoritářstvím, v náboženství zpočátku ještě přetrvává.

Proti tomuto náboženskému pojetí ve druhé polovině minulého století vystoupili křesťané, teologové i praktici, kteří navrhli obsah křesťanství, často ho vyjadřovali slovem „evangelium" (radostná zvěst), interpretovat civilně, nenáboženskyjneteisticky. K nim patřila i německá autorka Dorothee Sölleová.

Obvykle se jako autorka nepohybovala v oblasti ryze akademické teologie. Její spisy byly spíše angažované, kazatelské, rozjímavé. Teologické prostředí ji spíše vytlačovalo a oceňována začala být až po své smrti roku 2003. Nový výklad křesťanství ji později vedl ke křesťansky zakotvenému občanskému aktivismu, zaměřenému např. na rovnost mužů a žen v církvi a společnosti. Je to evangelická podoba toho, co katolická tradice zná jako teologii osvobození.

V závěru života se jí pouhý aktivismus jevil jako nedostatečně zakotvený. Objevila pro sebe křesťanskou mystiku, tedy zkušenostní prožívání toho, co je jinak spíše obsahem rozumového přijetí určitých tezí. Mystika se zdá být elitní podobou náboženského života. Sölleová však razila program demokratizované mystiky. Mystiky pro každého a mystiky projevující se zájmem o každého. Biblické proroky považovala za angažované mystiky.

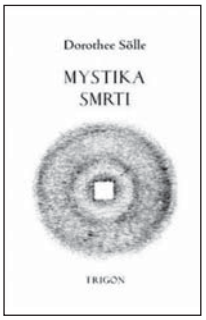

Jistou syntézu dosavadních etap představuje její publikace, která vyšla i česky v překladu Ruth J. Weiniger pod názvem *Mystika a vzdor* (Praha: One Woman Press, 2015). Spojuje v ní křesťanskou mystickou tradici obohacenou o mystiku mimokřesťanských náboženství, např. židovskou. Mystická zkušenost dává sílu k protestu proti nelidským poměrům, proti sociálním silám smrti.

Mystika smrti měla původně být součástí Mystiky a vzdoru. Pak se z ní stala samostatná publikace. Poslední věty této nedokončené útlé publikace prý autorka psala dva týdny před smrtí. V knize se žhavě osobně vyrovnává s tématem lidské konečnosti, lidských mezí, smrtelnosti, slabosti a bolesti, která bývá se smrtí spojena. Ukazuje, že důstojně čelit smrti nedokáže pouhá církevnost, nýbrž

⇨ *Dokončení recenze v rámečku vpravo.*

K tématu minulého čísla *Dingiru* „Konspirační teorie a náboženství“

FÁTIMSKÁ TAJEMSTVÍ A KONSPIRAČNÍ TEORIE

Vojtěch Tutr

Tzv. fátimská tajemství budila již od doby, co se o jejich existenci svět dozvěděl, patřičnou zvědavost, dávající prostor fantazii, dohadům a spekulacím. Jak již ze samotného výrazu „tajemství“ vyplývá, jedná se o ne zcela veřejné, a přesto veřejnosti se týkající výpovědi. Protože část z nich nebyla dlouhou dobu zveřejněna a jejich obsah znal pouze úzký okruh osob, je nasnadě, že při této konstelaci byl vznik konspiračních teorií jen otázkou času. Jelikož se jedná o sdělení božských osob nebo Ježíšovy matky Marie, musí podle příznivců fátimských zjevení mít jejich výpovědní hodnota nejvyšší důležitost a závaznost.

Zjevení ve Fátimě

Fenomén, který je nazýván zjevením ve Fátimě, se odehrál v době od května do října roku 1917 v Portugalsku. Tři dětští vizionáři[1] vypověděli o zážitku zjevení ženy, kterou ztotožnili s Pannou Marií, matkou Ježíše Krista.[2] Během této doby jim podle zprávy Lúcie, jediné z vizionářů, která se dožila dospělého věku, Panna Maria zprostředkovala tři vize, známé jako tři fátimská tajemství.

Prvním tajemstvím bylo vidění pekla, které Lúcia vylíčila ve svých pamětech, sepsaných v roce 1942, takto:

Jacinta, Francisco a Lúcia – fátimští vizionáři. Foto: internet.

„Naše Paní nám ukázala obrovské ohnivé moře, jakoby pod zemí. Do ohně byli ponořeni démoni a duše v lidské podobě, jako průsvitné žhavé uhlíky, černé nebo lesklé jako bronz, tonoucí v ohni, vyzdvihované do vzduchu plameny vyvrhovanými z vnitřku ohně spolu s velkými mračny kouře a vzápětí padající ze všech stran nazpět jako lehoučké jiskry v obrovském požáru, uprostřed křiku a zoufalého bolestného úpění, které nás naplňovalo hrůzou, až jsme se třásli strachem. Démony bylo možno rozeznat podle jejich hrozného vzezření, podobného odporným neznámým zvířatům, černým a průhledným. Toto vidění trvalo pouze okamžik. Jak jsme byli v té chvíli vděčni naší laskavé nebeské Matce, která nás na to připravila svým slibem v prvním zjevení, že nás vezme do nebe. Jinak myslím, že bychom strachem a hrůzou museli zemřít.“[3]

Druhé tajemství obsahovalo pokyny Panny Marie, jak zachránit duše lidí před peklem a obrátit svět k pravé katolické víře a Kristově Církvi. Maria podle Lúcie sdělila:

„Viděli jste peklo, kam jdou duše ubohých hříšníků. K jejich záchraně si Bůh přeje uvést do světa úctu k mému Neposkvrněnému Srdci. Když lidé udělají, co vám říkám, mnoho duší bude zachráněno a nastane pokoj. Válka se chýlí ke konci: jestliže ale lidé nepřestanou urážet Boha, vypukne ještě horší válka během pontifikátu papeže Pia XI. Až spatříte noc ozářenou neznámým světlem, vězte, že je to velké znamení od Boha, že se chystá ztrestat svět za jeho zločiny skrze válku, hladomor a pronásledování Církve a Svatého otce. Aby se to nestalo, přeji si zasvětit Rusko svému Neposkvrněnému Srdci a konat kající svaté přijímání každou první sobotu v měsíci. Jestliže má přání lidé vyplní, Rusko se obrátí a nastane tam mír; pokud ale ne, rozšíří se jeho bludy po celém světě a zapříčiní války a pronásledování Církve. Dobro bude týráno, Svatý otec bude velmi trpět, mnohé národy budou vyhubeny. Nakonec ale mé Neposkvrněné Srdce zvítězí. Svatý otec mi zasvětí Rusko a ono se obrátí, a po celém světě zavládne mír.“

⇨ *Dokončení recenze.*

spíše mystické, tedy, osobní, životní spojení s božskou skutečností, jak ji manifestuje trpící, umírající a nad smrtí vítězící Ježíš Kristus. Zde je autorka znovu doma u svých křesťanských základů.

Nesdílí však tradiční církevní a teologické pojetí smrti jako odloučení duše, odložení těla a pokračování života v nových nebeských (či jiných) kulisách. Spíše se kloní k převažujícímu biblickému pojetí smrti, jako celistvému životnímu spočinutí u Boha či v Bohu, aniž by člověk potřeboval spekulovat o „posmrtném životě“. K publikaci je připojena zapsaná diskuse s jejím manželem, rovněž teologem, Fulbertem Steffenskym, který hájí osobnější pojetí věčnosti ve smrti.

Publikace pomůže porozumět pohybům v současném křesťanství, v tom jak uvádí jeho klasická, církevní podoba, jak se propadá do fundamentalistických poloh, a jak v alternativní podobě tento impuls v současné náboženské a spirituální pluralitě a různosti může trvale působit a podílet se na podnětech pro osobní a občanský život. ■

Ivan O. Štampach

Pochybnosti o druhém tajemství

Zveřejnění prvních dvou tajemství se neuskutečnilo bezprostředně po jejich viděních, ale až v roce 1941.[4] Ačkoli první zmínku o požadavku zasvěcení Ruska Neposkvrněnému srdci Panny Marie učinila Lúcia v roce 1930, kdy o tom napsala svému zpovědníkovi, nebylo fátimské zjevení až do konce třicátých let příliš známo mimo Pyrenejský poloostrov.[5]

Chrám Naší Paní ve Fátimě. Foto: internet.

Okamžitou odpovědí ze strany papeže na požadavek zasvěcení Ruska byl akt ze dne 31. října 1942 učiněný Piem XII., kdy zasvětil svět Neposkvrněnému Srdci Panny Marie v rozhlasovém přenosu do Portugalska na závěr oslav 25. výročí zjevení. Dne 8. prosince 1942 obnovuje Pius XII. toto zasvěcení v bazilice svatého Petra za účasti věřících. Dále v roce 1952 zasvěcuje Pius XII. Rusko Neposkvrněnému Srdci Panny Marie a v roce 1964 papež Pavel VI. obnovuje během koncilu zasvěcení.

Všechna tato zasvěcení byla shledána jako nedostatečná z toho důvodu, že nebyly splněny podmínky, které Lúcia tlumočila. Proto dne 25. března 1984 papež Jan Pavel II. v jednotě se všemi biskupy světa (vyzval prostřednictvím nunciatur všechny biskupy, aby spolu s ním tento úkon realizovali) obnovil zasvěcení světa Panně Marii před její sochou přivezenou z Fátimy. Současně jeden biskup z pověření papežem údajně vykonal toto zasvěcení tajně v samotné Moskvě.[6]

Zatímco první tajemství bylo přijato po svém zveřejnění celkem neproblematicky, již u druhého se objevily spekulace. Nikoli o jeho obsahu, ale o tom, zda požadované zasvěcení Ruska Marii bylo provedeno dostatečně a platně. Nejčastější argumenty se týkají toho, že žádné ze zmíněných zasvěcení se neúčastnili všichni světoví biskupové veřejným slavnostním aktem a nebylo výslovně zmíněno Rusko.

Ačkoli dle vyjádření arcibiskupa Bertoneho potvrdila vizionářka Lúcia, že zasvěcení papežem roku 1984 bylo „právě takové, jak to Panna Maria požadovala“, určitou částí katolické veřejnosti toto prohlášení nebylo přijato.[7] Její názory variují od umírněných tvrzení, že nedokonalý akt zasvěcení přinesl sice pozitivní výsledky, ale v případě plného zasvěcení bychom byli svědky daleko větších změn ve světě, až po extrémní, kteří v případě, že se zasvěcení neuskuteční tak, jak požadují, očekávají celosvětový konflikt, ve kterém „mnohé národy budou vyhlazeny z povrchu zemského“.

Například jeden z umírněných kritiků oficiální verze, Radomír Malý, připouští, že dosud provedená zasvěcení měla pozitivní vliv: podle něj Pius XII. požadavku vizionářky Lúcie 31. října 1942 vyhověl, ovšem z politických důvodů a hlavně proto, aby to nebylo v době války mylně interpretováno, nejmenoval ve svém zasvěcení Rusko. Místo toho zasvětil celý svět, jehož je Rusko součástí. Panna Maria ovšem v další vizi, pokračuje Malý, žádala Lúcii, aby Rusko bylo při zasvěcení vysloveně jmenováno, a aby to papež udělal v jednotě s biskupy celého světa. Nicméně se vyjádřila uznale k tomu, že papež Pius XII. měl odvahu splnit aspoň část jejího přání a řekla Lúcii, že druhá světová válka, nejstrašnější v dějinách, brzy skončí. Krátce po tomto zasvěcení skutečně došlo k obratu v průběhu druhé světové války. Po válce Panna Maria prostřednictvím sestry Lúcie obnovila své naléhání, aby Svatý Otec provedl zasvěcení Ruska jejímu Neposkvrněnému Srdci v jednotě s biskupy a aby Rusko bylo výslovně jmenováno. Papež Pius XII. to skutečně udělal, a sice roku 1952 v bule, která se jmenuje: *„Sacramenti gente“.* Rusko zde bylo výslovně jmenováno. Bylo to v červenci roku 1952 a v příštím roce zemřel Stalin. Panna Maria ovšem žádala, aby zasvěcení bylo provedeno v jednotě s biskupy celého světa, to znamená, aby se biskupové

Poznámky

1 V tomto článku se nezabýváme pravdivostí ani věrohodností výpovědí těch, kteří zjevení údajně přijali. Metodicky tedy předpokládáme, že zjevení proběhla tak, jak je popsáno, a proto protagonisty těchto událostí nazýváme vizionáři.

2 Místo v románských zemích rozšířeného označení Notre Dame nebo anglického Our Lady, vyskytujících se v literatuře, budeme nadále používat český ekvivalent Panna Maria či Marie.

3 Mírně ve formulacích se lišící, ale obsahově shodnou verzi vylíčila sestra Lúcie 31. srpna 1941 v listě biskupovi z Leiria - Fátima.

4 Sandra L. Zimdars-Swartz: *Encountering Mary. From La Salette to Medjugorje*, Princeton: Princeton University Press 1991, s. 199.

5 Chris Maunder: *Our Lady of the Nations: Apparitions of Mary in 20th-Century Catholic Europe*, Oxford: Oxford University Press 2016, s. 29nn.

6 Zjevení Panny Marie ve Fátimě, *Vérité*, 2016, online http://www.verite.cz/ru/fatima, staženo 28. 3. 2016.

7 Louie: The Holy Sees Fátima Deception, *akaCatholic*, 14. 5. 2015, online https://akacatholic.com/the-holy-sees-fatima-deception, staženo 2. 4. 2016.

8 Radomír Malý: *Fátima a 20. století*, přednáška na pouti Rytířstva Neposkvrněné na Cvilíně 11. 8. 2012, dostupné online http://immaculata.minorite.cz, staženo 29. 3. 2016.

9 Kolektiv autorů: *The Devil's Final Battle*, 16. kapitola, online http://www.devilsfinalbattle.com, staženo 28. 3. 2016.

10 Tamtéž, 15. kapitola.

11 Tamtéž.

12 „Sim, está feita, tal como Nossa Senhora a pediu, desde o dia 25 de Março de 1984.“ – „Ano, bylo to provedeno právě tak, jak Panna Maria žádala 25. března 1984.“ – Congragation for the Doctrine of the Faith: The Message of Fátima, *La Santa Sede*, online http://www.vatican.va, staženo 20. 3. 2016.

13 Fátima - 1984 Consecration, EWTN. *Global Catholic Network*, online http://www.ewtn.com, staženo 1. 4. 2016.

14 Christopher Ferrara: Russia Has NOT Been Consecrated, *Catholic tradition*, online http://www.catholictradition.org, staženo 2. 4. 2016.

15 Chronology of Four Cover-up Campaigns: Consecration of Russia Disinformation, *Fatima Network*, online http://www.fatima.org, staženo 1. 4. 2016.

16 Tamtéž.

17 Anglický překlad tajemství a komentářů k němu, *The Message of Fatima*,online http://www.vatican.va, staženo 20. 3. 2016.

18 Tamtéž.

19 John Vennari: Čtvrté fatimské tajemství, *Te Deum*, 2007, online http://www.tedeum.cz.

20 Antonio Socci, Čtvrté fatimské tajemství, staženo z *...a mluvil ústy proroků...*, online http://ostatniproroci.webnode.cz/ke-stazeni.

21 Michal Semín, Třetí tajemství z Fátimy konečně zveřejněno: Opravdu? Vylité oceány a padající oheň. Japonská stopa. Pochybující církev a odpad na jejím vrcholu, *Protiproud*, 12. 7. 2015, online http://protiproud.parlamentnilisty.cz, staženo 3. 4. 2016.

22 Jerome R. Corsi, Bishop: Pope Leading The Church To 'Disaster', *WND*, 19. 10. 2013, online http://www.wnd.com, staženo 3. 4. 2016.

23 Francis Phillips: Fatima conspiracy theories are damaging the Church, *Catholic Herald*, 27. 6. 2011, online http://www.catholicherald.co.uk, staženo 2. 4. 2016.

24 Joanna Swords: Volunteer Letter, January 25th, 2016, *The Fatima Center*, online http://www.fatima.org, staženo 3. 4. 2016.

alespoň ve své většině shromáždili v Římě a tam bylo zasvěcení tímto aktem provedeno. K tomu už nedošlo, Pius XII. v roce 1958 umírá. V roce 1984 Jan Pavel II. opakuje zasvěcení světa Neposkvrněnému Srdci Panny Marie. Vzhledem k politické situaci není Rusko jmenováno, ale je tam použita formulace „…zvláště národy, které jsou nám drahé a na nichž nám velmi záleží…". V roce 1989 se sovětský blok rozpadl. Komunistická hrozba pro svět sice neskončila, ale přece jen se podstatně zmenšila. Podle Malého rozhodně nemůžeme říci, že se Rusko obrátilo. Sice komunismus padl, ale nadále tam bezbožectví má rozhodující slovo, i když dochází k obrodě pravoslavné církve.[8]

Další „opoziční" zdroje shodně uvádějí, že nevidíme žádné viditelné obrácení Ruska a Rusko nepřestává ohrožovat svět. Např. jedni z hlavních protagonistů konspirační linie Christopher Ferrara a Nicholas Gruner, spoluautoři publikace Devil's Final Battle uvádí, že „devět let po 'zasvěcení' zlegalizoval Boris Jelcin homosexualitu"[9] a že se Rusko neobrátilo ke katolictví.[10] Dále, že katolická církev se nachází v hluboké krizi díky odpadu od víry, prázdným seminářům, sexuálním skandálům, apod. Dále v Rusku se jedná o perzekuci katolíků a pod Putinovým vedením se obnovuje stalinský režim. Je tedy evidentní, že obrácení Ruska se nekonalo, tudíž nemohlo být právoplatně zasvěceno Neposkvrněnému srdci Panny Marie, jak bylo požadováno. Namísto toho nás čeká vyplnění temných proroctví.[11]

Ve světle kontroverzí o účinnost zasvěcovacích aktů se předmětem zájmu stala vyjádření osoby nejpovolanější, která by mohla potvrdit či vyvrátit domněnky jedné či druhé strany: samotné vizionářky Lúcie, která se stala řeholní sestrou a žila stranou veřejného dění.

Vatikánská verze uvádí, že Lúcia osobně potvrdila v dopise z 8. listopadu 1989, že slavnostní a univerzální akt zasvěcení z roku 1984 odpovídá tomu, co si Panna Maria přála, a tudíž jakákoli další diskuze o platnosti zasvěcení je bezpředmětná.[12] Lúcia toto potvrdila ještě několikrát, např. v dopise datovaném 29. 8. 1989 sestře Marii Betlémské, kde výslovně jmenuje důvody pro odmítnutí či schválení jednotlivých zasvěcení.[13]

Christopher Ferrara, mj. autor knihy o zamlčené části třetího fátimského tajemství tvrdí, že v roce 1982 byla Lúcia tázána, zda zasvěcení provedené Janem Pavlem II. bylo dostatečné, a odpověděla, že nikoli. A to proto, že Rusko nebylo výslovně zmíněno a nebyli účastni biskupové celého světa. Další zasvěcení údajně tyto požadavky nesplnilo také a Ferrara bez dalších podrobností uvádí, že Lúcia se bezprostředně poté vyjádřila, že i tento pokus naplnit požadavky Marie selhal.[14]

Některé opoziční zdroje se s předchozím souhlasem vizionářky Lúcie nevyrovnávají vůbec, jiné, jako například Fátima.org uvádějí, že k souhlasnému prohlášení byla Lúcie instruována z Vatikánu. Prozradit to měl údajně dlouholetý přítel Lúcie kněz Messias Coelho v létě 1989 v hotelu Hotel Solar da Marta ve Fátimě několika nejmenovaným svědkům.[15] Jako důvod, proč nebylo Rusko výslovně jmenováno, uvádějí odpůrci oficiální verze vatikánskou „ostpolitik", která měla být citlivá k požadavkům Ruské pravoslavné církve kvůli ekumenickým nadějím a také z obavy ruské pomsty na tehdejším protestním polském hnutí Solidarita.[16]

Třetí tajemství zveřejněno?

Zatímco podle odpůrců oficiální verze selhala katolická hierarchie při plnění požadavků vyplývajících z druhého fátimského tajemství a svoji liknavost halí do lží a umlčování kritických hlasů, v případě třetího tajemství se jedná přímo o zamlčení části textu – té nejpodstatnější.

Jak univerzálním tématem fátimská tajemství jsou, ukazuje text zveřejněný na stránkách takzvaných Vesmírných lidí, společenství původně shromážděné kolem kontaktéra s mimozemšťany Ivo A. Bendy. Jedná se o údajné „čtvrté" fatimské tajemství přijaté médiem z řad příznivců tohoto hnutí:

Čtvrté fátimské tajemství

Matka Maria varuje v mediálním sdělení opět lidstvo a vyžaduje znovu důrazně zveřejnění doposud oficiálními církevními kruhy zadržovaného Třetího tajemství, které znovu opakuje v plném znění:

Tento text je 65 % původního celého sdělení přijatého Lúcií de Jesus dos Santos v roce 1917, a sice Třetího tajemství. Byl přijat v roce 1988 znovu mediálně jiným člověkem, který přijal tu část původního sdělení z roku 1917, která se přímo týká nejbližšího období. 35 % chybějícího textu (přijatého v roce 1917) se týká vzdálenější budoucnosti (o návratu Božího království na Zemi).

„Dítě, vyvolila jsem tě, abych ti sdělila poselství, které patří všem lidem. Jdi a zveřejni má slova, ať je slyší celý svět! Neboj se, budu stále s tebou! Budeš sice mnohými napadána, ale čím hlubší je tvoje víra, tím méně pocítíš jejich útoky.

To, co ti teď říkám, patří všem lidem, aby poznali, co je v budoucnosti očekává. Lidstvo jde vstříc velkým trestům. Nepřijdou dnes nebo zítra, ale před koncem 20. století. Lidstvo se nevyvíjí tak, jak to Tvůrce od něho očekával. Jeho zákony i dary podupávají se zpupností a pýchou. Nikde na Zemi není pořádek. Všude, i v nejvyšších vládních a církevních kruzích, má sídlo Satan, jehož cílem je strhnout lidstvo pod svou moc.

Satan ovlivní a zmate mozky vědců, kteří vynaleznou zbraně, schopné v několika minutách zničit miliony životů, více jak poloviny lidstva. Nezastaví se ani před nejmocnějšími na Zemi, které přiměje k tomu, aby dali příkaz vyrábět velké množství zbraní, které mohou zničit v okamžiku veškerý život na Zemi. Běda všem vládnoucím na této Zemi, běda všem církevním hodnostářům, kteří se nepostaví proti satanskému řádění a neukáží lidstvu cestu k obratu! Pak nechám dopadnout trestající paže mého pozemského syna, Ježíše Krista. […]

Všude na Zemi vládne Satan. Mezi církevními hodnostáři dojde ke vzájemným bojům, protože Satan vnikl do jejich řad. V Římě dojde k velikým změnám. Co je shnilé, odpadne, to, co odpadá, nebude zadrženo, protože učení církve je zatemněno. Všechno lidstvo a celá Země projdou nesmírnými útrapami. Oheň a kouř budou padat z nebe a celá Země bude zahalena temnotou. Vody oceánů se začnou vypařovat a bude panovat tak vysoká teplota, že syčící pěna vod bude dosahovat až k nebi. […]

Pamatuj si dobře, co ti říkám, a postarej se, aby to bylo zveřejněno pro celý svět."

Zdroj: *Vesmírní lidé – Andělé nebe, http://www.universe-people.cz/texty_vytahy/htm/cz/cz_vytah_treti_fatimske_tajemstvi.htm.*

Znění třetího tajemství bylo zveřejněno až v roce 2000 spolu s komentářem tehdejšího sekretáře Kongregace pro nauku víry Tarcisia Bertoneho.[17] Jde údajně o text sepsaný Lúcií v roce 1944, který byl v roce 1957 vložen do obálky, na kterou Lúcie nadepsala, že se má otevřít až po roce 1960, a odeslán do Vatikánu. Jeho znění v českém překladu je:

„Po dvou částech, které jsem již vyložila, jsme uviděli po levici Naší Paní, trochu výše anděla s ohnivým mečem v levé ruce; jiskřil a vyšlehovaly z něho plameny, které jako by měly zapálit svět; avšak vyhasínaly, jakmile se dotkly záře, která vycházela z pravé ruky Naší Paní směrem k němu. Anděl ukázal pravou rukou na zem a silným hlasem řekl: Pokání! Pokání! Pokání! V oslnivém světle, kterým je Bůh, jsme viděli 'podobně, jako když se lidé vidí v zrcadle, kolem kterého procházejí,' bíle oblečeného biskupa - 'vytušili jsme, že je to Svatý otec'. Další různí biskupové, kněží, řeholníci a řeholnice vystupovali na strmou horu, na jejímž vrcholku byl velký kříž z hrubých kmenů, jako z korkového dubu s kůrou; dříve než sem Svatý otec dospěl, procházel velkým polorozbořeným městem, rozechvělý, s kolísavým krokem, zkroušený bolestí a trýzní se modlil za duše mrtvol, které na cestě potkával; když došel na vrchol hory a padl na kolena u paty velkého kříže, byl zabit skupinou vojáků, kteří na něho vystřelili několik ran z pušek, několik šípů; stejně tak zemřeli jeden za druhým ostatní biskupové i kněží, řeholníci, řeholnice a různé světské osoby, muži i ženy různých tříd a postavení. Pod dvěma rameny kříže stáli dva andělé, každý s křišťálovou nádobou v ruce, zachycovali krev mučedníků a zalévali jí duše, které se přibližovaly k Bohu."[18]

Vize je to jistě ne příliš povzbudivá, ale žádné výbušné informace se v tomto textu neobjevují. Prakticky ihned se vynořily pochyby a spekulace, zda bylo tajemství zveřejněno v původním znění nebo zda nebyla nějaká podstatná část vynechána.

Významný kardinál Angelo Sodano vyjadřuje oficiální interpretaci tak, že mužem v bílé klerice je papež Jan Pavel II. a události popsané v závěru vize dává do souvislosti s atentátem na papeže provedeným Mehmetem Ali Agcou v roce 1981. To, že Jan Pavel II. tehdy nezemřel – tak, jak vykresluje tajemství – je podle Sodana díky modlitbám, které se za obrácení světa modlili věřící. Chápe tedy vizi třetího tajemství dynamicky. To ostatně naznačují i interpretace druhého tajemství, které ve svém samotném znění připouští možnost ovlivnit budoucí světové události plněním či neplněním rad obsažených ve fátimských zjeveních.

Naproti tomu odpůrci této verze tvrdí, že zde dochází k významným neshodám. Jednak na muže v bílé klerice střílí skupina vojáků, zatímco Agca byl osamělý střelec, a zadruhé se v tajemství jedná o skutečnou smrt papeže, nikoli o zdánlivou nebo o „stav blízký smrti".[19] Přesvědčení, že Vatikán zde něco tají, vede kritiky k úvahám, proč tomu tak je a co asi bylo ve znění tajemství vynecháno.

V roce 2006 publikoval italský novinář Antonio Socci knihu „Čtvrté fátimské tajemství", kde rozebírá indicie vedoucí jej k nedůvěře v oficiálně zveřejněné poselství. Jedná se o nejpodrobnější argumentaci proti vatikánské verzi.[20]

Podle představitele českých tradicionalistů Michala Semína nebyly zveřejněny podstatné části třetího tajemství obsahující popis přírodních katastrof, které čekají lidstvo jako trest za bezbožný život.[21] To však není vše. Za podstatnější považuje většina kritiků to, že poselství hovoří o velké apostazi v církvi. Třetí tajemství v plné verzi má údajně obsahovat vizi odpadlictví na nejvyšších místech katolické církve a infiltraci jejích nepřátel do samého středu její hierarchie. To by podpořilo tvrzení některých tradicionalistických hnutí. Například představený tradicionalistického Bratrstva sv. Pia X., Bernard Fellay, obvinil současného papeže Františka, že vede církev do záhuby, a svá tvrzení opírá právě o třetí fátimské tajemství.[22]

Argumenty proti oficiální verzi se opírají vesměs o soukromé rozhovory a náznaky, které umožňují více výkladů. Jako v každé konspirační teorii, pokud dosadíte nejasné a víceznačné informace do určitého kontextu, budou dotyčnou teorii podporovat. Zatímco oficiální zdroje tvrdí, že kompletnost třetího tajemství byla odsouhlasena samotnou vizionářkou Lúcií,[23] konspirátoři považují za jisté, že zveřejněné poselství nebylo kompletní, i když z jejich strany nebylo žádné alternativní znění textu představeno. Odmítavé stanovisko Vatikánu navíc spojují s perzekucí těch, kdo o kompletní zveřejnění třetího tajemství žádají.[24] To jen potvrzuje podle jejich názoru fakt, že došlo k infiltraci nepřátel církve na nejvyšší místa katolické hierarchie, což má za následek prohlubující se odklon od pravé víry a pronásledování pravověrných katolíků, kteří se nechtějí s nově zaváděnými pořádky smířit. Existence neveřejné části třetího fátimského tajemství je tak silným argumentem ve sporu mezi tradicionalisty a reformisty o dalším směřování katolické církve. ■

Mgr. Ing. **Vojtěch Tutr** (*1971) vystudoval religionistiku na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy, věnuje se náboženství v moderní společnosti, zejména současnému stavu religiozity v ČR, novodobým mariánským hnutím a související problematice.

DINGIR
religionistický časopis o současné náboženské scéně
19. ročník
Číslo 3/2016 vychází 20. září 2016.
Vydává DINGIR, s. r. o., Černokostelecká 36, 100 00 Praha 10
dingir@dingir.cz
http://www.dingir.cz
Šéfredaktor:
Doc. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th. D.
Redakční spolupráce:
Mgr. Jitka Schlichtsová
Redakční rada:
Mgr. Pavol Bargár, M. St., Th. D., Mgr. Pavel Dušek, Prof. Pavel Hošek, Th. D., Mgr. Andrea Hudáková, Th. D., Mgr. Martin Ořešník, Mgr. Mgr. Miloš Mrázek, Th. D., MUDr. Mgr. Prokop Remeš, Bc. Jan Sušer, Doc. ThDr. Ivan O. Štampach, Ing. Mgr. Vojtěch Tutr, Mgr. Rut Jochanan Weiniger, Th. D. Mgr. Aleš Weiss.
Grafický návrh:
Richard Bobůrka.
Tisk:
tiskárna Nakladatelství Karolinum.
Cena: 49,– Kč
Objednávky a urgence:
SEND – Předplatné s. r. o.
Ve Žlíbku 1800/77, 193 00 Praha 9
tel: 225 985 225.
e-mail: administrace@send.cz
http://www.send.cz
Registrace:
MK ČR 7943 z 30. 3. 1998.
ISSN: 1212-1371

RÁNA HOLÍ

„Mistře, mohl byste mi to nějak vysvětlit?“
„Nemám uši.“
„Aha, udělal jsem chybu.“
„Ale ne, je to moje chyba.“
„A kde je vaše chyba?“
„Tam, kde ty říkáš, že chybuješ.“
Žák se uklonil a mistr ho udeřil holí.

(...) Když jsem se po prvním zazvonění druhého dne usadil do pozice, sepjal ruce do mudry a zhluboka vydechl, aby při druhém zazvonění mohl začít zazen a počítání dechu, netušil jsem ještě, že hlavní mnich Jošiwara bude příčinou hlubinného zážitku se zenovou holí. Když totiž člověk sedí v pozici delší dobu, třeba v období tzv. seššinu, kdy se sedí dvakrát předepsaná doba zazenu s chůzí mezitím ráno, dvakrát v poledne, odpoledne a večer a ještě se může sedět přes noc, a já to znal už z Katovic a Varšavy, dříve či později začnou bolet záda a tělo začne všelijak protestovat. Pak stačí sepnutýma rukama požádat mezi řadami meditujících neustále procházejícího mnicha, který má službu, o ránu holí. (...)

Hned od druhého dne totiž Jošiwara vždy po pěti minutách zazenu tiše vstal, předpisově se uklonil a prostě odešel! Jenže, protože i japonské kláštery jsou interiérově zařízeny jako každý jiný japonský dům, totiž ze dřeva a jen papírem potažených posuvných stěn, bylo slyšet zvuk otevírané lahve, nalévaného piva, cvaknutí zapalovače a labužnického prvního šluku cigarety, obracení stránek obrázkového časopisu a pochrchlávání debužírujícího mnicha ulejváka. Na posledních pět minut se pak tiše přišoural, přísně nás zpražil pohledem, usadil se a zvonkem ukončil zazen. (...)

Poslední víkend pobytu v klášteře U tří borovic byl věnován slavnosti podzimního měsíce. (...)

Jošiwara se rozhodl, že se předvede návštěvníkům. Se slavnostním výrazem ve tváři a urputným sevřením hole kjósaku se pomalu, krok sun krok, vydal směrem ke mě. A já to věděl. A věděl jsem, že to všichni v sále také ví a že všichni čekají, že japonský mnich praští cizince s brýlemi a vousy v mnišském kimonu. (...)

Jošiwara to vyřešil brutální silou. Pomalu přistoupil až těsně za má záda a kolenem mne začal stláčet dolů, do předklonu – jedině tak totiž je pak možno žáka mnicha praštit skutečně efektivně, podél obou stran páteře a co největší plochou pružné bambusové hole. Já ale seděl opravdu jako skála a ani jsem se nehnul. Jošiwara překvapeně přitlačil a zase nic. Vždyť jsem o ránu holí nepožádal, křičelo ze mne všemi póry, ale Jošiwara nedbal a tlačil a tlačil brunátný v obličeji. A tak jsem povolil, spíš kvůli atmosféře než pod nátlakem Jošiwarova kolena, zvedl ruce, sepjal je, lehce se uklonil na znamení prosby o ránu kjósaku, a předklonil se tak, aby ruce skýtaly podporu tělu, které nastaví mnichovi s holí co nejrovnější plochu zad.

Prásk, prásk, dvě rány jako z děla zahřměly halou kláštera U tří borovic poblíž Nary. Prásk, prásk, explodoval osud: zase ta nespravedlnost. To jsem si nezasloužil. Vždyť jsem seděl nejlíp na světě! Zatímco Jošiwara vítězoslavně pokračoval v obcházení sálu, zatímco napětí v hale povolilo a všichni se opět vrátili do světa svých myšlenek a posezů či povinností (a mistr s hosty odešel, jako by přišel jen kvůli tomuhle představení), v mé hlavě se začaly dít věci.

Mnich s holí kjósaku.

Bolest, vztek, ponížení a krev tekly proudem. Kdyby mě praštil mistr, nebo někdo koho bych si vážil, budiž, ale tenhle děvkař, opilec, co kouří a fláká zazen! Nenávidím podvodné mnichy a taky mistry a Japonce a vůbec, jedu domů, hned, pryč ze země, kde existuje jen jeden obchod se zenovýma knížkami a naprostá většina Japonců vydělává peníze a kašle na duševno! Slzy mi tekly proudem. Cítil jsem, jak mi po zádech stéká stružka krve. (...)

Teprve po letech mi to došlo docela a já pak na víkendových a týdenních kurzech meditace, zenu a hudby občas přidával k dobru historku o tom, jak jsem poprvé dostal zenovou holí (a jak jsem si to zasloužil).

Z knihy Vlastimila Marka
Český zen a umění naslouchat, Praha: Radost 1994, s. 9–13.

Prohlášení společenství Dvanáct kmenů z 18. srpna 2016 k odsouzení učitelky z komunity v Klosterzimmern (k článku na str. 82–84)

„Případ Drora“ podle Dvanácti kmenů[1]

Naše problémy, jež se týkají rodin i trestního řízení, se zakládají na § 1631, odstavci 2 německého občanského zákoníku, v němž stojí: *„Děti mají právo na výchovu bez násilí. Tělesné tresty, psychická zranění ani jiná ponižující opatření jsou nepřípustná.“* Soudní interpretace tohoto zákona je tato: *„Podle § 1631, odst. 2 občanského zákoníku je zakázáno především jakékoli bití, plácání a pohlavkování.“*

Učíme mírným tělesným trestům proto, že věříme v Boží Slovo, jak je psáno v Bibli. Toto Slovo je souzeno jako „násilí“, přesněji jako „systematické týrání dítěte či fyzické napadání“. Žalobce interpretuje proutek (o průměru 5 mm a délce 50–60 cm) jako „nebezpečný nástroj“, a tak konstruuje nebezpečný fyzický útok, způsobující „psychické škody“, třeba jen z jediného ukázňování dítěte.

Korunní svědkové proti nám v trestních případech jsou všichni členové jedné rodiny – rodiče a tři z jejich šesti dětí. Na základě jejich obvinění bylo souzeno celkem osm učitelů z hnutí Dvanácti kmenů. Všichni soudci uvěřili strašlivým historkám svědků o „bití“ a nevěřili ničemu z toho, co jsme proti nim uvedli my.

Před začátkem problémů s německými úřady žilo v komunitě v Klosterzimmern asi 120 lidí. Do konce roku 2016 bude vyklizena.

Trestní řízení proti M. P. nám připadá jako nafouknutý demonstrační proces, který má ospravedlnit přehnaná opatření, jež doprovázela zásah proti Dvanácti kmenům. To, že byla zatčena přímo v soudní síni, považujeme za záležitost určenou především tisku, který se o tento případ celostátně velmi zajímal. To je velice zjevné z jednoho z obvinění. Týká se situace, v níž jediná svědkyně zmiňovaný incident dokonce ani přímo neviděla. Údajná „oběť“ zůstává v komunitě a osobně dosvědčila, že si na situaci nepamatuje, že jí tato situace nijak neublížila a že svoji učitelku miluje. K tomuto incidentu došlo tak dávno, že případná obžaloba z útoku by byla již promlčená. Přesto žalobce považoval incident za věc veřejného zájmu a M. P. byla obviněna z těžkého fyzického útoku v reakci na mnohem drobnější příčinu a odsouzena za tuto jedinou žalobu k 6 měsícům odnětí svobody.

Dvěma dalšími svědky proti M. P. byli dva chlapci ve věku 8 a 10 let, odebraní během zásahu. Žijí u pěstouna, který je soudcem v záležitostech pro mladistvé. Ten proti Dvanácti kmenům aktivně vystupoval, chlapce krmí antikultovními informacemi, jako je kniha Roberta Pleyera,[2] a ovlivňuje je proti rodičům a komunitě. Obhájce chlapců ex offo potvrdil, že pohled obou chlapců na to, jak byli v komunitě vychováváni, se průběhem času významně proměnil. O tom, jak byli ukázňováni, hovořili zpočátku volně a bez negativních konotací. S tím, jak byli vychováváni, neměli chlapci problém a jediné, co chtěli, bylo vrátit se zpět k rodičům a komunitě. (To byl také první pocit pěstouna, který soudil, že tyto děti nebyly týrány a měly by se k rodičům vrátit. Když chtěl tuto skutečnost oznámit u soudu, náhle on i děti svůj původní pocit změnili.)

Soudně přidělený obhájce chlapců vysvětlil, že starší z nich má tendenci přehánět a vymýšlet si a že je také velmi dominantní, přičemž mladší má sklon ho napodobovat. Starší chlapec prohlásil, že M. P. mu dala 30 ran a že býval bit až osmkrát denně. Třebaže on sám připustil, že to může být nadsazené, zahrnul to soud do ústní výpovědi v jeho posudku, kterou pak dychtivě převzaly noviny.

Místní pediatr, který v rámci své profese pečoval o děti z hnutí Dvanácti kmenů, dosvědčil, že pokud by obvinění vznesená v těchto svědectvích co do četnosti a míry výprasků měla být pravdivá, musel by tým lékařů, který děti vyšetřil v den zásahu, najít na dětech zranění. To se ale nestalo. Pediatr společně s dalšími lékaři dále dosvědčili, že nikdy neviděli, že by s dětmi něco nebylo v pořádku, ale že péči o ně vnímali jako mimořádně dobrou.[3]

Soudce však nevěnoval výpovědím lékaře a dětí pozornost a zopakoval přehnaná tvrzení chlapců, z nichž se stala mediální senzace. Tisk příliš nezajímalo, že během zásahu ani při předešlých vyšetřeních děti neměly žádná zranění, ale byly naopak chváleny pro dobré chování a zjevně šťastnou povahu.

Při dalším trestním procesu proti učiteli, který byl odsouzen k podmíněnému trestu šesti měsíců za nebezpečný fyzický útok (neboť údajně šestkrát „udeřil“ žáka na zadek vrbovým proutkem), byl verdikt v odvolacím řízení zrušen. Soudci nenašli důkaz pro to, že by „zločin“ byl nebezpečným fyzickým útokem, neboť oběť tvrdila, že cítila jen trochu bolesti.

Kanadská socioložka Susan Palmerová, kterou jsme povolali jako svědkyni, nám již před vynesením rozsudku řekla, že předpokládá, že učitelka bude „obětním beránkem“, jak tomu obvykle bývá, když se ukáže, že úřední útok byl přehnanou reakcí na morální paniku ze „sekt“. Informovali jsme jí o vaší žádosti a doufáme, že vám osobně sdělí své pocity z toho, co zažila u soudu. ■

Poznámky

1 Prohlášení je v originále nazváno „Our Response to Zdenek Vojtisek“. – Poznámka redakce.

2 Bibliografické údaje o knize jsou v poznámkách k článku na str. 82–84. – Poznámka redakce.

3 Viz článek v německých novinách: http://www.augsburger-allgemeine.de/noerdlingen/Kinderarzt-ueber-Zwoelf-Staemme-Nie-Spuren-von-Gewalt-aufgefallen-id37887177.html.